

CATALUNYA

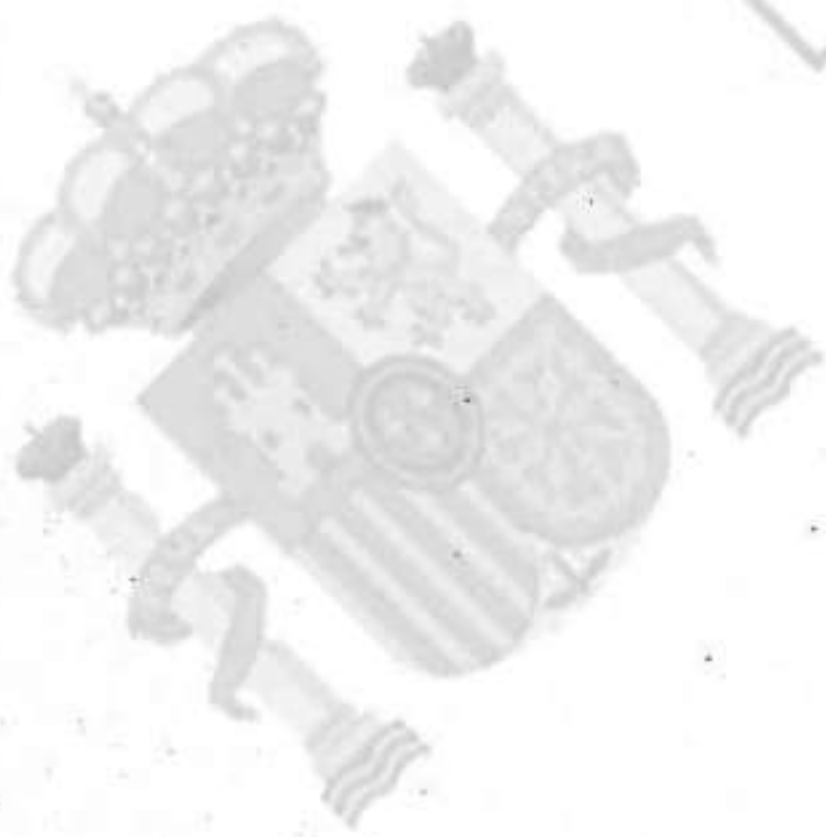
Revista mensual

SETEMBRE Y OCTUBRE DE MCMIV



Jochs Florals de Palma

MINISTERIO
DE CULTURA



Universitat, 7

Discurs Presidencial

SENYORES Y SENYORS:

Ben enfora de la meua previsió y del meu desitj, me veig ara presidint aquest Certamen literari. Si això vos causa estranyesa, heu de considerar que m'hi han conduit ab dos lligams que jo no podia rompre: l'amor a Mallorca y l'estimació de la nostra literatura.

De l'amor a la nostre Roqueta no cal que vos ne diga res: es un afecte que tots sentiú, y massa be compreneu com obliga. En quan a l'estimació que mereix la nostra novella literatura, ja mostrau tenirne algun concepte quan acudiu espontaniament a honrarla en aquest acte ab tan gentil y nombrosa assistencia. Pero encara aqueix concepte se troba com eclipsat dins Mallorca per un prejudici persistent qu'ha dominat aquí ab opressora eficacia demunt les derrerres generacions. Somès el poble mallorquí a una especie de *capitis diminutio* voluntariament acceptada, per unes quantes centuries de sequía mental, s'es cregut desheretat de les Muses. Dins la seua postració li ha semblat que les flors del pensament no podien sortir en aquest terror sinó borrarres y vulgars; que les supremes y esquisides per força havien d'esser forasteres, si a cas aclimatades aquí ab la migrada condició de plantes exòtiques. Avuy meteix, quan ja la alta crítica, no sols d'Espanya, sinó també de nacions més cultes, ha reconegut y acreditat més d'un producte literari d'aquest país, molts de nostres compaisans (y no per cert entre'ls analfabetes) encara ho desconeixen y no'n fan cas. Fins trobareu mallorquins de cándida bonhomía qui s'estranyen, com d'una cosa increible, de que hi puga haver dins la nostra regió cap superioritat intel·lectual o producció literaria que's puga comparar ab lo foraster. Fins a tal punt la nostra

gent apocada, tot avanantse de sa proverbial honradesa, s'ha adjudicada l'ineptitut d'una novella Beocia.

Contra aqueix prejudici, efecte y causa d'apocament, ha de reaccionar l'esperit de Mallorca. Aquesta solemnitat literaria que celebrem té precisament el caràcter de justa vendicació. Aquí venim a reconèixer y proclamar l'importancia de les nostres lletres contemporanies. Mes, si ara vos parl així, no cregueu que ho faça mogut per un miserable estímul de vanitat y amor propi. Vos ho dich sincerament: esquexau lo que jo he escrit, eliminau la meua obscura personalitat; y llavors, devant la producció dels altres poetes y escriptors que tenim á Mallorca, m'hauréu de concedir que la nostra Roqueta se troba en plena primavera literaria.

¿De hont prové aquesta florida, després de tanta sequedat de tres centuries? Procurem investigarho una estona, y esplicantnos el fet ne treurém l'ensenyança.

Aquesta ensenyança nos vé a dir: En la reacció contra l'apocament qui desdenya lo propi y adora lo estrany, está el secret de lo bo que la nostra literatura ha produit y de lo millor que pot produir encara.

* * *

Així com per les races y regions hi ha èpoques d'agotament en que tot sembla contribuir a la ruina, així també hi ha temporades primaverals en que tot sembla favorir la germinació y l'impuls de les sables qui muntan pera produir l'eflorescencia en algun ordre de l'activitat humana. No solen esser gayres aqueixes temporades primaverals a cada poble, y ja's pot contentar aquell qui arriba a tenirne una de real importancia. En tals expansions de la potencia íntima d'un poble hi ha segurament molt de fortuit, o més bé de providencial, qu'un no s'esplica; pero també s'hi descubreix sovint l'acció de diverses causes, qu'en donen esplicació suficient. Segons aquest si'm preguntáveu—¿com així la nostra terra, tant de temps estèril per les lletres y la poesia, s'en mostra ara gentilment abundosa?—vos faría en primer terme una resposta consemblant: «Perque a la nostra terra li es arribat el seu temps, perque se troba en saba dins el misteri d'aqueixa potencia germinal qui passa per les regions com una ratxa d'esperit suscitadora de vida.» Mes podem observar que aqueixes ratxes o corrents misterioses solen donarse dins un poble de-

terminat a les hores quant el signe y les circumstancies de l'època harmonisen ab el caràcter y la situació del poble meteix. Axí l'esplèndida florida del geni castellá coincideix ab aquell sigle XVI qui per son ideal cesarista y aventurer harmonisava plenament ab les facultats y la situació de la raça castellana. Els pobles de la nostra llengua, al contrari sentintse estranys al element dominador d'aquells dies, perdut el comerç de Llevant que'ls era estat font de riquesa, escluits dels comerç ab les Amèriques que fou reservat a la corona castellana, se trobaren posseïts d'innegable decadencia. Mallorca, singularment empobrida y exposada a les incursions dels pirates africans com a les revoltes de faccions y bandejats inacabables, s'arrufá, per dirho així, dins la seua petitesa. Llavors, embadalida devant la lluentor del element cortesá, ja sols va sentir admiració per lo foraster y desdenyosa renuncia per lo propi. Els seus fills qui volgueren esser il·lustrats, s'esforçaren en imitar sense adaptació suficient les pompes d'una literatura que admiraven, pero no'ls esqueya; y lo desmayat d'aquelles tentatives acabá de convèncer la nostra gent de la seua ineptitut y forçosa insignificancia. Realment el poble mallorquí tenia motiu de sobra per adjudicarse l'incapacitat en la vista de lo que produía per les lletres. Ajuntau aquella producció de tres centuries, y haureu fet un munt de fulles mortes que sols l'heroisme de qualque erudit tendrá valor de passarse per la vista.

¡Ah! no'n dubteu, senyors; l'estinció del propi caràcter, l'allunyament de la propia vida no pot produir res de vivent. L'imitació d'allò qui suposa y exigeix qualitats no posseïdas, ja ho pot esser obstinada y constant, no consegueix produir més que formes purament exteriors, sense principi vital qui les animi. Així rosseguen pe'l món tantes flors seques de paper que cap Musa ha de cullir per sa corona.—No es això negar l'importancia ni la conveniencia de tota imitació en absolut. Quan un imita sense abdicació de la propia personalitat y pren els elements assimilables a la seua vida, lluny d'esser un dany aqueixa imitació, es ben sovint un reforç o un avenç oportú. N'hi pren com ab l'aliment, perjudicial per aquell qui s'hi ofega, profitós per aquell qui s'en nodreix y el s'assimila. Els nostres poetes y escriptors del sigle XVI y sigüents se llançaren sense adaptació a la corrent invasora del castellanisme, y conseguiren tan sols ofegarhi la propia personalitat. En cambi, els gloriosos restauradors de la nostra literatura, procedint d'aquell romanticisme

històric llegitimador del esperit de les diverses races y regions, iniciaren aquí la producció ben nostra de que justament nos gloriam. Ells conegueren, no solament la literatura castellana, sino també les de diverses nacions estrangeres y, assimilantse els elements oportuns, posseint caràcter y pensament no manlevats, fundaren ab *La Palma* lo que l'insigne Menéndez Pelayo ha anomenat l'escola mallorquina. El gran Quadrado y el benemérit Tomás Aguiló, ab tot y servirse generalment de la llengua castellana, sentíen l'agre de la terra; y la fesomia de Mallorca se transparentava en llurs escrits, a través del vel d'un idioma estern hábilment pleguejat. Cert que per les obres del historiador y publicista aquell vel no feya nosa, com ne feya per les composicions en que l'autor de *Mallorca poética* intentava donar l'impressió directa de les coses indígenes, la poesia propia del país. Per aixó En Tomás Aguiló, ab tot el seu domini de la forma castellana, té y tendrá per poesies supremes aquelles *Fantástiques* que va escriure en llenguatge nadiu. Per aixó també del fons d'aquella tendència romántich-històrica hagué de surgir, com una evolució necessaria, la restauració de la llengua y poesia regional, lo mateix aquí que a Catalunya. Llavors se reformá la aliança intel·lectual entre aquestes regions germanes, qu'apenes ja se coneixien, com ha observat En Rubió y Lluch dis un estudi memorable. Llavors, com a personificació de aquesta aliança, al costat del Gayter, s'alçá el vident de la renaixença y l'heralt de la nostra llengua en la figura d'En M. Aguiló y Fester. Contemporaniament aparegueren un Jeroni Rosselló aportant ab ses delicadeses poétiques les iniciacions del Lullisme literari, un Pons y Gallarza infundint a la llengua el gust de la forma clàssica, un Penya abocanthi la típica vena de lo més ingenuament popular... Y derrera aquests, altres poetes y escriptors anaren sortint sens interrupció visible; y quant un dels més notables hagué escrit no fa gayres anys que el cicle se tancava y l'escola finía, ha tengut que rectificarho després, anunciant una ufanosa renovellada. ¡Oh! sí: cad'any surten noves esperances de la nostra literatura, com es de veure en aquests certamen. El fet es evident, es indiscutible.

Es també innegable, senyors, que dins aquesta renovellada va predominant més y més l'adhesió a la propia llengua y a tot lo propi. No vos n'estranyeu. Aquí precisament está el principi vital de la renovellada meteixa. La plantació qu'arrela fort y creix esponerosa es aquella que

está dins son propi terror, dins el medi adequat a sa vida. Així com renegar del propi caràcter, allunyar-se del propi esser hem vist que duya per resultat l'insignificancia, l'apocament, l'estinció; així afirmar el caràcter propi, expressar la vida qu'un sent, desfer-se de tota impropietat deformadora, es el principi de la bellesa y de la força, com ho es de la veritat en la conducta. L'águila es tant més sublim quant es més águila; la colometa es tant més gentil quant es més coloma. Si l'aucell de presa volgués afectar les formes suaus de la cadenera, seria tant ridícul y flach com la cadenera qui volgués fer de milana...

Sies tu meteix, ha dit un pensador contemporani, condensant en aquesta sentència tota sa doctrina. Ah! l'esser un ell meteix, entranya molt noble perfecció. L'auto-existencia absoluta, l'esser *Ell qui es*, vet-aquí la propietat que podríem dir capital del Ser suprem. Y així com les criatures, conforme son més altes, millor manifesten la semblança divina; així també, com més perfectes son, resulten més caracterisades, més personals. Ja haureu observat que un home es més distint d'un altre home, que no un animal inferior d'un altre de la meteixa especie. Cada esperit angélich, segons una doctíssima escola, es com una especie distinta respecte dels altres. Donchs aquest aforisme *sies tu meteix* es un principi de superioritat y perfecció dins totes les esferes de la vida.

¿Compreneu ara, senyors, des de aquest punt de vista, com la nostra literatura que s'anul-lá defugint del seu caràcter y de la vida propia, ha recrescut y floreix des que afirmá la propia personalitat y vol esser ella meteixa? Per esser més realment ella meteixa es que fa ús del seu llenguatge matern. ¡Oh! la llengua d'un poble s'ha dit que es el depòsit sagrat de lo que'l poble meteix ha pensat y sentit, el relicari de les seues generacions, l'arca santa de la seua tradició y de les seues promeses, l'escut nobiliari y protector de la raça. Però jo dich més. La llengua es el Verb, es l'imatge vivent del poble qui la parla, sí, es el verb engendrat dins lo més íntim y secret de lo qu'ara s'anomena l'ánima col-lectiva. Per aixó es tan dificultós mudar la llengua d'una raça. El cambi social de llengua suposa un cambi d'ánima social. Per això les races o regions qui sofreixen tal cambi romanen por molt de temps com inanimades pera la producció literaria, especialment per la poesia. Sols arriben a reanimarse quant a la fi son absorbides dins la personalitat de l'altra raça d'hon prengueren l'idioma; però així reanimades ja no son elles may més.

Ara, empero, me sembla sentir remorejar, com una objecció a les meues paraules, el nom de qualche mallorquí, dominador reconegut de la llengua y l'eloqüencia castellana. Está bé; y no m'en era oblidat certament de tals conterrànis nostres qui desde la tribuna o del llibre demostren a la Espanya central la potencia del talent y la cultura que tenen. Però aquestes eminencies individuals no contradiuen lo qu'he dit de la llengua regional en conjunt. May he sostengut que un mallorquí no puga aprendre bé un idioma distint de la parla materna. Molt pot l'estudi y més encara pot la mudança de residencia y de medi social. Els casos que citau son individuals aclimatacions a un terrer distint del originari, son naturalisacions dels qui sortiren de la societat ahont nasqueren, pera formar part de l'altre societat qu'els adopta. Els meteixos personatges no haurien conseguit plenament el domini de la llengua adoptiva si no s'hi fossen connaturalisats, si haguessen residit sempre dins la terra nativa, dins l'atmósfera regional. Aquesta terra, aquesta atmósfera es lo que no s'aclimata ni se modifica fácilmente. Aquesta terra, aquesta atmósfera social, ajudades per la lley del atavisme, qu'es l'impuls de l'avior, han d'imprimer forçosament caràcter a tots aquells que hi nasqueren, s'hi criaren y habitualment hi viuen. Per tant no poden esser del tot *ells meteixos*, si a les notes del caràcter individual no hi ajunten les del caràcter regional, si no espresen lo que senten ab el mateix verb íntimament viu en que ho conceberen. Donchs la llengua nativa y habitual, la dels primers impulsos y de la oració, la del balbuceig y l'agonía, s'imposa sobre tot per l'espressió poètica. Perque la poesia precisament (contra lo que pensa l'opinió vulgar) es entre totes les produccions literaries aquella qui reclama més veritat interna, més sinceritat, si ha d'esser vera poesia.

Vet-aquí lo que, sense rahonar, els nostres poetes endevinen quan prefereixen la llengua materna al idioma oficial per impuls de la propia inspiració. Y tal es aquest impuls que ja no s'hi sustréu ni fins y tot qualche talent poètic de aquest país, qui per educació rebuda y opinions formades es contrari a tota idea regionalista. Així, per una venturosa inconseqüencia, la forsa de les coses triomfa sovint de les humanes opinions.

Si pe'ls fruits cal judicar del arbre, bé fan nostres poetes conrant el fructuós llenguatge matern, qui tan bé'ls ho paga en continuada cullita.

Bé fan sobre tot en esser *ells mateixos*, cercant els temes y l'inspiració dins el propi terrer, dins la vida propia. No l'agotarán segurament, per molt que produesquen. Pero, dient això no volem preconisar un casticisme tancat a tota coneixença de lo estern, inmòvil com una momia de tradició y sense vista ni esperança de res nou. Ah! no: el principi *sies tu mateix* es l'afirmació de la personalitat ab tot lo que li pertoca, ab la seua creixença y modificació orgànica, ab son perfeccionament y per tant ab la seua facultat d'assimilació. Van errats aquells qui pera assegurar la propia originalitat o el casticisme, no volen conéixer les literatures estrangeres. Precisament lo qui produeix la falta de idees propies y l'amanerament impersonal, es el no veure més que un sol punt de vista ja massa conegut. Descubrirne molts y variats que es lo qu'aixampla l'horisó del gust estètic y suggereix noves observacions, [sustrayentnos a l'influencia^o esclussiva d'un autor o d'una escola. De fet, els autors més personals y típics de les nacions respectives a l'època moderna, solen esser aquells qui, com Goethe, se assimilaren més rica y variada cultura. Per confirmar això ab un exemple domèstich, aquí tenim el cantor de *Poemes y Harmonies*. Mentres permanesqué suggestionat per Campoamor y la seua escola, va esser un enginyós y agradable poeta, més àtic certament que el seu mestre; pero des que s'obrí a la influencia variada de les literatures europees y se recullí en son propi sentiment humá, resulta un poeta personal en'absolut, com es de veure per ses derrerres inspiracions.

Tal es la norma, joves poetes mallorquins, de fer poesia ben vostra y ben propia de país, y per tant, ben digna de esser coneguda per tot arreu. Absorbiu influencies variades, pero que sien sanitoses y assimilables al vostre temperament individual y ètic. Així podreu interrogar millor els secrets d'aquella misteriosa *Balanguera* qui fila poch a poch la vida del país, o be recullir l'herencia d'*En Faume el Navegant*, ab la evocadora cançó de les sirenes. Així podreu atényer aquella lira homèrica que jo no he fet més que sospitar, perduda dins les coves encantades qui venen a esser les entranyes poètiques de Mallorca. Feels a Deu y a la patria, com a la vostra mateixa vocació, avençau en bon'hora, oh joves mallorquins! pero de tal manera que may puga avergonyirse de vosaltres aquell immortal Ramón Lull qu'es el Patriarca suprem de la nostra Literatura!

MN. M. COSTA Y LLOBERA.

Fruint de la Natura

Premi de la «Flor Natural»

Natura in simplicibus gaudet.

introducció

Oh llibre obert de la Naturalesa,
de planes ricament policromades,
hont cada lletra es un estany de fades,
cada paraula un mar de sabiesa;

llibre d'apocalíptica grandesa,
hont hi pouan les ànimes lassades,
hont trovan maravelles ignorades,
los ulls endiumenjats de senzillesa;

obre al poeta, deliciós infant,
tos secrets de rondalla milenaria,
y de sa boca ingenua brollarán

ab dexos inefables de pregaria,
regalims de tonades misterioses
qu'ennoblirán als homes y a les coses.

—
¡Oh l'embadaliment de la Natura,
indefinible estat de poesia
quan res desequilibra l'armonía
d'aquell instant de calma que perdura!

De sopte l'enigmática ventura,
com ánima sadolla d'alegría,
esclata en vagarosa melodía
que a flor de terra imperceptible sura.

Es la veu del silenci. Quan impera
la quietut del misteri sobirana,
ella s'deixonda tímida y lleugera

de mil remors vessant la filigrana....
Y dupta'l cor si es una veu llunyana
o'l suau respir de la natura entera.

—
Mirant lo bosch ab persistencia
del temps oblidó la noció
y se transforma ma existencia
en una gran contemplació.

Es com una auto-sugestió
que s'possessiona del esprit...
Ni'l bosch es bosch, ni jo soch jo;
formèm un tot indefinit.

De benhauransa defallit,
visch ab los ulls mágica vida,
fins qu'un detall, lo més petit,
—unes palletes, un mosquit—
a lo vulgar de nou me crida.

—
En lo silenci de la nit tranquila
ressonan los murmuris ignorats.
La lluna sobre un riu l'ombra perfila
dels boscos riberenchs enllá esfumats.

Una humitat lo firmament destila
qu'impregna tots los sers endormiscats
y de la terra puja un baf d'argila
com de les lloses dels palaus tancats.

En l'horitzó's retallen, esblaymades,
les cimes de llunyanes serralades
com una taca de perfils gegants.

Y en lo recóndit de la selva obscura,
en la pols dels camins, dorm la pahura
que s'deixonda al trepitj dels caminants.

Aubada

Ab túnica de púrpura
Apol-lus se redressa.
Com alquimista sabi,
ab mágica vareta
de raigs hipnotisayres
toca la boyra espessa,
y del no-res dels núvols
com evocats sorgexen,
sardanejant fantástichs,
trossos de cel y terra....
D'aquell nou món de magia
xuclat per la grandesa,
m'hi fonch embadalit.,
y jo mateix en *somni*
me sento convertit.

—
Al cor de la boscuria
lo fontinyol suau
de penjarelles d'herba
com filagarsa cau,
com fil de clavicordi
que polsan ab sos dits
les tímides Paytides
de dies y de nits.
Al cor de la boscuria
hi brolla'l fontinyol;

quan la tempesta exhala
son perllongat udol
y les afraus ressonen
ab grans extremiments
com una iglesia buyda
oberta a tots los vents,
ell sona ab un dolcíssim
remor de floviol
qu'esboyra la tempesta
y renovella'l sol.

Joch de llum

Un molí que s'enruna, de sinistre misteri
esvahintse en les ombres. Un abet gegantí
de soca cremada, qu'ab decrepít imperi
ab ses branques ja nues protegeix al molí.

¡Un abet cadavérich! ¡Un molí que s'enruna!
¿Quí es més vell?... Tal vegada brollaren d'un sol maig.....
Del molí dins la gorga s'hi reflexa la lluna;
del abet en les branques s'hi destria son raig.

—
A mitj camí
de la montanya
s'hi obra tot l'any
l'ermita blanca.
Un porxo humil
li fa d'entrada
hont hi han crescut
les argelagues.
La Verge al fons
somriu callada,
com un bocí
de la montanya
tota quietut,
tota fragancia.

Recorts del Montseny

Gorch Negre

Sinistre gorch de misterioses aygues,
d'aygues que may han reflexat l'aurora,
d'aygues que may als visitants corpresos
han somrigut ab vibracions concéntricas....

¡Oh llegendari gorch! Ton rostre lívit
no oblidaré mentres lo cor m'aleni,
car nos mirarem fixament alhora
atravessantnos l'un al altre l'esser.

En va ton fons escorcollar volía...
Ton fons restá com sempre en lo misteri;
mes, tu m'mirares, y ton ull de cíclop
sí qu'hi arrivá fins a trovarme l'ánima.

Y d'allavors ensá ton rostre lívit
no m'deixa may, com un secret terrible
que paladejo ab singular dolcesa
y ab esgarrifaments inexplicables.

La Casa del Penitent

Al mitj del bosch hi sé unes runes.
D'elles ne conta avuy la gent
qu'en altres jorns feren l'ermita
d'un solitari penitent.

Avuy son elles, son les runes
les penitentes del gran bosch...
Talent de lluny sembla que resin
quan lo nou día devé fosch.

¡Ab quina intensa melangía
banyan sos fronts en la vesllum
aromatisant la boscuria
d'encens y ciris ab perfum!

Passarán segles. Tal vegada
ja no s'veurán al ferse fosch,
mes lo perfum d'encens y ciris
encare flotarà pel bosch.

L'Abet de la Trona

Recargolat en invisible lluyta,
l'abet morent domina ab sa nuesa
dels crestalluts esqueys l'eterna calma
y de les conques les buydors humides.

Del cor mateix de sa baumada soca
lo polsim raja de la flonja aubeca.
May en ses branques los aucells hi nian,
ni'ls esquirols sos ullalets hi amusan.

Com l'histrió gegant de la montanya
l'abet morent en l'espadat s'aixeca
voltat de germens y d'esplets de vida
com de la mort lo perdurable símbol.

Ab motiu de la representació de la «Ifigenia a Taurida» pèls del Teatre Intim.

En la boscuria hermosament salvatge
la clàssica tragedia's descapdella,
servint de march l'excelsitut dels roures
a les figures de puresa helénica.

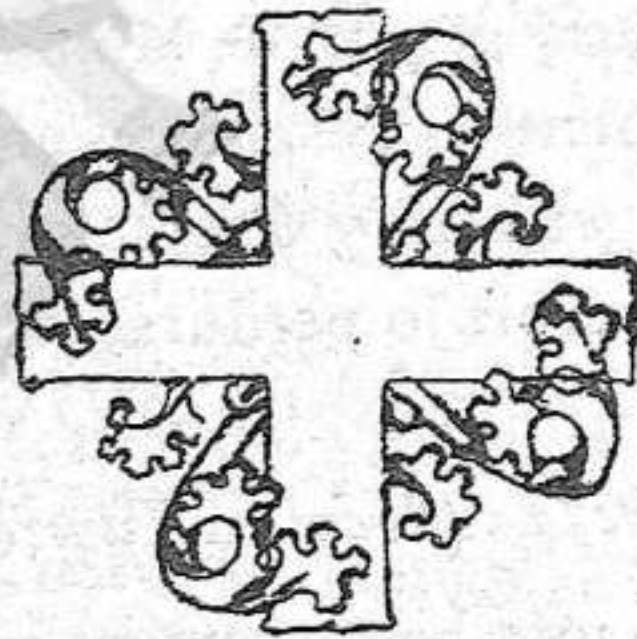
Avansa noblement l'inaus Orestes
y'l cor del vell Monseny joyós batega,
qu'ha descobert en lo rebrot dels Átridas
al hoste benhaurat de l'infantesa.

D'un venerable castanyer a l'ombra
cerca redós la pàlida Ifigenia,
la descenyida vesta abandonada
als afalachs del ventitjol feréstech.

Les flors boscanes ab perfums l'aroman
com si la verge esculptural, per elles
fos l'emblema sagrat qu'als segles parla
d'aquell gran poble artista per essencia.

Y la Bellesa de mirada augusta
somriu a tots com màgica deesa,
y tots l'adoran ab un gran mutisme,
qu'es son imperi de durada eterna.

JAUME BOFILL Y MATAS.



Primaveral

Accessit a la «Flor Natural»

Amor es vida.

D'un roser entre les branques
Un rossinyol penjá'l niu:
Ramells de poncelles blanques
Li feyen redós ombriu.
L'oratge s'embalsamava
D'aromes de taronger.
Cel y terra, tot callava...
La lluna son raig filtrava
Pe'l fullatge del roser.
Y el rossinyol nit y día
Cantava sa melodía...
Plant d'amor que l'ayre fer.

Cantau, cantau,
Cors que estimau:
Cantant s'adorm la pena:
Cantau, cantau...
Cantant reviu la pau.

—
Cercant borrellons de llana
Per espinals y ravells,
Els buscarets de la plana

Fan sos nius d'amor novells:
Baix dels carts d'una vorera
Troban l'ignorat redol,
Sense esment de la barrera
Que allà prop gisca, sorrera,
Com un gemech de condol.
Y el buscuret d'ales fines
Visquent d'amor entre espines
No té enveja al rossinyol.

Amau, amau,
Cors que penau:
Pe'l cor l'amor es vida,
Vida suau,
Rosada del cel blau.

MARÍA ANTONIA SALVÁ.



La Poma Escullida

De la Colecció guanyadora de l'«Englantina d'or»

Alidé ja es velleta y Lamon ja es vellet;
sos caps petits y blanchs están sempre a la vora;
are que son al llit els besa el sol solet.
Plora Alidé; Lamon vol consolarla, y plora.

—Oh petita Alidé, cóm es que ploras tant?
—Oh Lamon, perquè m'sé tan vella y tan corbada;
y sempre sech, y guayto les nores trevallant,
y quan els nets em besan em trovan tan gelada.

Y ja no puch cuydarte com en el temps passat,
ni fóncret l'anyoransa del dies qui s'escolan,
y tu vols que t'abrigui y els brassos meus tremolan,
y tu m'parles de coses que ja les só oblidat.

Lamon fá un gran sanglot y li diu:—Oh ma vida,
mos peus son balbs, mos ulls se tancan a la llum,
y t'sento avora meu com la poma escullida,
qu'es groga, y es velleta, y encare fá perfum!

Al nostre entorn ningú hi es dols ab la vellesa;
se riuen de nosaltres els nets en la foscór;
cridan els nets, les nores ens parlan ab aspresa.
Que hi fi qu'ens en aném, si ens enduhém l'amor?

JOSEPH CARNER.

Del plá

Accessit a l'«Englantina d'Or»

Camina caminarás.

Camina caminarás
som al cor de la planura;
no's veu de prop cap altura
ni serra que trenqui'l pas.

L'estiu abrusa al entorn
les flors y l'erba novella;
fins la terra se clivella
al bat del sol de mitjorn.

Les perdius corren a esbarts
pe'ls rostolls y les garrigues,
fan processons les formigues,
y als bassols hi van moscart

Y el baf de l'ayre calent
passant per demunt les eres,
torra les altes garberes
de blat granat y retent.

Les figueres fan aquí
belles ombres regalades,
y figues-flors, clivellades
per la frescor del matí.

Llavors, quant *la sesta vé*,
quant el mon es una brasa,
s'escampa per dins la casa
un fresch alé de cellé.

La bruixa de borrissol
que passa ab suau volada
cau ab peresa, assolada,
y rodola pe'l trespol.

Tot se sent emperesí...
dolsa són mos ulls carrega...
Quan defora'l sol bofega,
l'ombra convida a dormí.

Com que'l renou del cedás
que al pastador cern farina
cerna aquella son, tan fina,
com una ombra qui passás.

Y ab piular de teuladers
olors de blat y garroves,
l'ayre teb m'arriba noves
de sales y de graners.

Quant vé que'l sol ha balcat,
entra l'embat de marina
tan xalest, per qui camina
tot fatigós y suat.

A l'aujup el pastor vell
omplint les piques s'afanya
y s'aboca a beure, y banya
la pauma del seu capell.

Y a la vora del camí
fresquetja l'aigo estil-lada

devall l'ombra perfumada
d'una enramada de pí.

M'agrada sentí'l tropell
del bestiar que hi va a beure,
y el pastor m'agrada veure
quan el conta, en el portell.

Aquí hi ha camps d'ametlers,
tanques de fruytals y vinyes,
y carros, que deixen ginyes
pe'l rostoll dels sementers.

Y barraques escampades
ab sos forns y fumarals,
infantons de peu descals,
dones de cares colrades.

Y una flayre de pinar
que alena'l pit, y s'axampla,
y un mon tan ample, tan ample,
que se pert fins a la mar.

A mos ulls te cayre bell
tot quant viu per dins la plana,
desde'l corp y la milana
al caragol de ravell.

Desde'ls rossinyols d'ombrius
que campan pe'l pla y la serra,
als sebetlins de la terra
que fan el niu de machs vius.

Y estim cáus, y llorigueres,
flors de cart y romaní,
y l'esbart que fan vení
d'abelles y cadernerres.

Aquí te saba el terror,
la gent franques escomeses,
y amors que esclatan, enceses,
com les flors de magraner.

Y aquí jo, fins a la mort
vendré a cercarhi bellesa,
baix del sol de ma infantesa,
dins l'ayre pur del recort.

Sentint com un riu crexent
que dins el meu cor s'envenca,
riu de saba marinenca
que'l nodreix de sa corrent.

MARÍA ANTONIA SALVA.

1904



Instantanies

Soller

Entre montanyes amagat tresor.
Es l'hesperich jardí hont treu brostada
l'arbre gentil de fulla satinada,
de flors nevades y de fruyta d'or.

Vesllums tornassolats, quan el jorn mor,
matisen eixa vall aclotarada,
hont vola alloure l'aura perfumada
breçoletjant los tarongers en flor.

El *Puig Major* y l'*Ofre* amunt s'enfilen,
centinel·les ja vells, qu'aquí vigilen
com a l'antiga *Hesperia* los gegants.

Y allà en el fons, rumbetja la mar blava,
indómita batent la costa brava
y entonant día y nit selvatjes cants.

L'ermita de Valldemossa

En mitx del bosch desert, oàsis de dolçura:
del mon lluny del brugit, desert casi ignorat:
voltada de ciprers de rígida figura,
sibil·les evocant la Mort y Eternidat...

Entrant la porta cruix ab aspra gemegó;
l'estancia n'es humil, callada, recullida.
No arriba tan endins del segle la remó...
No pujen tan amunt les ones de la vida...

Ressona en l'alta nit la salmodia tosca
dels ermitans, y al cel s'en va solcant la fosca:
no l'acompanya l'orga ab soflateig vibrant.

Tan sols a la tardor ses notes la tempesta
hi mescla, resplendint p'els cims, y li contesta
dins la boscuria el vent planyívol, udolant...

Miramar

L'esclat de llum espléndida que la pupila blava
del mar, aquí replega del sol enlluernant,
de mágichs cromatismes tenyint la costa brava
p'els devessalls y cingles llavores va escampant.

Y tot ho endomassa flairosa la boscuria:
els pins fins a la riba devallan fent renglera,
y tot sovint entonen helénica canturia,
y lliure el vent onetja sa llarga cabellera.

Dels marbres la blancura dins la verdó espurnetja,
la font frescal qui ratja, lo llarch tapís rebetja
de satinades eures y de batzers florits.

Y quan l'Ave María ressona en l'ermitatje,
ab aleteig d'au blanca travessen el boscatje
los tochs de la campana radiosos, espergits...

J. M. TOUS Y MAROTO.



Els Profetes

Spiritus Sactus pulsavit ora prophetarum tanquam instrumenta.

Llohem els sants Profetes: com flames s'adressaren
y llur paraula encesa per tot se propagá.
Tots ells, en sa pericia, bé prou saberen dá
als trons y a les tormentes que desencadenaren
un ritme sobirá.

Llohem els sants Profetes: en pau dormen llurs cossos,
mes, dolsa es llur memoria com bálsam efusiu;
en les Sagrades Lletres espléndida reviu:
«Floresquen en ses tombes llurs sacratíssims ossos,
com cendre rediviu.»

Oh sí, que reffloresquen en més novelles rimes.
Sobre eixa flor efímera ells l'aura refrescant
ne portin de l'altura del Líbanus gegant,
o bé la neu suprema devallin de ses cimes
que filtri en ses rels seques, vigor reconfortant.

Isaías

Brollá a son cor tota hora un riu d'Esperit Sant,
casi infinita s'ánima la terra embolcallava,
y a son conjur profétich, convulsa tremolava
fugint com una dayna per l'òrbita gegant.

Ell aixugá magnánim l'inestroncable plant
d'els qui a Sión ploraven; si el temps interrogava,
totduna sos enigmes secrets li revelava...
abisme qui a altre abisme anava contestant...

El Verb qui'l vil aspecte de pecador prendria,
amb una estola espléndida de gloria y poesía
surgint dels vaticinis, primer aparegué.

De lluny, amb ulls extátichs sa vida resseguía
fins al novell sepulcre qui gloriós sería
des que'l brostava esbelta la vara de Jessé.

Jeremías

Orga gegant del únich dolor nacional,
ta vida fou un íntim gemech inenarrable,
y com la mar inmensa ta contrició insondable
trobat en tos ulls bullenta cascada colossal.

Ton plor estalactítich, al caure a n'el fondal
del colectiu abisme de plant inconsolable,
mil ritmes despertava dormits, com inefable
batall d'una campana qui toca funeral,

y en concreció pausada dins ton cor buyt congría
y mot per mot aixeca l' espléndida elegía,
Profeta que plorares com may ningú ha plorat!

Cada any, p'el dol solemne de Christ, l'Esglesia seua
l'etern torrent de llágrimes contrites t'enmanlleua
a tu qui amb les desditxes el plor has igualat!

Ezequiel

Occea de la Escritura, lo cresp Ezequiel (1)
sos llunyedars oculta la bruma impenetrable;
boscuria de misteris, combina inesplorable
amb fosca de la terra les claredats del cel.

Com un boscatge honremlo del Sinaí o'l Carmel
qui del Deu viu la gloria va veure formidable,
tot afonant la copa en llum espaventable,
tot enfonzant en terra la poderosa rel.

Per detenir del poble la colossal ruina
arramba el gran Profeta s'espata diamantina...
pero es inevitable y próxim son mal fat,
y derramant llavors consolació divina
per sobre la necrópolis resseca vaticina
y un vent de vida, alloure son ala inmensa hi bat.

Daniel

De la Ciutat vençuda ne fores rich botí:
cabell profús decora ta esplendorosa testa,
ungit en llum purpúrea de joventut xelesta
tos ulls serens irradien entorn somni diví.

Entre'ls Caldeus qui volen l'enigma descobrir
qui el front real ombretja com núvol de tempesta
rossetjes com rossetja florida la ginesta
entre ametlers qui varen tardanament florir.

Dels escalons t'inclines del trono babilónich
com altre temps el jove ministre faraónich,
sobre Israel el poble de Deu dilapidat;

d'una esperansa espléndida entorn tu l'aplegares
y amb precisió infalible, Profeta, recontares
del reyne messiánich el plas abreviat.

(1) «Oceanus Scripturarum mysteriorumque Dei laberhyntus», l'anomena Sant Jeroni.

Oseas

Com fer lo llamp les cimes, l'oracle tribunici
ferí la Cort corrupta y lo presbiterat:
la Cort sens rey ni príncep; sense ara y sacrifici
ni *ephod* ni *teraphim* lo temple desolat. (1)

Contra Efraim fulmina qui es pa subcinerici
en la fornal ardenta de Jehová irritat,
contra Judá qui porta l'arada amb gran desfici,
y Jacob que esterrossa lo que Judá ha llaurat. (2)

Sa apóstrofe fulmínea ne baixa desplomada
d' un núvol brillantíssim que fila delicada
subtil sa fantasía, per obra com d' encant.

De son buyrach de roses banyades de rosada
la fletxa sentenciosa que'n surt tota enflorada
sols mostra descuberta la punta penetrant.

Joel

Joel, el nunci trágich del juy de Josafat
ne fou capdevanter y viu clarí de guerra
del fulminant ezcércit per l'Esperit armat,
brillant cavallería qu'estemordí la terra.

Quadrigues anuncia qu'en curs avalotat
crestetgen belicoses en la veína serra,
incendis qui ressonen cruixint amb faredat,
llagostes qui consumen la colossal desferra.

Mes sobre la terra árida de por, l'esgarrifansa
promet d'un gran diluvi qu'estrepitós avansa,
calfrets d'un nou baptisme en foch y en Esperit,

(1) Oseas III, 4.

(2) Oseas X, 11.

efusió divina qui lo caygut redressa,
suavisa tot lo rígit y tot lo tort endressa,
encalenteix lo tebi y rega lo marcit.

Amós

Pastor era de Thecua. Enviantlo a Bethel
sentí'l rugit de Jhave, rugit qui trebucava
les pastorals cabanes, los sicomors trencava
deixant resseca y núa la cima del Carmel. (1)

Sa profecía plena d'espines y de mel
conserva'l sabor rústich de mores qu'aplegava
de l'avinent bardissa; pero si la brandava
l'espatla envermellía del poble d'Israel.

Com un batzer dilata concéntriques ses branques
qu'un buf de primavera tot brufa de flors blanques,
mantell de nuviatge fresquívol y aromós,

aixís també de sopte y a l'hálit del Messíes
a cap de brot floriren les dures profecíes
que produí l'intrépit pastor-Profeta Amós.

Abdías

Vibrant sa profecía com a satgeta alada
y breu també com ella, contra Esaú enrocat
en penya inaccessible, despara encabritat
fent blanch en la vella águila talment encastellada. (2)

En va será que altiva reprenga la volada
y entre'ls estels bé cerqui refugi assegurat,
puig el dardell profétich tot dret, ben afuat
aixella l'ardida águila y afolla sa niada. (3)

(1) Cap. I.

(2) Abdiæ, t. 3.

(3) Abdiæ, t. 4.

¡Edom caygut! L'orgull del cor qui't sublimá,
de ton soli d'encletxa també t'enderrocá,
Edom caygut, qui creyes esser inespugnable.

Quant l'estranger l'eczércit vencé de ton germá,
ajuda fratricida li vares tu prestá
y per aixó ton cástich arriba ineczorable. (1)

Jonás

El ventre del cetaci en cántichs s'estremí
y'l mar, tot escoltant per graus se serenava:
«De l'abismal fondaria, Senyor, a Tu s'alsava
ma veu, qui essent tant débil ton cor dement ferí.

»M'has afonat! Tes ones rodolen sobre mí.
Demunt mon cap, ton hálit triunfalment s'esbrava
en marxa vorticosa, y de la costa brava
fins a les réls profundes, oh esglay, jo devallí.

»Demanca per estones mon cor..... La confiansa
a Tu, pero's redressa, y tench ferma esperansa
de que en ton august temple mon prec elevaré.

«Allá jur inmolarte mil hosties d'alabansa.» (2)
El conmogut cetaci, ja en plena delliuransa,
llansá aquest Orfeu bíblic y Nínive 'l rebé.

Miqueas

Les fondes transparencies del vespre de Nadal
replé de Deu, de cántichs y titil-lant rosada
per un instant calmosa, cobrava il-luminada
sa vista, al fons cenyida de llams de temporal.

(1) Abdiæ, t. 10.

(2) Jonæ, c. II.

Joyós Betlhem saluda, del Christ casa payral,
ciutat llavors mínima, mes endevant primada,
ont dins el temps faria gloriosa l'arribada
El qui emprengué a la terra partida eviternal.

Talment el sol espléndit al llarch camí s'atansa
com un gegant qui mostra amb salts alta alegransa
d'un cap de cel intrépit, al altre cap de cel,

aixís de cap al cénit del ventre de María
partí'l radiant Atleta qui replegar devia
disperses les reliquies del poble d'Israel.

Nahum (1)

Per l'horisont d'Assiria Nahum va fulminar
terribles vaticinis com núvol de tempesta
qui se desfá en tronades, y la viril protesta
tímidament represa per ell se va eczhalar.

«S'acosta ja'l Senyor, a Nínive clamá.
Com la figuera hirsuta despulla de sa vesta
l'hivern, tes fortalises de guarnició faresta
l'ira de Deu invicta bé prou despullará.» (2)

Celistia messiánica per graus acoloría
aqueix nígul intrépit qui vers Juda corria...
y en rou de paraclesis tot just se resolgué: (3)

«Del temps sobre les cimes ja veig, vení'l Pacífich!
Reprén, Judá, tes festes y'l candelabre aurífich
encenli», el vell Profeta consolador digué.

(1) Nahum=consolador. Nahum consolator orbis... S. Jeroni.

(2) Nahum III, 12.

(3) Nahum I, 15.

Habacuc

Sobre'l total naufragi no mes sura la veu
com triumfal despulla d'aquest capdal poeta
que té nom escayent de lluytador y atleta (1)
y fonch de l'vol davídich el mes sortat hereu.

Com centinel-la guayta lo temps futur arreu,
estreba sobre'ls sigles son peu, y justa meta
de sa mirada intensa y fonda de profeta
vegé sobre'l Calvari Jesús clavat en creu. (2)

El foch de profecia inflama ses entranyes,
va calcinant sos ossos com combustibles canyes
y sos genolls granítichs se doblen adorant,

com pel bordó d'una harpa, discorr la correntia
sublim p'el cos vibrátil, y el cor al llavi envia
com un volcá sa lava, un himne fulgurant.

Sofonías

Oh tenebrós profeta qu'a l'ombra reflecties
tan sols negres auguris. En tu s'enterboleix
fins la claror llunyana qu'els altres aclareix,
la claretat divina del auba del Messies.

Son ones de mar vella tes negres profecies
aont l'ira divina profundament rugeix,
son ones de mar vella qu'endola y oprimeix
la trágica diada terrible, oh Sofonías.

Es día de destrossa, es día de tempesta,
es día de foscura, de tenebror faresta,
replé de crits de guerra, y de clangors sutils,

de vius claríns de guerra demunt les ciutats fortes,
en que caurán a estelles ses revengudes portes
y s'alsarán fatídichs els xiscles femenils.

(1) Habacuc, luctator fortis et rigidus...—S. Jeroni.

(2) Sant Cypriá: Adversus Judæos I. II.—S. Jeroni. Ep. ad. Paulinum.

Ageu

Sembrava amargues llàgrimes sa vida atribulada
y llarga fou la messa de la consolació;
de'ls sálzers babilónichs amb l'harpa despenjada
repren el psalm alegre de transmigració.

Tot just del cativeri la pena vegé alsada
va prendre com a somni la lliberació;
llavores fou sa llengua de cántichs anegada
y l'abatuda testa, de llum de visió.

A son conjur, més pobre per graus se redressava
el temple antich; al veure'l plorant el cap brandava
el temple salomónich un vell qu'havía vist.

—«Será, digué'l Profeta, més gran aquest novíssim
que no'l primer, quant mogui la terra y'l cel l'Altíssim
y per dar pau hi entri triumfalment el Christ.»

Zacarías

Dels rius de Babilonia dexares les riberes
y amb tu'l poble qui s'alsa com vi qu'aixeca bulls...
renáixer l'antich temple tos ulls de plant remulls
ne veren, y amb l'espatla creixent el sostengueres.

Simbólich canalobre posat entre oliveres
per veure'l Christ qu'arriba atías tos set ulls,
arreu l'oli profétich de sos ramatjes rulls
al cor lluminosíssim ne ratja sens esperes.

L'hossanna anticipares al Rey Fill de David
qui a la Ciutat deicida entrava tot rendit
dalt subjugal pollina tenint reclinatori

y amb vestes irrisories indignament vestit
oíres «Crucifica'l» surar encanyolit
en la maror de poble que atupa l'alt Pretori.

Malaquíes

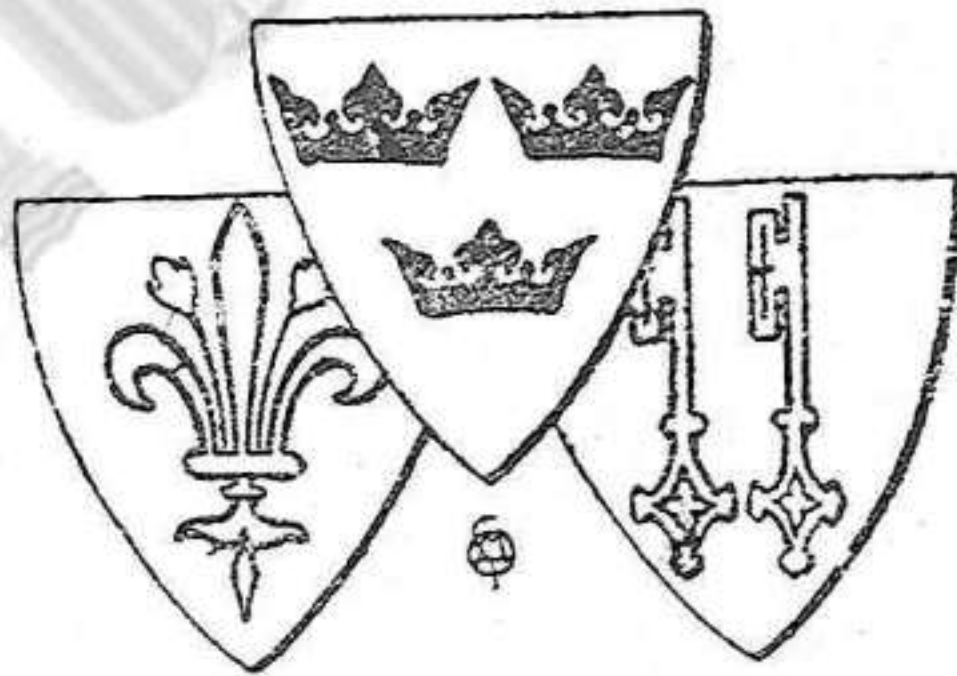
Del profetal ezcércit intrépida avansada
va veure Malaquíes del día aquell rogent
trencar sobre cinch sigles la flametjant aubada,
carrossa del gran Angel volgut del Testament.

Sa veu bé fou la ratxa darrera, afiblonada,
de la suprema música que, sobre tota gent,
polsant boques profétiques, vivent lira inspirada,
ne difundí'l Paráclit com ones d'un gran vent.

Silenci magestátich son crit darré acullía,
mutisme de cinch sigles intens qui precedía
l'explosió de notes d'un cant jamay après:

el cant del Verb; creadora y eterna melodía
qui com per un pentágrama, per l'àmbit disponía
els mons cadenciosos en nombre mida y pes.

LLORENS RIBA Y CAMPINS.



Aucells de niu

Idili.

La gent de la Rota de l'Ermita va seguir fent la vida rasa, monòtona y vegetativa que duen els alquerians. Na Tonina no's movia del tros per tenir compte an els animals y an l'Eloyet y per fer les feines a la terra y les de la casa; el nin creixia poc a poc sense engreixar gaire, sufrint desiara les malalties y les molesties propies de l'infancia; y el *seu* Ramón anava y venia de son Corbella a la Rota, compartint el temps entre la guarda d'ovelles, l'infant y la dona, qu'eren els tres afectes que més fort feien bategar el seu cor.

N'Eloy deia a la dida *mu mare y mun pare* an el didot, designantlos desde que començá a xerrar amb aquest tendre nom, a qu'ells mateixos l'havien acostumat, am cert inconcient egoisme, que no bastava a omplir el buit que sentien més fondo així com anaven perdent l'esperança de tenir fruit novell.

Passaren anys y aquell infantó malaltís y esgrogaít se va fer un bergantell abrinat y agradós, d'ulls y cabells negres, mirada intel·ligent, dolça y trista, vincladís y saltador com un cabrit, de pell fina, colrada pel sol y l'oratge de la sanitosa serralada aont s'era criat.

Els diumenges y demás festes de guardar anava de bon matí am la dida a la missa primera de l'església de Fornells, perque ja'n tenia

obligació, y qualche capvespre, més sovint el temps de la quaresma, a la vicaria, per repassar les oracions que aquella li havia mostrades, preparantlo poc a poc per la primera comunió. Els demás dies pasturava la barquera que solien tenir a la Rota, que a voltes era un vadellet roig y mansuet, d'ulls esglaits y tranquils; y altres vegades un parell d'anyells albins, grassons y falaguers. També cercava els ous de la mitja dotzena de gallines qui ponien y cloquejaven per dins el corralet de figueres de moro y per entre els matul-lons del sementer. En cara li quedava temps per jugar pel garrigó del planiol am Na Jaumeta, la filla de Na Margalida Poll, y amb un parell d'atlotets d'una altre casa veïnada.

Lo que diuen Na Rota de l'Ermita son quatre o cinc casetes escampades pel planell de demunt el serral, y d'una a l'altre no hi ha dos tirs de bassetja. Quasi a la cresta del coster, en el començament del Nort, de la banda de ponent, allà aont acaba la serra, s'hi troba l'Ermita de son Salort, una humil capelleta y uns quants cassulls atapits y mig esbucats, entre dues marjades de terror conradís, tancades de paret seca esboldregada y plena de betzeram. Fa més d'un sigle que s'hi morí el derrer ermitá y desde llavors sols hi diuen missa una volta en l'any, el día del Patró, qu'es Sant Jaume. Aqueixa diada hi pujen els senyors de son Salort, a qui pertany, y hei acudeix gent de Fornells y d'altres pobles més llunyans. Altre temps hi feien ball y corregudes; ara aqueixs divertiments se son perduts y, a la sortida de missa, tothom s'en va; y l'Ermita queda tot l'any abandonada.

Gracies que *madó* Antonina de ca'n Foguer tenia les claus de la capella y amb ordre dels senyors de son Salort semblava de llegum les marjades de l'Ermita, si no les deixava de pastura pels seus animalets. N'Eloy l'hi solia acompanyar quant aquesta hi anava a escombrar y edesar l'esglesieta y a ferhi les feines de la terra, y a voltes hi passava hores, tot sol, mentres els anyells pasturaven per les marjades. Fet de menut a la soledat del camp, l'Ermita era el lloc de les seves preferencies, sovint hi entrava per un esboldrec de la paret, agafantse a les pedres mal segures y espinantse en els betzers de la voreda, y s'en anava a seure devall un pi ramut y vell, en lo punt més alt y avançat, per millor descobrir el paisatge que s'estenia a sos peus. Desde aquella altura colombrava els arbres, camins, parets torrents y casals de l'estensa plana,

els gorcs lluhents de les aigues del salobrars de Sant Jordi, les clapes blanquinoses dels vilatjes escampats pel mig del terrer rogenc, y en últim terme, a la vora de la mar blava y llunyana, la Ciutat daurada pel raigs del sol ponent, a l'hora trista de l'acabament del día, en que sovint més melangiós que mai, solía contemplarla.

Llavors li venía en el pensament la dolça imatge que'l didot am ses contarelles li havia esculpit en les fons del cor; llavors li semblava veure sorgir sobre el blavós horitzó l'espirtual figura d'una jove blanca y vaporosa, com l'allanguida vesta que l'embolcallava, d'ulls blaus y dolsos qui'l miraven amorosament, esbelta y prima, am la cara esgrogaída y afilada, plena de suavitat y resignació, alçantse poc a poc, magestuosament, per demunt de la Ciutat daurada, entre un nimbe de llum celestial. Abaix d'ella, dins una clapa de fosca dels grisos y atapaits casals de la Ciutat, una altra dona forta y mal carada, amb el coç flonjo, carnós y lasciu, cubría la vista de la gloriosa ascensió a un home encara jove, però ja retut, malalt y envellit, qui a sos peus se revolcava impotent.

Prou coneixía n'Eloy l'amarga y dolorosa historia de la seua estimada y santa mare, que en hores de dolç y anyoradís repós l'hi havien contada els qui li feren de pares; per aixó anyorava lo desconegut y somniant plorava.

Altres vegades, sugestionat per la visió de la inmensa blavor del cel, per la claretat enlluernadora del sol, per l'hermosura esplendorosa del paisatge y per la tranquil·litat plascenta d'aquell amagat reconet de món, tot florit y embaumat de suaus flaires boscanes, y poblat de plantes y arbres venturers, mirant pasturar y córrer lleugers y etxerovits per les marjades els anyells y els porcellins y sentint l'alegre refilet del pinçans y rossinyols per dins l'ombrívola verdissa, el seu esperit se serenava enervantse. Llavors son únich desitj era continuar sa vida tranquila que duia al costat dels que estimava com a pares, y sense sebre per qué el ulls se li enterbolien y plorava.

El seu Ramón y la dida, estaven gelosos de l'estimació de n'Eloy. Es clar qu'aixó n'ho deien a ningú, ni a ells mateixos; tal volta ni tant sols s'en donaven compte; però tenien un pressentiment, un temor invencible, encara que infundat, de que la força de la sanc, a l'hora menys pensada, empenyeria aquell infant cap a son pare, cap a l'home desco-

negut y avorrit. Per aixó, sense contarli més que la veritat, l'hi pintaven com un venjatíu butxí, qui havia fet patir y morir d'angunia la seva bona mare.

Aixís va esser com n'Eloyet arribá a imaginar qu'era la de son pare la figura d'un juéu que hi havia pintat a un cuadro de l'altar major de l'esglesia. Sovint el temps de la missa el mirava llarga estona. Era la d'un home encare jove, de bona alçada, ulls y cabells negres y carns de color esblancaída, amb una senyal negrosa en la galta esquerra, nusos els braços y les cames y sense res pel cap, constantment ajupit, devant Jesús en el Pretori. Pareixía que ajudava an els soldats romans a coronarlo d'espines. N'Eloy no estimava ni avorria aquell desconegut butxí, però inconcientment se sentía sugestionat y atret, com l'aucell ho es per la serp.

L'etsís desaparexia al surtir de l'esglesia, y romput l'encant de la visió s'en oblidava aviat, puis per la Rota de l'Ermita tenia altres quefers y no li mancaven distraccions, goigs y festes.

Sobre tot en venir la primavera el seu cor s'aixamplava. Era el temps de trescar pels garrigons y sementers cercant nius d'aucell. Arribá a ser-ne mestre. Prou sabia qu'els rossinyols, passaforadins, buscarets y altres aucells menuts los fan per dins les verdisses y rabollades; els teuladers per les parets y teulades; y els mussols, capceriganys y puputs en els forats de les soques dels arbres; qu'els de les sol-leres, terroles y cucullades se troben entre les espessures de l'herbei; y que'ls pinçans, caderneres y verderols los penjen a les altes rames dels arbres, a les que s'enfilava sense por de caure, tan aviat com los hi afinava. Pel color y la figura coneixía els ous de quina casta de gorrió eren. Devegades, si encare no havien pollat los treia del niu y quan en tenia molts de plegats, jugant am na Jaumeta Poll, en feien una truitada a la calentor del fogueró encés en mitj del camp y junts la se menjaven golosos, amb un roegó de pá moreno que d'amagat s'en duien de la casa de llurs pares. Però més li agradava encare deixar covar els vells, y abans de que les *butzetes* fugissen del niu tancarles dins una gavia d'aubons y canyes, qu'ell mateix feia, clavant y unint els aubons am bastonets d'ullastre, y deixar que'ls pares los duguessen el menjar a la boca. Fruía escoltant la planyívola piuladissa dels menuts y veient el volateig y les anades y vingudes de la parella portantlos insectes y granets am llur bec y repartirho per entre

els aubons de la gabia an els tremolosos aucellets qui ho esperaven am la boca tan badada com podíen.

Una vegada cercantne de nius, sense cuasi adonarsen, se va fer més lluny de lo que solía, y de sobte: ¡quina sorpresa! Amagat dins l'espés fanás d'una timba ombrívola, devall un garrover tombat de la ventada, a la altre banda del pinar, vora el conradís, en va trovar un niu de mér-lara am dues petites mig vestides. No s'en podía avenir, perquè no n'havía vist cap mai ni tan sols sabia que anassen a Mallorca. Amb una correguda va anar a cercar una gabia y al punt, en manco de mitja hora, torná esser a la timba, encés com una falla y tot amarat de suor. Posá les dues merletes dins la gabia, s'enfilá en el garrover y l'hi deixá penjada a una branca. Na amagarse un tros lluny dins una mata esperant que'ls vells los duguessen menjar, però veient que's torbaven y que'el sol s'en anava a vela, abans de que arribés la fosca va partir pensatiu y preocupat, girant el cap enrera moltes vegades, fins que va pérdrer de vista el garrover.

—«Ja es segû que no l'hauría trobat si no hagués vist fugî sa veia»— se deia a sí mateix caminant depressa pel tirany obert pel bestiar entre la fosca espesura del pinar.— «Peró tenc pô que'ls veis no les avorresquen y no hi tornin. Tot-duna hu coneixeré, y si no los han donat menjâ, les me'n duré a l'Ermita y provaré de surarles.»

Revolcantse sobre les palles del jas passa n'Eloy la major part de la nit, sense poder dormir, pensant en les merlaretes y en lo que caldría fer pera surarles. L'endemá en tot el matí no pogué anar a véurerles perquè va haver de ajudar a sa dida a replegar els pésols primaverencs del sementer que ja eren prou secs; però a la mitjdiada hi partí depressa sense dir res a ningú. Mala arribada tingué: en trobá una de merlereta estesa dins de la gabia, ja freda y enrevenada; y la altre tremolosa, estufadeta, amb els ulls clucs, obría el bec peresosament mitj morta de fret y de fam. L'encaientí entre les mans suoses donantli glopadetes d'alé calent y humit y posantli el mateix temps a dins la boca miquetes de molla de pá roegat. Enterrá la morta amb el niu en el mateix lloc aont l'havía trobat, cubrintla amb un munt de pedres y una tosca creu d'aubó. Llavors va abandonar concirós aquell cementiri improvisat y s'en va anar depressa a penjar la gabia am l'aucell viu, devall el porxet de la capella de l'Ermita.

Am esment y paciència, posantli moltes vegades cada día a dins la boca granets y bestioles conseguí surarla. Li surtí un mascle de bec groc qui cantava de lo millor. ¡Ell no s'ho pensava!

—El bon Jesús hu ha volgut—li deia la dida—perque ets bon atlot, però si no fás bondat totduna se morirá.

¡Moltes hores s'hi va passar n'Eloyet en aquell recó sol ixent y solitari repetint amb el vell fluviol del pastor la monótona tonada que poc a poc va mostrar an el negre aucell de bec groc!

Començava el bon temps.—N'Eloyet, na Jaumeta Poll y els dos atlots de ca'n Matet, cansats de córrer y d'encalsarse pel garrigó de la Rota de l'Ermita, s'eren desavenguts, perque na Jaumeta volía que jugassen a comprar y vendre y ancque n'Eloy fos del mateix parer per donarli gust, els de ca'n Matet no volgueren cedir, empenyats en jugar a la teia, com el día abans, en qu'havien guanyat més d'una dotzena d'agulles. El sol ensupidor d'aquella clara mitjdiada de Març los havia emperesit. Ageguts de pánxa sobre la colrada y tova fullaca del pinar, a l'ombra del bran-cam llustrós y aromátic, entre els romanirs, estepes y múrteres, movent a compás les cames y els peus descalços, amb lo cap reclinat sobre els brassos creuats demunt el pis suau y teb, s'escoblajaren bona estona culpantse un a l'altre de no voler jugar, sense adonarse de que cap en tenia ganes. Se sentien invadits y enervats per la dolça paresa qu'engendrava aquella primaverat diada germinadora de nova vida en la Natura. Una parella de buscarets s'encalçaven per dins les rebollades, volatetjant de branca en branca; més lluny refileven altres aucells y s'hi sentien els primers cants dels grins y de les cigales. Ran de la casa de ca n'Eloy hi escainava una gallina qui acabava de pondre. Hi havia una quietut alegre; filets verdosos de soleiet entraven per l'espés ramatge dels pins, clapetjant el pis daurat de móvils redols lluminosos.

El gran de ca'n Matet va dir, dirigintse a na Jaumeta:

—Cabota!

—Tu si que hu ets!—va respondre aquesta.

—Veis qui parla!

—Mes valdría callessis!

—Mai més tornaré jugá am voltros!

—Ja esperarás que jo't cerqui!

Llavors varen sentir la mare dels de ca'n Matet qui los cridava, y

tots dos partiren al cap d'una estona, caminant de mala gana, un davant l'altre, poc a poc y sense dir cap paraula.

N'Eloy y na Jaumeta quedaren tot-sols. No's varen moure d'així com estaven. Seguiren callats, brandant a l'aire les cames y els peus nuus. N'Eloy va mirarla de cona d'ull un parell de vegades com si volgués dirli qualque cosa y no gosás. A la fi, mirantla fit a fit li digué:

—Vens am jo?

—Aont?—demaná ella.

—A l'Ermita, a fê cantâ sa mérlara.

—No, no hei vaig—li respongué en veu baixa.—Pegá llavors una mirada al entorn y no veient els de ca'n Matet ni ningú, redressantse, afegí resolta:—Anemhi.

Se aixecaren tots dos y partiren; però en lloc de seguir cap dret per davant can Eloy, varen voltar pel començament del rost, per derrera la paret del garrigó, fins arribar a les marjades de l'Ermita, aont hi entraren per un esboldrec ben conegut de n'Eloy. Pareixia hi anaven d'amagat o al menys desitjosos de que no los veiessen 'junts. No'n parlaven d'aixó, ni digueren cap mot en tot el camí. N'Eloy anava davant saltant lleuger per entre les mates y el roquissar y na Jaumeta no'l deixava, alefant depressa, am les galtes enceses y un poc suosa; no perque la roba li fes nosa, puis no més duia una camisa am mànegas fins an els colzes y uns faldóns molt curts, rebent les cames y els peus, els braços, el coll y la cara els amorosos besos del sol. Li cubria el cap una espessa mota de cabells castanys am lluentors daurades, ben estirats y fermats a derrera amb un cordonet negre. Tenia la mateixa edat de n'Eloy; per Pasqua havien de fer la primera comunió.

Atravessaren per dins el blat vert de les marjades y anaren a seure a davant la capella a la mitja ombra d'un rebrot selvatje de cirerer florit, am l'esquena al marge, un al costat de l'altre.

La mérlara, negra, llustrosa, amb el bec groc y els ulls petits y brillants, saltava per les barres de l'estreta gabia, penjada de la volta del porxet de davant la capella, entre les velles parets que'encara conservaven la blancor del antic emblanquinat, més intensa que mai en aquella hora en que la llum ho innondava tot de claror vibrant, am reflexos metálics que la vista no podia resistir. El pés tou y verdós de l'herba y dels sembrats lluía am tons vellutats y de moaré, com l'atapit fullatge dels

pins del voltant, que formaven la cenefa un poch més enfosquida d'aquell alegre tapís rametjat am les blanques ramellades y les moradenques soques del cirerer y les pruneres que poblaven les marjades.

Llavor n'Eloyet se va treure el fluviol de dins de la pitrera y començá a sonarlo, tocant una y altre vegada les mateixes notes, fins que al cap de bona estona la mérlara comença a repetirles am cant suau y pastós d'enervant monotonia.

El sol brillava en aquell arrecerat recó amb esclat maretjador y vessós. Na Jaumeta deixa caure el cap sobre l'espatla de n'Eloy y va aclucar els ulls... Del rebrot de cirerer los queien a demunt, desiara, les fulles marcides de les flors fecundades pel sol de primavera.

JOAN ROSSELLÓ



MINISTERIO
DE CULTURA



MINISTERIO
DE CULTURA



Jochs Florals de Moyá

MINISTERIO
DE CULTURA



UNIVERSIDAD DE CASTILLA-LA MANCHA

Discurs Presidencial

SENYORS:

Les festes literaries, que, ara aquí, ara allà, se celebren, durant la temporada d'estiu, per tot Catalunya, poden tenir un resultat mes o menys satisfactori, però son sempre lloables en l'impuls que les ha provocades. Es lloable aquest afany de voler gaudir del art, de voler sentir poesia; es hermós veure que, pera tal objecte, 's fan sacrificis pecuniaris, se funden societats y's convoquen certámens; y tan com més petit y rústich es el llogaret, que s'alsa a demanar cadira en el temple del pensament y la bellesa, tant més corprenedor es el crit de la seva noble aspiració. El día que tots els petits y els rústichs de la nostra terra aspiressen a la educació artística, tindríam entre nosaltres les esplendors intel·lectuals d'aquella Grecia del sigle d'or, tan admirada de la humanitat culta. Per qué donchs acudir als certamens vilatans ab galbana y recansa? Per qué ferlos caure en ridícol, aportanthi sols un mesquí esfor, graduat segons la petitesa material del convocant y no segons la grandesa de la seva aspiració? Aquesta es estada la causa de llur descrédit. La culpa no ha sigut, en general, dels pobles, sinó dels convidats.

Jo, senyors, no voldria pas caure en aquesta falta, y os declaro, saludant fervorosament a la vila de Moyá, que acudo al seu hermós convit ab tot el meu cor obert y la meva inteligencia desplegada. No, de voluntat de be serviros no me'n manca pas; pero aquesta mateixa voluntat me fa doldre més de la meva insuficiencia. En bona fe'm sento petit devant de vosaltres y entremitg dels que m'acompanyan, tots més granats que jo. Voldria ser un Sócrates, un gran pensador... y no soch més que un

pobre prosador de fantasies. Ara be, aquí no os puch pas descriure una marina, ni contarvos una rondalla, que son les coses que sé fer una mica be; aquí, desde aquest alt lloch, que dech a la vostra benevolensa, cal atalayar les questions ab mirada ampla y filosófica.

Sortosament, encara que la Filosofia no es el meu fort, m'he preocupat sovint de resoldre científicament les qüestions generals d'Art. En dies ja llunyadans, un antich amich meu, malgratench, D. Ramón Turró, persona de claríssim talent, que's dedicava a les hores a investigacions psicològiques y fisiològiques, m'havía insinuats alguns conceptes originalíssims sobre'ls fonaments d'una Estética, que tractava de montar. Les seves idees resultavan, no obstant, deficientes y no sé si mes tart les haurá sabudes ben encarrilar o si, desanimat, les haurá desamparades. Jo les vaig oblidar desseguida; y quan, al cap de molts anys y després d'alguns estudis, vaig comensar a meditar pel meu compte sobre questions estéticas, vaig ferho partint de camins molt diferents y distanciats; mes, fos per la reminiscencia que aquelles idees havían deixada en el meu cervell, fos per la forsa de veritat que contenían, o per abdues causes ensemps, de modificació en modificació vaig venir a raure en elles sense adonarmen; y, si be tampoch m'hi vaig poguer detenir y haguí d'esmenarles d'arrel, no puch menys de declarar que son estades el meu principal guía.

Heus aquí, donchs, quin será el tema de la meva disertació: la primera llissó d'una Estética, que no's deu genuinament a mí, però que m'ha costades moltes meditacions y que desitjo que sia obra verament científica y catalana. El tema es árit per lo mateix que es científich; però ja que l'amor a la Bellesa ens ha reunits en aquest lloch, me crech ab dret de reclamar la vostra paciencia y atenció sobre materia de tan general interés artístich.

Senyors, os convido a meditar. Seguíu atentament el meu metode inductiu, penséu pel vostre compte y, si caich en algún erro ¡tandebó algú de vosaltres puga esmenármel a honor de la veritat!

Si estudiem el sentiment estétich en el *moment de la sensació*, ens trobarém desseguida ab una observació, que está en la conciencia popular. De les sensacions visuals y auditives se'n pot predicar immediatament sa bellesa, mentres que de les gustuals, olfatives y tactils, no. Tothom, a la vista d'un paisatge o al sentir una cansó, pot respectivament exclamar:

«Quin paisatge mes hermós! Quina cansó mes bella!» En cambi repugnaría al bon sentit del llenguatge que algú digués que era hermós el gust d'unes perdius guisades o d'una fruyta; que era bella o lletja una olor o el palp d'alguna cosa. Aquestes sensacions ens agraden o ens desagraden, però, en el moment d'experimentarles, no'ns donan impressió de bellesa; si no fos aixís, el llenguatge no repugnaría de predicarles belles.

Donchs be, ¿quina diferencia hi ha entre les sensacions visuals y auditives y les altres? Indudablement tots els órguens, al rebre la sensació adecuada, son afectats per ella. Tothom sab que'ls sons li arriban per les orelles, la llum pels ulls, les olors pel nas... etc... etc. Senyal de que sentím quelcóm en aquets órguens. Y no obstant en la manera d'afectarse'ls sentits visual y auditíu hi ha una diferencia gran respecte a la manera d'afectarse'ls demés. Quan assaborím alguna cosa, experimentém una sensació agradable o desagradable en l'órguen gustual, en la llengua y el paladar; no podém percebre sense subordinar la percepció a la sensació orgánica localisada. Y lo mateix passa ab les sensacions olfatives y tactils; les sentím fortament localisades al nas o a la pell, determinant allí un goig o un dolor orgánich, dels quals no pot prescindir la nostra atenció perceptiva. Ben diferent es lo que succeheix ab la vista y ab la audició. Es veritat que l'órguen s'es afectat y que tením conciencia de que es ell y no un altre; però en condicions generals no sentím localisat en ell cap goig ni cap dolor o, al menys, aquests pler y dolor son tan somorts y vagarosos, que difícilment arribém a donárnosen compte; la sensació s'efectua d'una manera tal, que, al percébre-la, pot la nostra atenció prescindir del orguen periférich, que l'ha recullida y trasmesa; se verifica immediatament, inconscientment, un treball psicológich en virtut del qual l'objecte de percepció queda separat del orguen sensitíu. Veyém un paisatge, no en l'ull, sinó a fora. Sentím els sons, no en la orella, sinó en l'exterior. L'ànima salta per sobre'l sentit orgánich, en prescindeix y l'oblida, y en aquestes condicions fruheix de la bellesa estética; si aquestes condicions mancan, es a dir, si el pler o dolor orgánich s'intensifica de manera que la nostra atenció no puga passar-lo per alt, quedém inhibits pera la fruició artística. Aixís ens succeheix, per exemple, quan mirém el sol alt, de fit a fit, quan contemplém certs reixats, que'ns fan mal a la vista, quan sentím certes notes estridents,

que determinan un reflex extràvich dolorós, en la nostra pell y els nostres nervis dentals. Quan, després d'haver estat exposats a una llum molesta, els ulls se troban en una claror dolça y sentím en ells un gran consól, un gran descans, en tant que'ns adoném d'aquest pler orgánich, les percepcions visuals no'ns proporcionan sentiment estétich. Si's pogués donar una música tal que rebomboregés en el conducte auditíu, qual-sevol artista la trobaria detestable.

En cambi quan les percepcions proceden del palp, l'olfat y el gust, se'ns donan deslligades d'interés orgánich, en el recort, son totes aptes pera la bellesa. Aixís ho prova el parer unánim dels poetes de tots els temps, que'ns parlan en llurs versos de les olors dels jardins y dels boscos, de la pudor dels cadavres, de la suavitat de certes carns y de certes robes, de la aspresa d'una roca, del gust de les begudes y viandes...

Aquestes observacions ens portan a induhir dos principis, que some-trém a ulterior comprobació:

1.^{er} El pler estétich neix de la percepció.

2.^{on} Aquesta percepció ha de ser atesa y ha de preponderar francament sobre les sensacions orgániques.

Senyors, de la cópula entre'ls nostres sentits y la realitat exterior se genera una concepció misteriosa, en la qual quelcóm d'aquella realitat pren estat anímich en nosaltres. El pler d'aquesta concepció augusta es el pler estétich. El goig o dolor dels sentits en la cópula generadora no sols no hi te res que veure, sinó que la seva preponderancia impossibilita aquell plaher maternal.

La sensació y la percepció van tan intimament lligades que, encara que aquesta pot reproduhirse sense la concomitancia d'aquella, may deixa de despertar en els sentits cert reflex adequat. Les imatjes olfatives aportan al nas una vagarosa impressió sensorial; les tactils la duhen a la pell, les gustuals a la boca, y les visuals y auditives als ulls y a les orelles respectivament, ab tendencia a la exteriorisació. Hi han descripcions que'ns fan sentir en certa manera la fresca del matí, la calor estival, la sensació de suavitat de les coses polides,... etc... Però noteu que totes aquestes sensacions reflexes son com una ombra de les directes y sempre lleus en comparansa de la percepció, que les ha despertades. Si fossen fortes fins al punt de que la nostra atenció no pogués prescindirne, per l'efecte estétich s'equipararian a les directes. En aquest cas

les gustuals, tactils y olfatives ens impedirían la percepció de la bellesa; pero, les visuals y auditives no.

Un alucinat que sent per tot arreu una olor determinada no'n gaudeix cap plaer estétich, mentres que un que pateix alucinació visual pot en ella gaudir aquell plaher. Citaré un cas, que m'es personal. Després d'una malaltía, que'm deixá molt débil, un matí al despertarme vaig veure una munió de figuretes que formiguejavan pel meu llit. Eran figuretes humanes, petites com follets, llampantes, vestides ab faldamentes curtes, corasses y elms de plata, cinyells encibellats y menudes sandalies brodades. Pujavan damunt del meu genoll alsinat y, assentadetes, s'esmunyían desde allí pels cayents del cobrellit com aquell qui devalla montanyes russes. Que vives eran! Com pernejavan mitg enclotarades en els plechs de les robes! N'hi havían que feyan capgirells, y sa faldamenta's capdellava cómicament deixant al descobert llurs botarudes anquetes de color de rosa. A voltes venían a encaballarse en algú dels meus dits y reyan y'm miravan ab uns ulls brillants com gotetes d'argentvíu. Segons com jo posava les parpelles la visió s'esborrava, apareguéntsem la realitat solitaria; pero'm bastava posarles de certa manera, pera que les fantasmets gracioses tornessen a poblar el meu llit. Certament no entench pas en qué consisteixen aquestes alucinacions, però sé per experiència que son estétiques, y com no crech que cap percepció pugui donar una sensació derivada mes viva en l'ordre visual, per aixó les cito com exemple de persistencia de la bellesa en aquesta mena de reflexes.

En estat de salut el reflex sensorial adequat, que acompanya les percepcions, no impossibilita may la preponderancia d'aquestes, per la intensitat de les quals se gradúa; però hi han percepcions que per nexus preestablerts entre elles y certes funcions de la vida animal, determinan en nosaltres violents reflexes extrávichs. En aquest cas el sentiment de la bellesa s'impossibilita.

Aixís succeheix ab les percepcions de les coses anomenades repugnants, les quals determinan un moviment de repulsió en el nostre ventrell. Basta sols veure o imaginar certs objectes pera que s'experimenti aquest moviment reflex. El genial novelista Zola se complau a voltes en descriurens objectes d'aquesta mena, extremantne tant la pintura, que no hi ha lector, per sa y robust que sía, que no'n senti repugnancia estomacal. Aquestes pintures no son pas estétiques, perque determinan un

estat orgánich dolorós, del qual la nostra atenció no pot prescindir. Invoco la vostra observació sobre aquest punt. Jo os declaro convensudament que a mí no m'han pas may proporcionat la pura fruició artística; ans be m'han inspirat una repulsió, que m'hauria fet llensar el llibre, si certa curiositat mal sana no m'hagués esperonat a llegirlo. Y advertiteixis que no so pas escrupulós; no participo pas de la idea d'aquell clássich castellá, que trobava que «la palabra pelo deslucía unos versos». Es mes: crech que quan el diví Homer ens descriu a Polifemus embriagat, vomitant el vi a grans onades, tot rotant, rotant, no traspassa'ls límits del art. Però si ve un Zola y, pera descriurens aquest vómit, ens parla del seu color; dels gromolls que fa... etc... etc., be será prou que no'ns arribi a marejar. En les imatges l'artista ha de procedir segons els seus coneixements de la humanitat, pera la qual produheix, y si creu que poden determinar preponderant reflex orgánich deu proscriureles per inestétiques. Mes, com els motius que determinan reflex repugnant, son en gran part deguts a la educació, la bona crítica, al judicar les obres, haurá de tenir molt en compte la época de llur aparició. De totes maneres pera ser ben rebut en totes les époques y pobles (y aquesta ha de ser la aspiració del artista) valdrá més que en aquesta mena de percepcions se pequi per meticulositat que per atreviment.

En virtut del nostre principi son també inestétiques les percepcions de naturalesa erótica. Un pintor possehit d'inspiració's posa a treballar. Sia el seu model una dona, valdament estigui nua. Pera ell, mentres treballa inspiradament, aquell model no té sexe: no es dona: es color, es forma, es expressió, es gracia, es elegancia, es esbeltesa. En aixó ve que ell para ment en la diferencia de sexe y sent un reflex carnal... ¡adeusiau camins del art!.. ja estém en presencia d'un vivíssim interés orgánich, ja la emoció estética es esborrada. En la preponderancia de la percepció estética o de la sensual hi han els seus graus. Induptionablement certes nuses de la escola italiana, que'ns ocasionan una vagarosa caricia de la carn, conservan preponderancia de percepció estética. Però es mes francament estética la Venus de Milo, que ab tota la seva nuesa no produheix el més mínim reflex orgánich. Un s'encanta davant d'aquelles formes femenines, plenes de juvenesa y de salut... Allí no hi ha res amagat. La dona os mostra les seves gracias mes secretes; y no obstant, resten orgánicament tranquils com si no fossen més que ánima. Lo erótich y lo

estètic s'exclueixen mutualment. Tots els metges saben que una de les causes d'impotència temporal y relativa pot ser deguda a la bellesa de la dona. Y's comprén molt be: mentres s'está fruhint de la emoció estètica no s'está en aptitut pera exercitar les funcions del instint. Una poesia eròtica, senyors, es una aberració, un contra-sentit. Sé que la llatinitat ens ha llegades algunes obres d'aquest genre escrites per poetes de mérit. Mes, ja poden ser els seus versos tan beñ fets com se vulga, ja poden ser tan originals e intenses com se puga desitjar les seves imatges, en quant arriban a obtenir l'efecte eròtic, que s'han proposat els autors, la bellesa s'es inhibida de llur procediment. Si sent l'erotisme, no hi ha ja qui's recordi de la métrica de llurs versos, de la originalitat de llurs conceptes, ni de cap de llurs mérits artístichs. Han cridada la bestia, y la bestia no pot gaudir el seu art desde un punt de vista anímich.

En resum, senyors: no hi ha percepció sense reflex sensorial y aquest creix en proporció de la intensitat d'aquella; mentres la percepció prepondera, com passa sempre en estat de salut ab les derivacions sensorials adequades, conserva la seva aptesa estètica; quan prepondera la sensació derivada, com esdevé en el cas de despertarse en nosaltres un viu apetit o repulsió brutal, el sentiment de la bellesa s'inhibeix.

Ara'ns manca estudiar l'efecte del reflex sensorial procedent de la emoció estètica, no de la percepció. Y aquesta diferenciació es importantíssima.

Tots estém dotats del instint d'imitació: ens sentím inclinats a riure, si veyém que un altre riu, a plorar, si veyém que un altre plora. Quan aquest instint s'exagera pot arribar a la manía impulsiva. Se contan cassos de mares, que, per haver vist llensar un farcell, han rebut per terra ab un impuls inevitable el fillet que portavan a bras. Donchs be, figureuvos un impulsiu d'aquesta mena, que's posa a plorar perquè veu una cara que plora. Aquest home no sent res estètic, no experimenta cap emoció; es una máquina; el seu plor es un reflex automátich procedent de la percepció. El seu cas es igual que'l d'un vedell que, a la vista d'una bona establada sent les ansies de la gana y's posa a babayejar abundantament. Ben diferent es el cas d'un home, que, en presencia de una imatge de la Dolorosa, per exemple, després d'imaginar el drama del Calvari, s'enterneix y esclata en llágrimes. Aquí'l plor ha vingut després de la emoció estètica y a conseqüència de la mateixa.

Entés aixó, compendréu que'l plor o qualsevulga altre reflex orgánich y automátich que procedeixi de la percepció, pot debilitarla fins al punt d'impossibilitar la emoció estética; mentres que si procedeix d'aquesta mateixa emoció, no pot impedir-la, pel sol fet de serli consegüent, però pot influenciar-la d'aquella hora en avant. Y aixó es lo que succeheix. Els reflexes involuntaris, procedents de la emoció, no solen aparéixer sinó quan aquesta arriba a un alt grau d'intensitat y marcan el límit d'aquesta intensitat en l'ordre estétich.

Els estetes clássichs ab un bon sentit que no sé com alabar recomanavan que lo patétich fos momentani, que no's prolongués. Y efectivament, senyors, les primeres llágrimes marcan la intensitat de la nostra tendresa y de les nostres percepcions; pero, si seguím plorant el pler orgánich debilita les percepcions subsegüents. No creguen que sian grans artistes els que provocan repetidament un sentimentalisme ploraner; les orgies del plor tenen massa d'orgániques pera no distreurens de la fruició anímica de la bellesa. Els literats de mes mérit fan plorar rares vegades y, si no, llegiu, pera comprobarho, a Homer, Dante, Virgili, Shakespeare, Sófocles, Goethe... etc... Miréu, jo vaig llegir una obra de Lamartine, el Picapedrer de Saint-Pont, la qual va ferme vessar tantes llágrimes que m'arribaren a escaldar els ulls. Donchs be, d'aquella obra no'n conservo gayrebé cap recort. Ab el flux de les llágrimes va escalar-se tota la impressió; y molt debilitades devían resultar les percepcions que'm produhía, quan no han deixat rastre en el meu cervell. En cambi el «Julieta y Romeu» d'en Shakespeare no'm feu vessar sinó una sola llágrima en el moment en que l'orgullós Capulet, trencat el cor, exclama: «Ah! sento la campana que crida'ls meus cabells blanchs a la tomba.» Y ¿veyéu? les paraules que m'arrencaren aquella llágrima, no se'm han oblidat may més.

Una altra confirmació de la nostra regla ens la proporciona la emoció de lo sublim. Y entengueu, senyors, que aquí no tracto d'explicar les condicions de lo sublim, com no he explicat tampoch les de lo patétich. No atench mes que a la relació entre aquets sentiments regonegudament estétichs y'ls reflexes orgánichs, que determinan. No obstant insinuaré que lo sublim sembla consistir subjectivament en un conjunt de percepcions de tal intensitat y grandesa, que la atenció, aqueix ahi-llador dels fenómens anímichs, ja sadolla, no pot arribar a abraçarles

y'ns ho indica ab una sobre-percepció de cosa inabastable, de infinit perceptiu. Y al arribar an aquest punt, ja després que la emoció estètica assolí el seu grau máxim, apareix el reflex orgánich: una lleu esgarrifansa. Sembla que l'ànima s'es sublimada, s'es feta mes gran pera abassar la vastedat de les percepcions estètiques, y que traspúa pels poros del nostre cos, determinanthi el fret d'una volatilisació. Aquest fret esborrador, aquesta esgarrifansa, aquest reflex, al ensemps que senyalan que hem arribat a lo sublim, marcan el límit de la nostra emoció artística. D'aquella hora en avant es inútil insistir en donarnos mes percepcions de la mateixa naturalesa: o'ns causarán poch efecte, o'ns portarán a violents reflexes inestétichs y no's logrará tampoch el fi de la bellesa.

En la fosca y soletat de la nit, desvetllat de sopte, m'ha esdevingut a voltes una intuició fonda de la mort, una sobre-percepció inabastable de la mort; y he sentit una emoció que no's pot explicar y la esgarrifansa de lo sublim. Mes, si després he volgut meditarhi, m'he trobat ab que ja no sentía la mort com abans y que la meva insistencia, lluny d'aumentar l'efecte el debilitava. Y entengueu que en art, d'aquesta debilitació se n'ha de fugir, perquè esboyra'ls antecedents.

Ara os posaré un exemple d'excés de sobre-excitació orgánica:

Sens dubte la escena en que Esquil ens presenta al parricida Orestes en el temple atormentat per les furies es d'una sublimitat trágica y ho devía resultar en grau superlatíu pera'ls grechs ben equilibrats que'n presenciaren la representació. Però si es cert, com diu César Cantú, que alguns del públich se sobre-excitaren orgánicament mes enllá de la lleu esgarrifansa que sol donar lo sublim, y en tanta manera que les dones en gesta se vegeren sorpreses pels dolors del part, hem de declarar que pera aquestes persones la obra traspassava els límits de lo estétich. La vivesa de la percepció rebuda havia de ser en gran part destruhida per l'horror orgánich. Aquella gent havían assolit la impresió de lo sublim pero haventla traspassada, no'n podían conservar aquell recort durador y seré que deixa la obra purament artística, sinó un recort barrejat ab quelcom de repulsió orgánica.

El terror trágich es un aspecte de lo sublim, una por augusta en la que's percebeix la amenassa de un poder inabastable; el destí entre'ls grechs, la providencia entre'ls cristians, la fatalitat entre'ls naturalistas. Si la idea perceptiva d'aquest poder ens domina mes que la por, que'l

mateix ens inspira, arribéu a la lleu esgarrifansa de lo sublim; si la por prepondera, l'instint de conservació ve a ampararse del camp de les nostres percepcions, esbojarrantles y determinant reflexes violents, inestétichs.

Heus aquí, senyors, en lo que toca a la emoció de la bellesa, explicades les impossibilitats y limitacions d'ordre periférich. N'hi han d'altres d'ordre cerebral y moral; pero avuy no les explicaré pas.

Ja es hora de que sentiu la bellesa viva en el cant dels nostres poetes. A mi m'hauría agradat mes poguer cantar que trenar árides filosofíes. La poesia! Heus aquí una paraula que m'inflama. El poeta (prosa, dor o versayre, que aixó es tot hu) agabella totes les belles arts. Es músich; porta a la nostra imaginació les remors de la naturalesa, el ritme dels nostres afectes y moviments. Es pintor. La seva paleta rica de colors es el mon visible. El vert dels prats, el blau del cel, l'or del sol, els tons innumerables y variadíssims de la creació se li ofereixen frescos pera que'n pinti les seves imatges. Té baix el seu domini el relleu y la conca, tot lo plástich, igual que'ls escultors y arquitectes; y té ademés un altre mon, tancat pera'ls altres artistes, el mon de les olors, de les impresions gustuals y tactils, de totes les sensacions que no desplegan la seva bellesa directament, sinó per medi del recort.

Escoltém els poetes.

JOAQUIM RUYRA



El Secretari Roig y Raventós

¡Com s'axecá a parlar humilment y confosament En Roig y Raventós! Ell, pacientíssim y amorosíssim héroe dels Jochs Florals de Moyá, colaborá ab en Carner en la vasta y esplendent concepció de la festa, y fou coadjutor den Felú Canet en les angoxes de la pluja de composicions, y de la pluja de advertencies, quexes y fins llohances (que fins les llohances fan angoxes quan venen en forma de plujes).—Axís en Roig y Raventós ressentí les emocions altes, nobles, ideals y els amohinos petits, constants, vulgars.

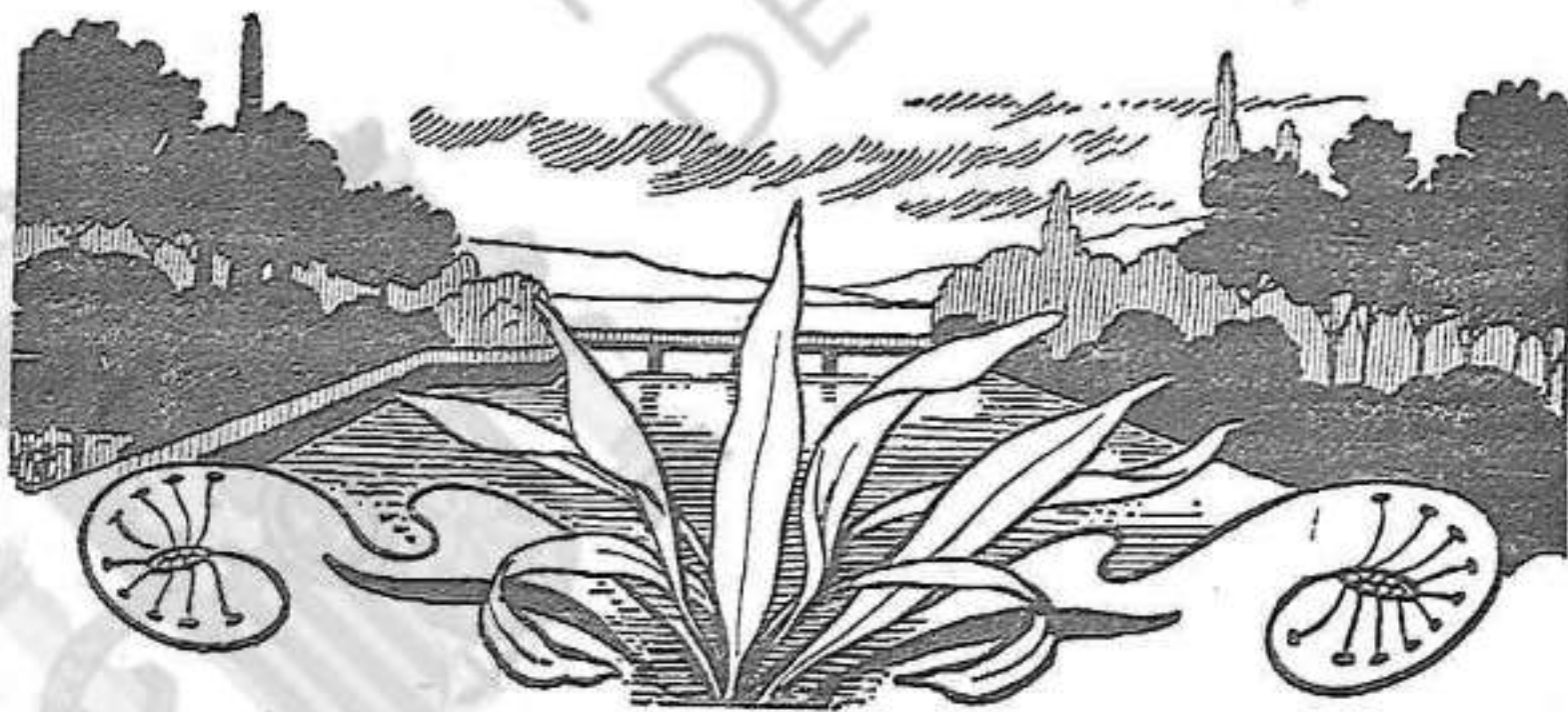
En Roig y Raventós, donchs, es *el* dels Jochs Florals de Moyá; els Jochs Florals de Moyá están en ell y en ell perdurarà el Moyá poétich.

En Roig y Raventós es alt y bó. Llegía. Veya aprop seu la molt gentil Carolina Fargas qui somreya entre les gracioses dames de la Cort d'Amor. Veya al seu devant En Ruyra, En Vilanova, En Dionís Morató, En Carner. Y entre els prestigis de la Bellesa y de la Ciencia, del Enteniment y del Amor, En Roig creyentse petit llegía coses bones y humils... *Senyors:—deya—*«Acaba de parlar el President d'aquestos Jochs Florals, l'eminent Ruyra, després d'ell soch jo que dech dir quelcom sols sia com humil acatament a la costum, y ho faig acorat porque'm veig lluny d'eixirne ab una espurna de lluhiment, y ab recança porque mes paraules barroeres desfarán aquest enlayrament que sentiú al impuls del enfilall d'idees hermoses que us petjan el cervell; sols me consola un pensament, mes paraules tosques farán lluhir pel contrast lo qu'encar vos somou els cors ab el rastre dols de la meditació...; el meu parlament farà com l'Isop, que ab sa lletjesa afavoría a sos companys esclaus posats a vendre.

Aixó que faig me du a la memoria un fet comú en la vida. Quan som

nins y tenim el cervell infant, avuy saltèm un regueró y demá pujem un arbre voltat de perills que no veyèm... passen anys y un a un nos porten com ofrena molles d'experiencia nodridores del seny y quan tornèm a veure aquell regueró y aquell arbre, sentim l'esglay dels perills llunyans que casi no's figuran. Jo avuy faig el mateix, avuy mitj encegat per la colorayna de la festa, parlo sense veure'ls perills que'm voltan y que demá m'escruxirán.»

Ab una veu confosa, confosa, qu'apenes se entenía...



Premi de la Flor Natural

Endressa

A la Reyna de la Festa

Hi ha en vostres ulls encare ensomnis de joguines,
encare vostres galtes anyoren l'or dels rulls,
y senten vostres brassos una buidor de nines
y's veu una anyoransa de jocs en vostres ulls.
A vos, Reyna donzella, am dexos d'infantesa,
plaume endressar esparces, recorts de petitesa.
¡Preneules amorosa, com feyu (1) ab vostres nines,
oh Reyna dels ulls clars y galtes camosines!

(1) En Masó es de Girona, y a Girona diuen *feyu*.

Gloses

Fum fumarell

puja xemeneia amunt.

Passarás per la estretor,
passarás per la foscó,
passarás, y tindrás por.
Mirarás per tots costats,
haurás por dels escarbats
tan banyuts y tan fumats.

Fum fumarell

puja xemeneia amunt.

¡Ara vé la llibertat!

¡Ara vé la claretat!

— A demunt la xemeneia

¡hi ha un pardal que xerroteja.

— Per demunt d'aquet forat

hi ha d'estrelles un sembrat.

— A defora aquet catau

hi ha un sol pur y un cel tot blau.

*
*
*

Nyigo, nyigo, nyigo,
calses de paper,
si no les duc de roba
no es pas per no poguer.
Podria ben portarles
com puga dulce un Rey:
filades a Mitjdía
texides a Orient,
guarnides les costures
am pedres y joiells;
y amb or del fi brodades
cusides amb argent.
Podria d'or vestirme
tot jo de cap a peus;
podria amb or fer pobles
y mars y monts y estels,
y omplir com a nevada
amb or, tot l'Univers.
Mes jo, com si tal cosa,
duc calses de paper;
mos avis ne portaven,
mon pare ne dugué;
ma mare que m'aimava,
axís me les va fer.
Doncs jo no vull dexarles
y axís me moriré:
tot fent lo nyigo, nyigo
y amb calses de paper.

*
* *
*

Demá es festa
Sant Joan la fá
pels cels y per la terra
s'ovirará.
El sol s'omplirá el rostre

d'or resplendent
y la gran lluna plena
será d'argent.
Mantell de sedes
el cel durá
y estrelles fulgurantes
hi penjará.
Riurá la terra
plena d'olors,
riurá am rialla franca
de tots colors.
Am blau y am rosa
vert y morat;
mar, núvols, y montanyes,
erm y sembrat.

Demá es festa
Sant Joan la fá;
será l'aigua mes bona
y mes bo el pá.

*
* *

*Ball manetes, ball manetes,
tócales tu que les tens boniquetes;
¡jo les tinc massa arrugades!
¡fa tant temps que estarrejo y faig bogades!*

Ball manetes, ball manetes,
les tens toves, petitetes y ben fetes:
les tens tendres y acromades
com les flors que hi ha espargides per les prades,
delicades y frescals
com els núvols y les boires matinals;
animades y festoses
com el joc de les parelles amoroses;

atrevides y agitates
com les llengües de les dones enutjades.

¡Ball manetes, ball manetes,
tócales tu que les tens boniquetes!
¡ball manetes mes vegades,
¡¡ja't vindrán els estarretjos y bogades!!



Resposta

Premi de «L'Avenc»

—Senyor Rey, per la resposta
un patje ha fet arriuar;
Ja'm dirás, ma bona filla
la contesta que haig de dar.

—¡Ay mare, la meva mare;
no'm dexaré, no, enganyar!
Una garsa enmirallantse
s'es negada al rieral,
y a n'el palau de l'aranya
una mosca hi ha pres mal.
¡Ay mare, la meva mare,
res ne vull jo dels palaus!
Senyor Rey, vol que'l seguexi
per portarme a la ciutat.
No ho faré, no, mare meva
no'm dexaré, no, enganyar
per volguer sortir de dies
un rat-penat s'es cegat.....
¡Deu m'en lliure, mare meva,
de donar als xays aglans!

Tinc l'arrel a la montanya
y estic segura aquí dalt.
Aquí juguen am mi els núvols

y m'arruxen tot jugant;
en la plana, mare meva,
solen cáurehi els aiguats.
Quan la poma's pren del arbre
du en sa cara llur bondat.
Una poma confitada
no se sab may lo que ha estat.
¡Deu m'en lliure, mare meva,
de caminar sobre glas!

Res ne vull, ma bona mare,
res m'encanta del palaus:
tinc aquí prats per catifes,
tinc miralls en els estanys
y'm coronó de garlandes
de roselles y capblaus.
¡Ay mare, lo que m'encantan
els marges y el comellar,
els xargalls y la filosa,
les cabretes y el pinar!

Digueuli, ma bona mare,
digueuli a n'el Rcy galan
que si el verm cria a la terra
la oreneta ho fa mes alt.
Digueuli a qui m'amenassa,
digueuli a n'el Rey galan
que un noble va oscar la espasa
a un mosquit volguent matar.

Digueuli vos, mare meva,
digueuli a n'el Rey galan
que may en la vostra vida
m'haviau vist plorar tant.

RAFEL MASÓ Y VALENTÍ.

Are y sempre

Premi d'En Joan Llimona

Ideal.

Jo estim un ser gentil de forma indefinida
Qu'entre boyrosa glassa
Me parla moltes voltes al cor y pensament;
Mon cor, per escoltarlo de tot lo mon s'oblida,
Nadant en la riuada de'ls somnis esquisida,
Somnis que tenen trassa
De dolç encantament.

Aquest ocult afany que'm pren lo cor a estones,
Lo seny y la memoria,
No es ilusió amorosa per mes que'n te'l posat:
No es lo desitj de gloria que ja entreveu coronas,
Mes be que axó, es un pélech de lluminoses ones
De fé, d'amor, de gloria,
Es l'ideal gosat.

Qui n'ha tastat un glop, qui la virtut conega
De l'alta poesia,
Sabrá qu'ella es la font de regalat encís.
El qu'ha estimat de veres, d'ella no cal que bega
Massa endayina'l cor quan anyorant batega,
Que ab l'amor la sentía
Baxar del paradís.

Mon cor fou l'encenser d'hont per temps s'eczalaven;

Ab dolça fumarola

Perfums que al cel pujaven com a glassats alens.

Alens del cor, que prompte los ayres escamparen,

En sudari de cendres les brases s'ofegaren,

Y avuy... encara hi vola

L'aroma de l'encens.

Es un suau perfum que dins el cor me resta:

Com ell cap flor ne llansa;

Ni'l temps ni la tristesa l'han esvahit, per sort.

Ell fou qui embalsamava la meua edat xalesta,

Y avuy encara dura, passada la tempesta;

Abans era esperança

Y es ara un bell recort.

Axí en tot temps reviu l'augusta poesia;

Que ja en son breç de palles,

Los sentiments del poble remou fins a'n el fons.

Es la flor de bellesa, essencia d'harmonia,

Es lo llambreig puríssim d'el mar, de'l cel, de'l dia;

Ab blavor de rondalles

Y ab ritme de cançons.

Ab son real mantell tot l'univers abruga;

Alena dins les ones,

Sonriu tota amatenta d'el sol en cada raig;

Te al cor de l'ivernada calor de flama amiga,

Te la frescor de l'ayre quan pren color l'espiga,

Y ab flors y papallones

Juga p'el mes de Maig.

Com la floreta humil d'el romaní y la vauma,

Vessant essencia fina,

Y el plor de la rosada tornant en dolça mel,

La veig, qu'en gentilesa p'el cor s'en du la pauma.
Axí la lluminosa carrera de Sant Jaume
Mos ulls, quant era nina,
Robava desde'l cel.

Entre brillants estels, ¡com me semblava bella
Les nits de lluna nova!
Llavors, quant les campanes nos diuen que «tot vé» (1)
La fantasía s'obri, com s'obri la poncella,
Se fica la mirada, y l'ánima novella
Sent com llunyana trova
Qu'encare no enten bé.

La joventut floreix, la veu ja es mes compresa;
Cada posada seva
Te la dolçor secreta d'un amorós suspir;
Passa el bon temps y ens dexa, fent lloch a la vellesa,
Y encare resta'l cántich, aquesta llum encesa
Que quant fa fosca y neva
Mes clara es veu lluir.

¡Oh, santa poesía del cor sempre estimada..!
Mes hores passen belles
Quan puch sentir un eco del teu dolcíssim cant.
Resson a dins ma vida ta veu tan anyorada,
Que'l sempitern desfici que te'n mon cor posada,
Sentint tes cantarelles
S'adorm, com un infant.

(1) Per la festa del Roser (Maig) les campanes diuen «tot vé, tot vé». (Aixís ho canta'l poble.)

Revelació

Dins l'auba clara de mon día
sonríu l'estel d'un bell recort,
fresca maduixa que cullia
ben primerenca del meu hort.

.
.
.

Clara y llampant es la diada:
y a la claror del bell matí
passa la gent endiumenjada
fent o desfent igual camí.

Remorejant com les abelles
passan les colles de jovent,
homes y nines y donzelles
tots ab la cara sonrient.

'Vuy es la festa de l'altura
hont la gran Reyna te'l palau,
y vostres fills ¡oh Verge pura!
Os van a veure a estols de pau.

De lluny se veu la llarga fila
de gent que puja pe'ls costers;
de la que'n torna, per la vila
ne bullen places y carrers.

Y els nins que passen, y els que miren,
tots portan arma aquest mati;
(punxes de pita, que culliren
per les voreres del camí.)

Ramells de flors y de garlanda
duen les joves per tresor...
salves resades d'encomanda,
y amors que vessen de son cor.

¡Oh, com m'atreya y m'encisava
lo día aquell, tot vida y llum,
qu'un ideal me revelava
deixant son rastre de perfum!

Sentint en mi forces represes,
ab tot mon cor vaig desitjar
poder volar, ales esteses,
y un altre mon anâ a cercar.

Y aixís la Verge que aquell día
vegé ma nau dexant el port,
m'hi va enviar la poesia
per companyía y per conhort.

MARÍA ANTONIA SALVÁ.

25 de Març.



Contrició

Premi d'En R. Vallés y Ruderich, de «Joventut»

Hi era tan sedentaria la vida en aquell poblet, que, aixís que passava quelcom de nou—un prometatge, una infidelitat, l'arribada d'uns forasters, la venda d'una caseta— a totes les taules se'n feya plat y a tots els marges sentada.

Malgrat aixó, quan als dos joves forasters d'aquell estiu se'ls va trobá sols per primera volta, parlant amorosament pel camí de la font, ningú va estranyarsen gota... Com si tothom ja esperés trobarlos un día o altre.

La veritat és que un ab la imaginació ja'ls aparellava. Ell, alt, prim, la cara intel·ligent, el front seré de banda a banda de les entrades, ressortía de tota aquella colla de joves ciutadans qu'estiuhejavan arrossegant quatre gorretes y camises de color y quatre vulgaritats de cap a cap de poble, atrevintse de tant en tant a sortir per fora, profanant ab llurs passos, ab llurs mormuracions y ab llurs riallades histèriques la hermosura d'aquella plana generosa.

Ella, morena, plena, bellament esculptural; de tot el seu cos se'n desprenía un ritme amorós, y per tot ahont passava els seus passos semblavan armonisarho tot. Els seus ulls eran negres, grossos, inquietes, vius, sempre escudrinyadors.

Els seus ulls y'l seu cos deixavan una mena d'impressió, aixís, com d'una máquina perfecta que's mou acompassada, ab precisió, magestuosament, y té dues rodetes que volten ab forsa, y entre la rotació precipitada d'elles y'l moviment calmós de la máquina, s'hi veu la justesa, la perfecció y s'hi sent l'armonía.

Per aixó, després d'haver vist a tota la gent que corria pel poble, un sentía una profunda simpatía per ell y per ella, y se'ls imaginava apare-

llats, bellament aparellats pels camins y caminets a la bona de Deu y al caliu d'un gran amor... y creya que s'havían d'agradar, que s'havían d'estimar, aixís que's trobessin l'un enfront de l'altre.

Y per aixó, quan se'ls va sorprendre un día, pel camí de la font, malgrat el xixerneig de la gent d'aquell poble, ningú va mormurar.... Rés..., com si'es trobés la cosa més natural del mon.

Y's coneixía que s'estimavan molt, cada día més, y per tot allí ahont passavan deixavan un rastre de felicitat.

Y'ls vells se'ls miravan boca-oberts, com si d'aquell amor elevat qu'expandía la parella.ells no n'haguessin tastat may ni una engruna. Y les noyes, al passar ells, eixian a les portes y a les finestres y sonreyan y suspiravan; y fins més d'una volta si veyan alguna mosseta dalt d'un terrat mirant enllá, podéu comptar que la parella era a passejar per la plana y que ella la estava espiant.—Com que desde cualsevol terrat del poblet se domina la plana, y com qu'és tan hermós veure una parella que s'allunya amorosament com si anés a viure a un mon nou!.. Y mentres van vegentse els enamorats, al lluny, petits... petits... un va dignificant l'amor que'ls mou, y la imaginació s'encén y tot se veu gran, inflammat per somnis y esperances.

L'estiu anava a les acaballes y'ls dos enamorats semblava que s'estimessin més que may. Però no hi ha pas goig sense espinas, y un día ella va desapareixe, y ell se va quedar sol, neguitós, passejant una tristesa inmensa. No era pas el dolor de l'anyoransa lo que's dibuixava en la seva cara; era un dolor punyent, ab la seva espurna de misteri. Quelcom havia passat entre'ls dos.

Y allavoras sí que se'n va parlar pel poble. que si havían renyit... que si ella potser a ciutat hi tenía un amor y alló no havia sigut sinó una foguerada..... Lo cert es que al enamorat se'l veyia tot ple de la seva passió dolorosa, que refeya els camins que havia seguit ab la estimada, que sovint se posava com si parlés a quelcom invissible que li barrés el pas, y que no mancava qui contés haverlo vist arribar al poble a entrada de fosch ab els ulls encesos d'aver vessat moltes llágrimes.

Y quan va venir l'hivern ab sos dies grisos y ab ses tramontanes, ell va quedarse al poblet solitari...

Y'ls vells del poble, ab ayre sornaguer, ja varen comensar a dirnhi alguna.

—Ja s'arreglará, home—feya un al toparlo pel camí.

Y ell, en lloch d'indignarse per la imprudència, semblava aconsolar-se de veure que li compreníen el dolor, y, arronsant les espatlles y donant una mirada trista, seguia caminant sense dir ni una paraula.

Qui hi tenia més franquesa, me li posava la ma al coll com a un nen viciat, y exclamava:

—Y be! Encare us tornarem a veure junts. No hi ha mal que cent anys duri.

—Macbeth va veure caminar el bosch de Pirman—responia fugint de la escomesa, y com parlantse a n'ell mateix, covant una dolsa esperança en lo que creya impossible, mentres l'altre restava enfadat no havent entés ben bé lo que volian dir aquelles paraules.

Y va tornar l'estiu, y de cap a cap de la plana va extendres de nou aquella rialla floreixenta tan vella sempre y tan nova y tan joyosa.

Va tornar l'estiu però no va tornar ella.

Al enamorat ningú s'hi apropava; semblava que visqués embolcallat per un dolor tan gran, tan respectable, que ningú gosava profanar.

Aixís que la tardor va fer fugir als forasters, va presentarse la estimada, y com si l'un necessités al altre, varen juntarse desseguida, més amorosits, més delirants que may! Com si tinguessin por de tornarse a perdre. Ella venia encara més hermosa. La seva cara era embellida com per un arrepentiment sublim.

Sota'ls seus ulls hermosos hi havia dues ditades moradenques com si se les hagués fet de tan aixugarse llágrimes. A n'ella una mena de vergonya no la deixava excusar de res. A n'ell el temor de pèrdrela li privava de queixarse.

Y com si volguessin ofegar el dolor d'aquella cosa—misteriosa als ulls de tothom—que havia passat entre'ls dos, varen casarse desseguida.

De carinyo no'n volguéu més. Fins l'hivern en aquell poblet va ésser més benigne, talment com si ells ho amorosissin tot.

Peró aquell dolor, aquella *cosa*, els hi amargava les hores més sublimes, y a voltes entre'ls dos esposos s'hi aquietava una situació embarrassosa.

Era precís una confidència, una confessió, un perdó donat ab tota l'ànima.

Les voltes qu'ella havia pensat tirarse als seus peus!... Les voltes

qu'ell havia desitjat que s'hi llensés pera aixecarla desseguida y amoixarla a petons, y purificarho tot y soterrar pera sempre més les tristeses passades! Però el moment decissiu no arribava may. Y com que precisava, com que havia de venir, heusaquí perque may podían fruhir d'aquella gran serenitat dels grans amors.

Ella anunciava un fill. Un fill dels dos... Y li va venir una tristesa joyosa que la tenia aplanada. Per qué havia d'ésser tan delicat aquell marit? Per qué no demanava una explicació, qu'ella li hauria donada ab tota l'ánima, ab tota la vida?... Oh! Abans d'arribar el fill s'havía de purificar aquell ambient. La tristesa d'ella, a n'ell el tenia dolorosament enamorat. Y més endavant, quan ja la criatura s'esperava d'un moment al altre, encara no havia tingut lloch l'hermós acte de contrició entre els dos esposos.

—Senyor! Senyor!—deya ella.—Cóm li diré? Sensible, com me sento, tinch por de plorar massa.

—Senyor! Senyor!—pensava ell.—Cóm li podria dir que li perdono pera sempre tot el mal que m'hagi fet? Cóm li diria pera no emocionarla gayre?

Era una tarde de Septiembre, sospesa dolsament sobre la plana.

El sol s'ajocava magestuosament, y aquella rojor ponentina que llevava de cap a cap el camp segat de fajol, semblava que feya neixe una florida daurada.

Ella, ab la cara bellament esbarriada, s'estava asseguda ab les mans creuhades sobre'l ventre, com servant un tresor inmens. Ell se la mirava... se la mirava ab una emoció indefinible.

De sopte, ella va aixecarse, blanca com la cera, obrint els ulls desesperadament, y en un dir Jesús, va torsar la boca, y, recaragolada per un dolor com si li arrenqués la espinada, va caure de genolls. El ventre li palpitaba en un cantó, se li crispavan els dits, els ulls se li espantavan.

Ell va anar pera cullirla, ab els brassos extesos.

—Filla! Filla!—cridava, desolat.—Déixam—va fer la esposa, com si no pogués obrir la boca. Y un cop li va haver calmat un xich el dolor, sense voler moures de terra, va comensar a plorar obertament, abundantment.

—Vina! Aixecat! Jo t'ajudaré.

—No'm vull moure de terra—deya. Y del cos, estrafet hermosament

per l'embrás, aclofat a terra, se n'estirava el seu coll blanch, hermós, movent son caparró gentil, que semblava petit... petit, ressortint del bulto deforme. Com un nou fénix feya la impressió de qu'ella neixia d'ella mateixa.

—Y feya temps que m'hi havías de veure als teus peus, vida meva, feya entre sanglot y sanglot.—Y are el dolor maternal m'hi ha llensat. No me'n vull moure. Abans de neixe, el nostre fill m'obliga a demanarte perdó. Vaig ésser dolenta. Me perdonas?

Ell no podia respondre rés. Li semblava que'l mon era petit pera tancar un poema tan gran.

La va cullir de terra, y va plorar molt, y, ennuegat per una emoció inmensa, dels seus llabis no podían sortir pera la purificada dona sinó petons, petons y més petons.

Aquella mateixa nit, va torbar el somni dels camps y el silenci que tot ho omplía, un plor de criatura.

R. SURINYACH SENTIES.



Los aucells

Premi del Tenor Vinyas.

Baylets del camp qu'aneu per les marjades,
afollant nius d'aucells
y'ls esbulléu a crits y a riallades,
vius y axerits com ells.

Prou d'empaytarlos ja. Es crim o follía
matá a qui os ve a serví?
Os pidolan la vostra companyía
y'ls hi feu de butxí?

Son los amichs del bon pagés! La guerra
contra tot mal axam;
son los guaytes que te l'art de la terra,
son la salut del camp.

Dexeulos, donchs, omplí'l bosch y la prada,
secants y regadius,
y que al sentir la maternal besada
se revifin sos nius.

Que visquin tots, que fassin sa crexensa
y s'escampin arreu
volant pe'ls quatre vents com una inmensa
benedicció de Deu.

A sos serveys sens lo repós d'una hora
ja hem sigut prou ingrats,
cap jornalier mou l'eyna feynadora
com los aucells alats.

Son segadors del gra de mala herbota,
portan la fals al bech;
son cassadors del cuch qu'escup per sota
son verinós rosech.

Al goret ben solcat son xercolayres
de la mala llevô,
del arbre riquerat son picotayres
per treuren sa corcó.

Esporgadors de la plansó ab marfuga
pican son penerol
y'ls brots netejan de la lletja oruga
y'l fastigós cargol.

Qué fa'l pagés avar que'ls regateja
lo seu mesquí jornal,
l'escás fruyt que la merla llepoteja
o'l blat qu'heu lo pardal?

Enemich es qui espia y s'arrossega
ó infecta a vols l'espai,
lo qui calla a traició, fibla o mossega;
pero'l qui canta, may!

Lo cant es lo parlar de qui s'enlayra,
qui canta no fa mál;
qui canta y vola, sembla dur là flayre
d'altesa senyorial.

Concerts dolcíssims qu'ab lo jorn comensan,
música dels aucells,
Y tants dolls d'armoníes no'ls defensen?
Qué fora'l camp sense ells?

Oh sí! que's senti, matinera alosa
ton crit trionfal de goig,
ton escayent piular, merla melosa,
tos sons variats, pit-roig.

Ton xiscle adalerat, negre oreneta,
pardal, ton xerroteig,
tes cridadisses, elegant cuereta,
pinsá, ton llarch festeig.

De tes suaus notes no'n perdrem ni una,
delitós tayerol
ni tu'l poeta de les nits de lluna,
celestial rossinyol.

Canteu tots, canteu ja a vols, ja a bandades,
moveu lo grat brugit,
també'ls cants purifícan les boyrades
qu'entelan l'esperit.

La pura amor en vostres veus amigues
los homes apendrán;
per esbargí'ls treballs y les fadigues
Deu nos ha dat lo cant.

Sentintvos, apendran les infinites
dolsors de plers novells
y cantarán los goigs de les cullites
los homes y'ls aucells.

Qui canta y mira amunt ¡delicia santa!
dona ales a la veu;
damunt la trista terra aquell que canta
sembla atansarse a Deu.

Oh, estimem los aucells! La fantasía
que voli entre cançons,
tot treballant y al bres de l'armonía
qu'es lo concert dels mons.

JOSEPH FRANQUESA y GOMIS.



Macabra

Premi d'en Bosch y Prenafeta

De Ciutat.

La matinada era freda, humida. La boira havia extés son mantell damunt la ciutat jacent, com volguent amagar a l'esguart d'els estels les impureses humanes.

Els carrers eran deserts y foscos. De tros en tros, un llum de gas, perdut en mitj de la boira, escampava sa feble claror, trista... esmortuída...

El silenci regnava arreu en aquell barri obrer. Sols d'estona a estona, el campanar de l'esglesia vehina torbava la solemnial quietut, llensant al aire els seus sons, per avisar als tranquils habitants que un nou día anava a náixer, y que l'hora del treball s'apropava. Y aquella bona gent dormía, cercant en el repós les forces qu'ardidament esmersaven en llurs tasques, per guanyar el benehit pá de cada día, y tal volta n'hi havían que, afalagats per dolça il·lusió, somniaven amb un esdevenir lluminós, assoleiat, que allunyés de vora llur l'espectre espaordidor de la miseria, que'ls envoltava sempre, alçantse amenaçador, feréstec, impassible a llurs dolors...

Una forta rialla trencá la majestat del silenci qu'arreu regnava; les antigues cases del carrer semblaren estremirse, y llensaren un plany, una queixa de dolor, contra aquells que s'atrevíen a profanar el misteri que les embolcallava en llur repós.

Un home y una dona avançavan calmosament pe'l carrer, enllaçats del bras, rient, bromejant. Ambdós eran joves.

Ella era una desgraciada. Era com una flor arrencada de sa tija, y qu'el vent feia voleiar, portantla d'ací, d'allá, sens deixarli mai fer esta-

da en lloc, sens deixarli assaborir la dolçor d'una llar, tota amor, tota alegria.

Ell era un somniador. En altre temps havia estimat molt, y aleshores anaba errat de camí, cercant en el plaer que s'compra l'oblit a les ferides de l'ànima.

Avançavan, y havien callat.

En el front d'ell s'hi dibuixava una fonda arruga, signe d'aburriment com del desesperançat que cerca en va lo que desitja.

Ella caminava d'esma. Anava de brasset amb ell, com hi hauria anat amb un altre home.

De sopte se sentí al lluny el trot seguit d'un cavall, y el córrer de les rodes d'un vehícul damunt de l'empedrat.

—Guaita Lluís—feu ella, al distingir confosament el vehícul.—Guaita; Un cotxe en aquestes hores! Deuhen ser dos bon amics, que com nosaltres venen de passar una nit d'alegria.

—Qui sap!—Respongué ell amb indiferencia.—Potser dos que van junts y s'aborreixen, Mari.

El vehícul s'apropava, y s'decantaren a un cantó del estret carrer per fer-li pas.

Era un cotxe gran, negre, molt negre, y tot clós. Al devant, damunt del lloc aont anaven asseguts dos homes, hi havia penjat un fanal grós, lluminós. Semblava l'ull d'un monstre, que sempre despert esguardés fixament a tots indrets, com si cerqués quelcom de desconegut en els més amagats replecs de son camí.

Era el cotxe dels morts. Dins aquell clós de fusta, la Eterna Segadora hi aplega les desferres de la vida. Allí s'hi agermanan el bé y el mal... el crim... la desgracia... la miseria... Al ser vora dels dos amics el cotxer feu deturar el cavall, per fer un cigarro.

Ambdós sentiren una fonda impresió.

A la Mari, les dents li tremolaven y un fret intens, d'una fredor de tomba li arribava a l'ànima.

Instintivament estrenyé amb forsa el bras de son company, com cercant protecció, y tremolosa, amb veu fonda, apagada, que se l'hi anava a la gola, murmurá.—Lluís... Lluís... tinc por!—

Ell no respongué. Una tristesa fonda, una pietat infinita, inondava la seva ànima...

El cotxer acabava de fer el cigarro y digué a son company.—Tú,... mira aquest parell que están arrambats... Deuhen venir de córrela...

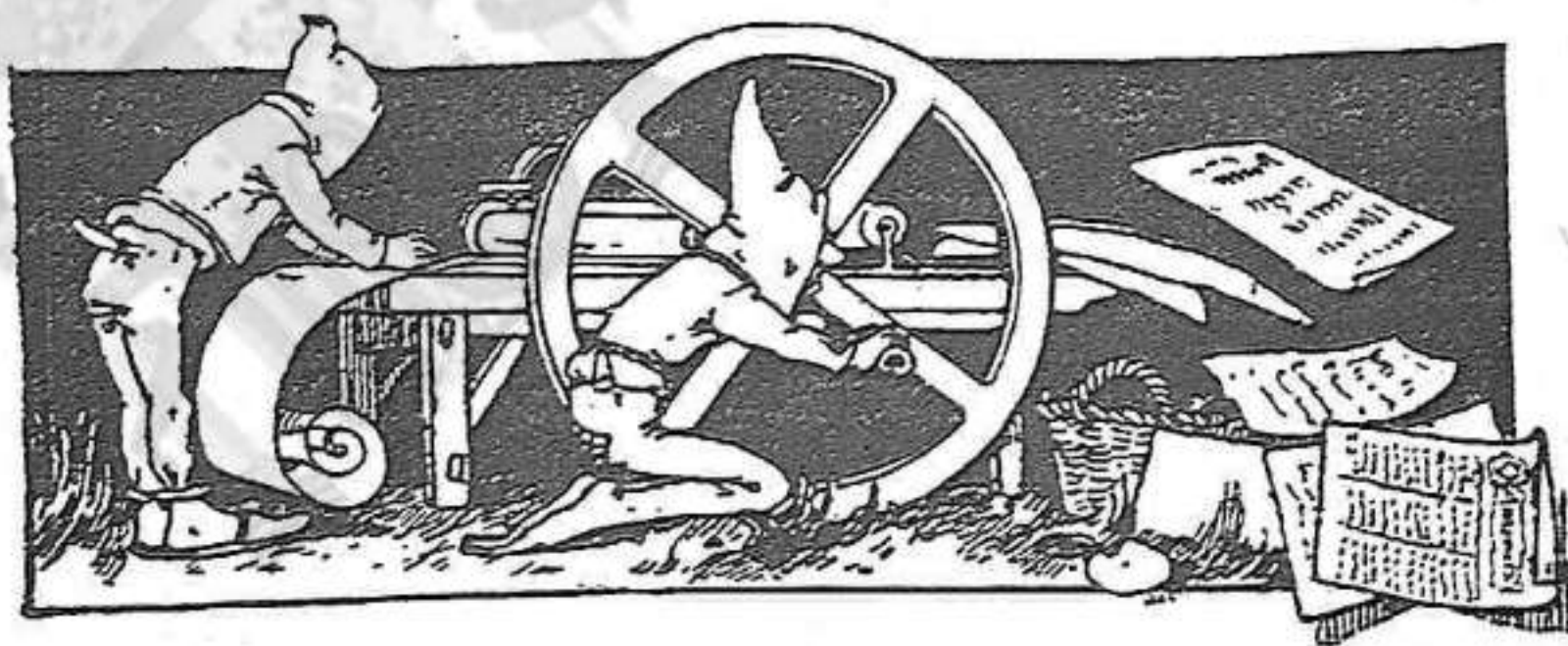
Son company esguardá amb posat d'imbécil a la parella, y esclafint en una rialla brutal, estúpida, va dirlos, senyalant el cotxe:—Si voleu pujar, encare hi cabeu... Tira, Ton!

.....

En Lluís y la Mari s'abracaren, y restaren quets, arraulits, com aucells dins son niu. Sentíen retrunyir en son cervell les paraules d'aquell home, y una mena de martelleig als polsos qu'els feia restar abatuts, fins qu'arrencaren un plor, y llurs llágrimes se confongueren, com dins el cotxe dels morts se confonían les desferres dels desvalguts...

Y en tant, el cotxe que servava les fúnebres despulles s'allunyava pausadament, perdentse en mitj de l'atapahida boira, allá, a l'horitzó, s'ovirava una claror vergonyosa... Clarejava...

ENRICH PAZ Y MARCALÓ.



Cabotatge

Premi de D. Ll. Doménech y Muntaner

Gargalada

La mar es gris, rúfol el cel; plombooses,
com monstre que panteja afatigat,
desfá la mar ses ones remoroses.

El vent es fret, y al seu petó gelat
brandan y cruixen veles y cordatge
y el barco balandreja acompassat.

Afadigat, el cos, del seu romiatge,
enfebrat y malalt, no s'dona esment
del mar revolt, ni del glassat oratge.

El cor, frisós, al pas del pensament
desfá y refá en son fons visions divines...
Y en tant la maror creix, y a botavent
xisclant se persegueixen les gavines.

En mar, 02.

Dantesca

La nit d'estiu blanca y serena
dorm somniosa sobre el mar;
de cada buyda y cada plena
s'alsa un cantar.

Marcant son pas ab blanca estela
el barco en mar va capbussant;
dret a la lluna que riela
va caminant.

La lluna's troba abandonada
sense l'esguart de cap estel
y en marxa trista y resignada
vola pel cel.

Y del bauprés l'ombra movent
balancejantse süaument,
ab calma mística y ferventa
li fá sumís acatament.

Denia, 99.

Vértich

El bon sol va aclucant
la seva gran corola d'heliant.
La lluna, en quart creixent,
s'aixeca sobre el mar pausadament
per veure com el sol mor terra endintre.

Les ones escumoses
van inflantse y desfentse remoroses
inondant y fent illes del tendals...

La maror va creixent,
la nit s'va estenent,
l'ayga del mar es tebia...

Hi creus, tu, en les Sirenes?

El mar está desert y en les arenes
no hi ha ànima viventa
que les fassi cruixir sota son peu,
al traspasar la platja lentament.

La nit es esplendent
y no s'veu a ningú....

Pero no ho sé: jo veig qu'el mar s'agita
com un pit que palpita,
y el seu silenci canta...

Canta com una flauta misteriosa
qu'el vent tant punt ofega com agranda...
La mar batega y branda
com a punt d'infantar...

Les estrelles son altes... El cel blau...

Les Sirenes no hi son, pro el mar atrau!

ARTUR GIRBAL Y BALANDRU.

Bagur, 04



¡Oh, aquell Sant Pere!...

Premi de D. Manel Farguell

¡Oh, aquell Sant Pere del vestit blanc
que dú la capa color de rosa
y vetlla estátic l'antic altar
sota una verge tota gloriosa!...

¡Oh, aquell Sant Pere del vestit blanc
del trono pobre y del rostre franc!

Dú la tiara tant pesanta
que tot el cap l'hi fá abaixá;
té la mirada vagarosa
y una clau d'or en una má.
La canalla ja'l coneixen
perqué fá la falda gran,
y té'ls braços tots estesos
Sant Pere del vestit blanc.

De día y de nit escolta
(no se sab qué) y fa oració.
Va revestit de Sant-Pare
y es veu qu'es un pescador.
Per çó se'l té com de casa
y tothom l'hi diu de tú.
¡Si Sant Pere es tant bon home!
mes bon home que ningú.

Quan ve la festa major
les mans l'hi van tremolant
y riu tot ell... y el vestit
se l'hi torna encar mes blanc.
El poble contemplantlo—s'hi trova tot content;
seu a la cadireta—el Sant, pacientment.

Es igual qu'un gran infant
que sab cassos y rondalles;
es igual qu'un gran infant
Sant Pere del vestit blanc.
La tiara l'amohina,
la clau l'hi fá de joguina.

¡Oh Sant Pere pescadó,
vos que sou tant sant y bó,
deslliuraunos de maldat,
que duheu la capa rosa
qu'es color de santedat!
Noble Patró del bon zel
feume lloc a vostre falda,
que vostre falda es el cel.

Jo no mes veig el vostre vestit blanc;
esteneulo ben bé pe'l meu voltant.
Sant Pere de la capa color rosa
que vetlleu dalt del altar
sota una verge tota gloriosa.

JOAN LLONGUERAS.

Juny 1904.



La pedrada

Fragment.

El cel s'havia entossudit, y per més que fessin y per més que digues sin, no volía pas ploure.....

Les viandes trencaven el cor no més de véureles, ab les fulles penjant enmustehídes; les espigues ab l'aresta rossa, pró ab la pallofa buyda; les trumferes a mitj florir esllanguintse de set abrusadora demunt los aixuts terrossos; les fasoleres y totes les hortalisses apoderades de pugó y malura; y'ls fruyters ab sa fruyta neulida y raquíca y am les fulles caragolantse de llampadura.....

No mes les vinyes noves, s'hi veyen verdejar a llenques per les fexes de les montanyes, ab una verdor qu'enamorava de grassa y tendra, y ab el be de Deu 'de rahims al fort de sa florida que, d'una hora lluny se n'apercibía la bona flayra.

—Pró, si la pluja triga gayre,..... si tan sols duran una setmana més aquestes caldes, valgans Deu, de tan bella anyada no'ns en quedarà ni un trist rahim per tast!

* * *

El Sant Christ de la parroquia, tot l'any aburrit y oblidat dins la fosca alcoba de son altar barroch, entre escondit per les matusseres cortines de domás vermell, díes. ha que, no s'hi estava, ni tot sol ni a les fosques, per que, ara l'un, ara l'altra, sempre hi havia algún devot feligrés que entrava a ferli una estona de companyía.

Un día al matí hi vaig sorprendre l'avi Toni de cala Xera, qu'arraulit al extrém del banch ascó de la confraría, ab son bastó entre cames y la

gorra musca estesa sobre'ls genolls, esgranava, xiuxejant, sos grossos rosaris de catxumbo, plens de medalles.

Y al cap d'una llarga estona hi entrava a rellevarlo una dona jova, que no vaig saber conéixer, mal-girbada, ab el gipó esparracat y les falldilles llargues y grosseres ab un palm de garrons, ab totes les trasses y andamis d'una miserable captayre. Y quan a n'ella li va semblar que no hi podia haver ningú més qu'ella a dintre l'esglesia, que hi era ben sola, llavors se llensá de genolls demunt la tarima, y esguardant de fit a fit la severa imatge del Sant Christ, quina cara adolorida tot just s'hi adivinava al fons de sa capelleta ombrejada per les matusseres cortines, va esclafir fortament a plorar..... plora que plora..... Y no trobantse un bocí de devantal per aixugars les llágrimes, d'una revolada's va llevar el parrach de mocador que duya al cap; y aparegué sa abundanta cabellera negra tota esbullada.

A la feble y somorta claror de la llantia que cremava pipillejant, suspesa al centre de la capella, veure aquella pobre dona agenollada a la tarima, ab el cap y brassos caiguts demunt l'altar, hont hi ressaltaven sobre les blanques estovalles les negres grenyes de sa cabellera tota feta un embull, y sentir sos gemechs y sanglots, talment semblava una evocació viventa de la gran Pecadora, arrepenintse als peus del Crucifix.

Y la pobra, avans de surtir de la gòtica capella, va arriar poch a poch la llantia encesa y hi va abocar una xica mesura d'oli que l'acabá d'acurullar fins a punt de sobreixir.

Y res..... El cel, valgans Deu, románia entossudit; y per més que fessin y diguessen, lo qu'es éll, no volía pas ploure.....

* * *

Ja feya tres dies de la professó de les pregaries, que hi va anar tot el poble, homens y dones, vells y criatures, tothom a peu descals pujant l'abrupta costa fins a dalt del puig de Monyó, hont hi ha l'ermita de la Mare de Deu del Vilar, cantant sempre a crits y ab un accent planyívol que eternía'l responement de les Santes lletanies..... Y un cop que foren arribats dalt de l'ermita (que la omplien de gom a gom y encar tots no hi cabien) ab els ulls amarats de llágrimes, y tots xops de suor, ab les mans esteses al ayre, com una munió de pobres mendicants que captessin una almonya a la Senyora ermitana, y ab ses cares llargues,

esgroguehides y més tristes y pansides que les viandes de llurs hortes, van cantarhi, cridant més qui més podia, els goigs de la Verge miraculosa que, se'ls mostrava al seu devant xica y menudeta ab l'infantó a sa falda, pró aixoplugada dessota un sostre atapahit de mans y peus y cames y braços y pits y testes, membres humans tots de cera vells y rancis, que li feyen com un tálem honorós que per barras d'or tenia tot una restallera de crosses polsoses y arnades, de tota mida y faysó.

Encara tothom se'n dolia dels peus gaspats d'aquell día de pregaries, y encara tothom restava afónich, enrogallat de tant escridassar per aquelles costes y esquerpes garrotxes:—«¡Verge Santa del Vilar, doneunos aygua!...»

Pro, tot havia sigut en vá... Ja feya tres dies, y'l cel continuava com sempre, esplendent, enlluhernador, sens una filagarsa de boyra enlloch qu'endolás l'esguart dolorosament esparverat d'aquells pagesos que no se'n cansaven may de mirar al ayre, resseguint d'una brusca llambregada tota l'ondulejant silueta d'aquelles serres llunyanes, sempre amarades d'una calitxa blavosa...

Y no apareixia pas encara cap senyal de pluja enlloch..... Y no hi apuntava pas may encara per dalt de la carena de les montanyes el broch d'aquell núvol tant esperat qu'havía de vindre per miracle, prenyat d'aygua, per assahonar ab sa fresca ruixada la terra seca, espremuda y caldejada...

La riera era aixuta, sens una gota d'aygua... L'argila s'hi partia y acriballava en mil bocins, y a la xardor del sol batent s'hi retorcién fins a pendre la forma d'unes boques assedegades, badant al cel, com captanli una gota d'aygua...

Per dins de les regueres de les hortes, hi campaven a llargues corrues les formigues,... y tot el día hi prenien el sol algún llangardaix y una munió de sargantanes...

Els catúfols de les sinies s'omplien de rovell, de pols y terenyines... llurs pous eren sechs, ben sechs...

De día, xerrotejaven fort les cigales l'himne del sol; y de nit, els cadells a flor de terra tritllaven incansables... y tot ohint sa brunzidera estridenta y vibranta, senyal infalible de bonança, la son s'esvahia dels ulls ensonyats d'aquells pagesos, y en tant la son els en fugia, els hi revenien les llágrimes...

—Aixó es un cástich del cel, germans meus...—sermonejava'l rector a sos feligresos, a missa primera, ab un tó sech, d'amenassa y reny.

—Aixó, no es altra cosa qu'un cástich de Deu!... D'aquest aixut en teniu la culpa vosaltres meteixos; perque, digueume: ¿quin profit y benedicció n'ha d'esperar del cel aquell poble que tot l'any ha fet mofa y escarni de les prédiques y saludables concells que'l ministre de Deu 'ls predica a peu d'altar, y que, menyspreuhant la santa temor de Deu, ha tingut la llengua solta a tot renech y blasfemia?... Veyeu?... Es aixó tot lo que n'heu tret d'havervos venut totes les mises dels diumenges y d'haver santificat les festes del Senyor en un catau de taverna, tota la tarde batent, com uns folls, les cartes demunt las taules, y remullant ab glops de vi les vostres goles, fortes y escorxades de tant cridar y renegar, ¡miserables!...

Y us creyau, imbécils, que n'hi hauria prou ab omplir la llantia d'oli, y encendre quatre ciris en el candeler, y de pujar a pes de braços lo Sant Christ fins a dalt l'hermita del Vilar per aplacar les ires de Deu, justament enutjat pels vostres pecats?...

Tot l'any, no heu sentit gota de llástima del Deu de l'amor y de les misericordies, y ara, ingrats, voldríau que Ell us escoltés, y s'enlastimosis de vostres viandes, quan, certament, més llástima y planyensa li'n fan la secó y malura que pateixen les vostres ánimes!...—

Y massa per forsa qu'hi eren a missa; poca fe que tenien y lo molt que se'ls havia debilitada y perduda al veure l'ineficacia d'aquelles ferventes pregaries,... y encara més sentirse fiblat l'amor propi ab aquella amonestació del rector tan seca y erma, que'ls acabava de desesperar fentlos veure que l'aixut era un cástich de Deu que's mereixien per ses iniquitats,... qu'una colla d'homens, gayrebé la majoria, van comensar á murmurarne y butzinarne, remenantse neguitosos pels banchs, fins que per últim ja no poguent aguantar més el xáfeh desfet d'aquella prédica severa y ferma, que talment semblava que'l rector hagués desbordat aquella matinada la resclosa de tots sos enfados y quimeres, ofenses y despits que de molt temps guardava secrets y reclosos dintre'l seu pit, qu'á l'últim tots van adressarse, y ab el cap jup y la cua entré comes, com mastins avergassats, van esquitllarse de l'iglesia, omplint les ombres de les capelles laterals de rundinamenta y esvalot y murmura-cions...

Y no més li faltá aquesta al pobre rector, per que may més el poguessen veure ni dragar...

L' hereu de la Torra, el més descamisat de tota la fadrinalla, que, densá que mossen Roch quant menut li ensenyava les primeres régles de llatí, que li etzivá un clatellot devant del companys d'estudi, á n'ell, l'hereuhét de la Torra, el fill mimat de D. Jaume que tan l'afavoría a mossen Roch, que d'aquella feta may més l'havía pogut pahir al rector, y son caràcter orgullós y venjatiu l'havien fet un rival irreconciliable del seu rector, y fins de la santa religió que predicava y administrava.

Aquell día, se'n aprofitá de bó de bó.

Se'n enmená a tota la colla de dissidents que's donaven a les águiles, cap a la taberna nova.

La tabernera, en sabría fer mellor feyna qu'ell pú. Era una dona de la pell del diable. Havía passat tota la joventut encofurnada dintre una taberna dels suburbis de Barcelona, aprenenthi tota la llissó de mal viure, y ara havia pujat a plantar una botiga á la plassa del poble, muntada al istil de ciutat, ab les parets farcides de guixos, cromos y oleografies de toreros y flamenques, ballarines y desvergonyides nueses que plavien d'aguaytar a la pobra fadrinalla. Pró, més pitjor que tot el parament, era ella, la tabernera, grassa y de formes exageradament desentrotllades, de carns fofas y delicadament rosades, que's mostrava a tothom falagueira y entramaliadota, ab un mirar qu'engrescava y aixeribía al pagés més ensopit, y agradablement xerrayre amania llurs converses ab una salsa de ditxos y anécdotes d'intenció perversa que feyen esqueixar de riure als seus parroquians.

Y la tabernera, inflada per l'hereu de la Torra, apoyantse desvergonyidament al empit del taulell, s'hi va descará espetantlos un altre sermó.

—¡Tontos... sembla mentida qu'encara sigueu tant babaus....

Au, redena, desensopiuvos, que'l capellá del poble s'en val de la vostra ignorancia per explotarvos y xalársela ell á costa vostra!...

Veyeu?.. Barcelona, ja está civilisada; allá tothom s'espavila; y per xó, en lloch d'afavorir als frares y capellans com ho feu vosaltres, allá'ls xiulan, y'ls criden: «bólit!... mateulos!...»

Allá, no més hi falta que'n Lerroux digui: «au, ara es la nostra!» perque tot el poble, fins avuy esplotat, exploti com una bombarda, y'ls bra-

ços dels obrers tots a l'una esbravin sos odis y venjances calant foch a les esglesies y convents, y escorxant als negres vividors qu'en son els únichs causants dels desgavells y desgracies d'Espanya...

Ja es hora qu'us desperteu, que be prou y massa temps qu'heu dormit... Si voleu pá a taula, refieus del vostre treball y fori, y no pas del cel. Totes les benediccions del rector, plegades, no us en portarán may a taula ni una crosta ni una molla...

Si voleu viure tranquils y alegres, deixeu de les rondalles del infern y dels pecats. Tots som lliures, y tots podem fer lo que'ns dongui la reyal gana!...

Mentres tingueu salut, xaleuvos y divertiuvos tant com pogueu, no sigueu totxus, porque la vida es molt curta, y un cop morta la cuca... mort lo verí...

No hi cregueu may més ab miracles. Veyeu?... Hont es, diguéme, l'aygua qu'esperavau, que, tot seguit de feta la professó, creyau que no us faltaria?... D'alló, ja fa una setmana y... hont son els trons, y'ls núvols plens d'aygua?...—

Y tots els pagesos brandaven el cap com aprobant ses rahons; y tots hi convenien, en que, eren uns dropos, uns dormilegas y gamarussos que'l rector explotava en profit propi.

Y tots varen determinar ab jurament, no créurel may més de res, may més acostarse a missa, y renegar a tot estrop y fer tota la contra possible al rector, porque, ben mirat, aquella dona tenia tota la rahó: «qui era'l culpable d'aquell aixut y de totes les calamitats y miseries del poble, no eren pas ells, sino'l meteix rector, maliatsiga!...»

El mal llevat, ab quina pressa va fermentar corrompent les consciencies d'aquella gent senzilla y inculta...!

Y en mitj de l'aclaparament de ses penes, aquells pagesos tot rumiant les lliçons de la tabernera s'hi sentien com mitj aconçolats, com si una nova doctrina resplandint de veritat els hagués vingut á redimir d'aquella fosca d'ignorancia en que temps ha hi dormien...

Y tot remembrant la professó de les pregaries se avergonyien d'have-se deixat enganyar com uns titelles, y d'have-se malmesos inútilment els peus per aquelles garrotxes, y escorxat el coll de tant cridar en els responements de les lletanies.

Y al esclat de sa quimera, blandien sos punys closos; amenassant la

figura del rector que se'ls apareixia a sa exaltada imaginació ab les galtes més molsudes y roges, y més panxut y rioler que may...

* * *

A la missa matinal del día de Corpus, l'esglesia restá gayre be deserta. Solzament al extrem d'un banch s'hi veyen arraulits els avis de la Prua, quines calves lluhien com envernissades, a la llum tremolosa del Sagrament. A un altre recó, dins les ombres de la fonda capella de San Isidre, com si avergonyits volguessen escaparse de la vista del rector, s'hi afiguraven un parell d'homens. Y una estesa de dones ab ses mantel·lines blanques, arraulides al cap-de-vall del temple, arran de la cortina. Era tota la concurrència d'aquella missa.

Després de la missa primera, ja no van entrar a la sagristia, com era costum, els pabordes, per arreglar el tálem y desbossar les banderes y apariar tot lo menester pera la professó que s'havía de fer en eixint de segona missa.

El rector y la majordona y l'avi campaner s'ho van empatollar com van poguer. Y fins aleshores el rector no se'n va enterar, pel campaner, de l'enmaranyada tempestat que's congriava dins del poble contra seu y ses doctrines...

Allavors mossen Roch s'ho aná esplicant tot. «Vetaquí lo de l'iglesia tant deserta,... el perque de l'ausència dels administradors,... y perque no s'havía posat ni una trista canya verda, ni una branca de pollancre a la plassa per guarnirhi l'enramada de costum...»

Quan la pobra Quica, desitjosa d'apariar l'altaret tradicional de la plassa, va anar a captar de casa en casa alguna flor de bojach y girasol, lliris y camamilla borda (que son les flors qu'aguanten més l'aixut), no mes va rebre dels vehins que desayres, morros y males cares.

Les dones, si be no's mostraven tant murrudes com llurs homens, no quedaven per xó de ferli un paper ben esquerp, que la fermava de peus y no la deixava avansar més endintre del badiu. Els homens li plantaven cara, arrufant les celles y esquivántsela del devant no més ab una llambregada de quimera y menyspreu.

No van faltarn'hi alguns que s'hi esbafaren, esbroncantla ab els calificatius més cohents, de: «bruixa d'esglesia,... bagassa del rector... Ja li pots dir, hipócrita, a mossen Roch, que sou vosaltres els qui'n teniu

tota la culpa del aixut y de les nostres desgracies!.. ¡Dígali, dígali qu'es un escanya pagesos, qu'es un lladre, y tu ets la lloca, y que'ns la pagarà, maliatsiga!... Dígali que no ho provi pas de fer sortir la professó, perque encara... (un patern dels més caragolats) per recort tenim els peus ence-tats de la de les pregaries, y tot aixó son falornies, no son més que ceri-monies per engaliparnos com uns babaus... Y dígali que no'ns engali-pará pas may més, com hi ha Deu!...»

Y la pobra Quica, sens la faldada de flors (llevat d'un pom de giras-sols que li cullí d'aprop del pou la mare del estudiant, y les roses de la vergonya qu'havien esclatat en ses galtes sempre descolorides), va recular cap a la rectoría, y plorant com una Magdalena:

—Per mor de Deu, mossen Roch, no fassi pas la professó, perque'l poble está enmaranyat contra nostre... está que trina... M'han dit que vosté'n te la culpa de tot, de l'aixut, y de les miseries del poble... que vosté es un lladre que'ls explota y'ls escanya, y que jo soch la seva llocal!... Per mor de Deu, no intenti pas fer la professó, perque, créguim, senyor rector, ens matarán... ens matarán!...

—Donchs ara's farà més que may!... Y's farà per més que no vulguin y que'ls pesil... Quica, jo só'l rector y'm cal ser ferm, més tossut qu'ells, y no m'haig d'acobardir com tu, per quatre brétols, que Deu perdó... Serém poch's? Aixó ray, tant se m'endona!... Valdament sigui jo tot sol, que no hi seré pas tot sol, perque Jesús estarà sempre ab mi, y am Jesús me rich pla bé de tots ells!...

—Pro, no sigui tossut, home de Deu, perque ¡Ave María Puríssimal.. ens matarán, créguim, ens matarán!... Es que vosté no ho sab la mare-jada que bull per dins el poble!...

—Donchs, ja ho has sentit y no reculo. Es farà la professó á pesar de tothom; mal que cayguin llamps, mal que'm matin!... Y tu, vesten del devant, vés, que no't vull sentir més!...

A l'hora de la professó, els homens, tots plegats, contaven una dot-zena; la majoría vells, qu'obedients com sempre a la voluntat del seu rector, se compartien les banderes, les barres del tálem y un parell d'hatxes.

El rector entoná ab tota sa veu el *Sacris*, y les campanes van senya-lar la professó.

Al ser al capdevall de l'esglesia, y escórrer la blava cortina, van to-

parse ab un escamot de pagesos que'ls esperaven al extrem de la plassa, y que'ls hi van dir que no probessin pas de sortir, perque sino!...—(els mostraven les grapes proveides de rochs).

Mossen Roch va repensarhi una estona, ab el cap humiliat,... pró'l redressá tot de sopte, y encarantse ab l'escamot (ja ho havia dit a la Quica: mal que'm matin!) resolut va baixar els primers grahóns de l'escalinata, rebutjant l'amenassa de sos enemichs. Pro, sentirse un crit de jau! y petar tot un xáfech de rochs per tot indret, fou obra d'un sol moment.

Y no hi hagué pas més remey que recular depressa, y barrar les portes, que boy tancades y tot anaven rebent els retruchs de la pedrada.

Mossen Roch agenollat devant de Nostr'Amo, plorava, y entre gemechs qu'enternien demanava perdó y misericordia per sos feligresos, reus de tant enorme sacrilegi.

Fa esgarrifar no més de pensarhi!

Vetaquí qu'un roch malehit havia encertat al bell mitj de la custodia, y rompent en bocins el crestell del viril havia fins partit en tres trosos l'Hostia consagrada!

Y plorava la Quica, y tothom plorava y sumicava, conmoguts pel plor enternidor qu'hi esclafia'l venerable rector; y ab la veu ennuegada tots clamaven pietat y misericordia pel sacrilegi comés pels seus germans de poble... quant tot d'una, s'estroncaren els plors y planys...

S'havía ohit un terrabastall llunyá, una remor fonda, semblant al ronch d'un tró...

Y les cares adolorides se trasmudaren d'alegría quan realment se apercibí un altre tró, més sorollós y més proper...

Y al just temps de resar l'estació al Santíssim en desagravi de tant enorme ofensa, y de desarlo dintre'l sagrari, la tempestat s'apropá ab tanta pressa que, per satisfer les seves ansies de veure el núvol del tan esperat miracle, surtiren al portal de l'iglesia, ja hi trobaren el sol mitj xuclat per un morro de nuvol que, famolench se'l engolia, llum y tot com una volva,... y tot el poble's quedá ombrejat y amarat d'una claror esblaymada, claror de tempestat que imposava respecte y basarda...

Y'ls llampechs esdevenien més seguits y enlluhernadors, enribetant de foch les crestes de la boyrada... Y llurs trons repercutien més fondos, bramadors...

Tot de sopte arribá un bufarut ardent, xafogós, ab una bravada asfixiadora de terra caldejada, batent portes y finestres y anegantlos dins d'un remolí de polsaguera... Y una volior de falcies y roquerols xisclant s'arremolinava, capdellantse y descapdellantse arran de la fréstega nuvolada...

Esclatá un llamp, casi al mitj del poble, que'ls esquivá a tots de l'entrada, fentlos fugir esparverats esglesia endins, tot senyantse y esclamant: «¡Sant March... Santa Creu!...»

Y encara no s'havien revingut del ensust y enllohernament, y del aixordament del tró que esclatá com una fusellada arran d'orella, que, ¡oh cástich de Deu! el temporal rebentá ab un desfet de pedra seca qu'ho capolá tot; xamicant les teules y rompent en mil bocins els vidres colorats dels finestrals de l'esglesia, y les pedres s'hi entraven rebotent per dedins del temple... y aquella colla de pagesos, tot sospesant al palmell de ses mans deformes y colrades aquelles pedres granades com ametlles, restaven muts, espalmats, esgroguehits, com encantats... com si al fret contacte d'aquelles ametlles de glas se'ls hagués glassat a tots el plor y l'esma.

MOSSEN RAMON GARRIGA BOXADER.

28 Juriol 1904.



Posta de Sol

Premi ofert per un dels Cassinos de Mová.

Fantasmagoria.

Desde'l jardí senyorial contemplo
el desmay de la tarde. En un pedrís
hi jugan els aucells. Ma bona amiga,
de llabi somrisent y cabells blanchs,
resa de baix en baix. A la barana
de marbre me recolzo enmelangit
y admiro de la posta l'hermosura...

Los núvols, com satins tornassolats,
fan gala dels colors més apacibles
y avansen cap al Sol pausadament
com grans corrues de gentils parelles.
Les dames, ab sos rulls del tot nevats
y ab ses cares rosades y ab sos brassos
del color de la carn... y'ls grans vestits
arrossegant ab profusió de puntes...
Els marquesos, els comptes y'ls barons,
ab ses perruques habilment rissades
y ab ses casaques ab galons d'or fí
y ab ses mitjes de seda... Les estrelles
apareixen a'l cel, com si un mirall
reflectís dels galants y de les dameś
los esguarts d'amorós esllanguiment

y ubriacats de llum... Una catifa
de roses y clavells y flors de lís
ofega la remor de les petjades.
Y'l Sol, enorgullit y picaresch,
atravessant ab magestat olímpica,
accepta'ls homenatjes de sa cort
ab un somrís de complascencia augusta,
com un Lluís XIV omnipotent
ab sa casaca de satí vermella
y ab el gran ceptre d'or...

JAUME BOFILL Y MATAS.



Lluna plena

Premi d'un altre dels Cassinos de Moyá

Quan la claror del día manca
y anyoradissa está la terra,
surt esplendent dellá la serra
la lluna plena, tota blanca!..

Per un cel llis com'a de seda,
de color blava esmortaida,
tot reprenent sa llarga eixida
hi giravolta, tota freda!...

Jo la contempl'per llarga estona,
y al enfilarse, be s'afanya
teixint d'argent llarchs fils d'aranya
per aguantarse, tan rodona!...

La llarga fimbria immaculada
de son mantell, frega lleugera
dels pins la verda cabellera
sens desvet-larlos, tan callada!..

.

Reyna esplendent, que de nit corres
per los serrals y per la plana,
tu rius del pobre en la cabana,
y dels palaus llúus en les torres.

Passant del bosch per l'espessura,
blanca visió de llarch ropatje
esten ses ombres el brencatje
provant aixís si te detura.

Mes tu t'allunyes tot seguit
p'el cel, lleugera com boirina,
sempre camina qui camina....
pelegrinant vers l'infinit.

Que bé t'escau, lluna anyorada,
ser de los somnis missatjera
tu que t'esblames falaguera
dins lo cel blau quan vé l'aubadal

.
Tens un mirall entre les ones
entre les ones de la mar:
ta cabellera per trenar
te va servint llargues estones.

Guardada tens ta pedrería
adins los gorchs de la montanya
y hont no hi penetre ullada estranya
l'amagues, llesta, quant ve'l día.

Dins un esclat de llum rosada
llavors el teu desfalliment
comença ja, y p'el firmament
vas allunyante, tan callada!....

JOSEPH M.^A TOUS Y MAROTO.



¡Pobres víctimes!

Premi de D. Lluís Graner

Quan jo era nin, cada any solíem fer les matances entre Nadal y Capdany. Llavors que'ls etlots no teníem escola y eren dies més de mitj perduts pels treballs del camp, els meus pares, pronóstich en má, discutíen y a la fi escullíen sempre els dos o tres feiners que veníen seguits, per fer les anyorades y desitjades matances. Aixó succeía a la montanyenca possessió de Bellpuig, an els baixos de la serra de l'Ofra, aont vaig náixer, de pares pagesos, gracies a Deu.

Aqueixs recorts de l'infancia poch a poch se son anat unint y confonentse y al re-sorgir ara a la vellés, molt més vius y agradosos, me produeixen l'impressió d'una lluminosa película de *cinematograph* anyalment contemplada en aquell temps llunyá de ma joventut.

* * *

Som el día abans de matar els porchs. Durant el capvespre térbol y gris els guardians y missatjes de la possessió, s'en duen dins sanalles y sachs, am peresosa calma, el blat dels munts de sembradura y el del consum de tot l'any, desde la soleiosa sala del grá, la qui té cinch finestres am retxats de ferro, a l'ombrívola y fresca quartera dels baixos, aont hi umplen cilíndriques saques de canyom de sach demunt rutlons de fusta.

Tan aviat com la sala queda buida del tot, les dones afanyades, lliberts els brassos nuus y atrossats els gonellons escafits, comencen a perseguir d'un cap a l'altre am graneres y plomalls la pols y les terenyines,

deixant en breu temps espolsat el sòtil, bes portes y bes parets y el trespol ben agranat.

La pols s'esvaneix mica a mica per les finestres obertes amb els darrers desmais de llum de la curta diada y l'estensa sala queda a la fi fosca del tot, quieta, sola y freda.

No's torba a entrarhi altre volta la claror, la débil claror d'uns quants llums d'oli, y a comensarhi de nou el remoreix y el tráfech de la gent.

La madona, vui dir ma mare, y sa filla major, ma germana Margalida, dirigeixen la feina, trastejant y feinejant elles mateixes am complacent afany; les dones obeixen les ordres que reben, y els germans més petits, dues nines y jo, que som el més menut, també volem péndrehi part y ajudarlos; lo que feim es destorbar els altres y moure renou.

Així com la joveneta que va a esser mare, somrient amb amorós encís, compon dins la misteriosa canastreta els blanchs y perfumats embolcais, els suaus angüents y les essències més fines, mentres que la futura avia, intranquila y riolera adesa y enllesteix am els més preuats y rics draps del parament la reclosa cambra nupcial, de la mateixa manera ma mare y ma germana Margalida preparen y enllesteixen, satisfetes y atrefagades, la sala de les matances y els condiments dels porchs.

De totduna fan posar en mitj de la sala una renglera de taules; llavors una altra taula més gruixada y resistent devers el portal de l'escala de la clasta per esquarterarhi els porchs a l'arribada; y un bufet entre les finestres, en el lloch més avinent, per posarhi el pebre bort, la canyella, les espícies, els trencadissos embuts de vidre y el demás menester; a l'altra part de l'estancia, vora la nua paret, hi estenen una tira de canyissos sobre banchs de quatre peus; y a demunt soports de fusta y si cau bé sobre el pis, amples ribells de terra rotja envernissada. Am llemsols nets de bugada cubreixen tots els canyissos, y la renglera de taules am païdes estovalles de granet. Ademunt les taules hi posen els forts capoladors d'alzina, y en el centre, entre les tires de posts de capolar, na Margalida hi deixa els ganivets y els tallants just acabats d'armolar, les agulles y les tisores y els capdells de fil d'estopa, qu'ella mateixa ha filat.

Acabada la feina, mare y filla hi pegan amb amor la derrera ullada

y veient que no hi manca res, satisfetes de llur obra, surten fora de la cambra, deixant dintre ella altre volta la fosca y la soledat.

Llavors acabaven d'arribar, am el carro de parell, les atletes de Son Vidauba. La Tía Toninaina no es venguda per no deixar tot sol a l'oncle, qu'ara no va gaire fi, segons nos diuen ses filles, na Margalida y na Roseta, qui, després d'aplegar les mans als vells, a tots, atentes y xelestes, nos saluden. Contam coses y xerram, reim y folgam fins a l'hora del sopar, que no's torba, perque prest será demá y tothom ha de matinetjar.

La vetlada dins la cuina tot es goig y alegría; no son negres les parets com hu son els altres dies, son blanques color de cals, lleugerament enrogides de la sutja de devall que surt a la superficie; sempre les joies dels vells solen estar enterbolides.

Men vaig a colgar dejorn y pas la nit mig en somnis, un ull cluch l'altre badat, fins que sent el gruny matinal dels que duen a la forsa. No han menjat del día abans, no hi van farts com els humans que los umplen per matarlos.

* * *

De sobte'm desperta un raig de claror rotja y sinistra, que pel fines tró obert entra dins la meua cambra. Pech bot del llit y m'atanç an els vidres de la finestra. Es negra nit; més d'una hora abans de l'aua. Totduna veig allá baix, en mitj de l'estensa clastra, la groguenca fogatera d'aritjes y garbons sechs. L'espessa fumera y les afuades llengos de les lluentes flames onetjen indecises, am el fi oratjol de la diada; colorint fortament els vells murs y els finestrals del entorn, els núvols del cel, l'arch del pou y la copinya del brollador, el munt disforjo de bonyarrut troncam y els homos y les dones qui d'aci allá bojament se mouen, produintme un efecte fantástich. Llavors descubresch en el recó més forch, empenyentse porúchs y espantats, els monstruosos porchs grassos que aquella gent incompassiva y selvatge va a sacrificar.

Es un bell quadro d'intens cla-oscuro, am figures de gran relleu; una aigua-fort vigorosíssima d'imborrable recordança.

Els missatges y guardians s'hi acosten tots plegats; els porchs acobardats fugen, però tan prest com agafen per les orelles y per les comes el que topen més aprop, l'aturen un breu instant. Rellisca sobre les pe-

dres, amb els claus de les sabates, un jovenot esburbat, que cau en terra y elástich al punt se torna axecar, per ajudar an els altres, empagait del mal pas. Tots s'ajunten, la forçada bestia subjecten y mitj en pés, mitj rossegant, la tomben amb un esclat demunt el banch del suplici. Dret an el costat, l'espera el vell butxí, un jai magre, d'ullets grisos, com la reulla cabellera que per sota el berret mostra, ruat, groch, petit, afeitat de quinze dies, vestit á l'ampla, cama nua y saio curt y ganivet de fina punta ben estret entre el barram. Sosté el porch am la má esquerra pel morro llarch y serrut y am la dreta, rient, li afica dins la gorja l'arma punyent fins an el mánech.

Si la víctima abans grunyía com un brau qui valent e irat se defensa, ara gruny desesperada y al cap d'un poch ja no més gemega, fent estiraments am fort pantaix, fins que ve la mort en un instant.

Mentres de la ferida brolla el raig roig de sanch calenta dins el ribell envernissat, madó Bet, la majorala, dona prima de garró, servicient a tot esserho, qui mai fa falta en semblant cas, agenollada als peus del banch, a la vora del butxí, devota y atentament manyucla qui te manyucla el suau líquit, llansant de tant en quant pilóts de rabia un trós enfora, que al vol amporen els cans.

Pósen garbons y més aritja, manats d'aritja dels cups, dins el fogaró de pedra, y al sorgir les noves flames, sobre el foch llançen el porch que acaben de degollar; el secorren per cada banda y pel ventre y pel cap, y el jai, estirant, el fa corre amb un llarch ferro enganxat del paladar, ajudantli els demás fins que't tenen secorrat. Mala olor de cremadissa de pell y pèl se va escampant; els butxins bé la respiren sense ferne gens de cas; lo qu'importa es dur al suplici un altre dels condemnats. Tots, poruchs fugen depressa per allá ont troben forat, demostrant qu'es gros el susto am lo que van escampant. Quant els homes s'hi acosten grunyen fort, mostren les barres, par si vulguen mossegar; no hi fá res, un després l'altre en un instant morirán.

¡Mala sort la sort del porch, engreixar pel gust dels altres!

* * *

Ja son morts y sacorrats; un en un sobre una banca vora el pou los van posant y am la pedra tosca els freguen, freguen, freguen, afanyats els pastors y els missatges durant una hora, pel cap baix. El porquer hi tira

aigua fent córrer la brutedat. La blanca pell llavors afaiten els més des-
très am *navajes* de bon tall; quant la tenen afeitada y neta com un mirall,
el porch pujen dalt la sala aont l'han de trocetjar.

El vell carnicer l'hi espera; puig que l'h ad'esquarterar. Lo primer li
obri el ventre y li arranca fumetjant el penjoll de la freixura, el bisbe y
el budellam. Llavors el xapa per l'espina, separant de cada part les
amples bandes de xulla, els lloms rossos y els segins. Li treu les popes,
la carn magre, els cuixots arradonits y li desjunta els potons, el costellam
y l'espina, fins qu'está tot trocetjat. Els trossos així com venen los
coloquen separats, tal com pertoca, sobre les tires de canyissos, am tal
intent preparats.

Les jovenetes, xalestes, els budells desentrevinen; y les dones, a la
cequia que passa per dins l'hortal, mig balbes de la gelada que blan-
quetja pel voltant, los fan nets a força d'aigua, llimones verdes, taronges
agres y vinagre del més fort, tot mesclat y remanat, una vegada y un'altra,
fins que los deixen penjats am jonchs de la torrentera.

Setze son les matanceres qui porten el canyem blanch; hi ha velles y
donzelles y ninetes de poch anys, unes riuen, altres xerren, totes alegres
están. Tallen gras dins la gran sala am ganivets armolats, qualquna més
esburbada, totduna s'ha fet un tall.

Camaiots y botifarres, talechs y botifarrons bullen, bullen poch a
poch dins la caldera d'aram, en el recó de la cuina, sobre la foganya
gran. La madona hi fa passades y los va agulletjant y no's descuida de
treure, pescant amb una ample llossa, la grassa més vermellosa que
sobre l'aigua veu surar.

Tot lo día segueix la feina animada, que sols deixen per poch temps
en les hores del menjar. Després d'enllestir el negre, vendrá el magre
com cada any; encara están ben enrera y demá han de fer el ball.

Durant la llarga vetlada venen les hores millors: no hi falten les
llumaneres, encesos els quatre metxons, y moquetjant els llums d'encruia
per escalas y recons.

Les matanceres desnocen els ossos per fer blanquets, les velles s'en
van y tornen, els nins juguen per l'entorn. Missatges y guardians, drets y
grans com les estatures, capolen amb els tallants la pasta de sobressada,
cantant, cantant a compás la monotona tonada; y mentres tant l'atlotea,
la coa del porch am serro, derrera los vol penjar, per pegar foch a

l'estopa, y poder llavors cridar: «*No'l m'encendrás en el tío copeo; no'l m'encendrás an el tío detrás!*»..... «*¡El t'encendré an el tío papé!*»

* * *

L'endemá a mitjant capvespre ja s'acaben les matances. Penjades están a les perxes les peces ben enfilades, manca les qu'han repartides, fent presents, com es d'usança.

El clássich sopar del porch començarà hora baixa y després del sopar el ball durant tota la vetlada, y puig que l'esplet es gros d'oliva per la montanya, nohi faltará bunyolada, com s'estila en semblant cas.

Arrós am botifarrons, blanquets y xulla ben grassa; fetja y llom en el frit; y pasta de sobressada; ví a voler y am Deu siau: ja está feta la sopada. Les cosines Margalides qui a taula seuen plegades, xerren baix, s'entenen, viuen y en menjar no hi pensan gaire. Hi ha moros a la costa; vetaqui lo que passa ara: a la jova de Vidauba un fadrí vol festejarla y al ball ha de comparéixer si no menten les ullades. Prou greu li sab y s'en alegra; per sort se troban sos pares ausents aquella vetlada.

Les ombres tot ho confonen; la nit es negra emboirada; dins la casa els llums penjats a l'arch del mitj y en els claus de les parets del voltant, am penes la fosca róben, per dar claror a la roltada. L'arch es de pedreny picat, les parets emblanquinades, de moble no n'hi ha cap, en no comptarhi les bancades de gent, qui, badocant, está mirant les ballades. Els sonadors rascan fort les guitarres mal trempades, mentres ballen els fadrins jotes, copees, fandangos, ferint am les castanyetes, per dur el compás uns amb altres. Quant entra un jovensá extern, qui pareix de bona casa, na Margalida de Son Vidauba al punt tornava com la grana. Al cap d'un poch com si ja la conegués el bergantell s'hi atança. Pel rotlo xerra la gent, dien baix, baix, un al altre: «L'amo jove de Tuent qui vé per la de Vidauba.»

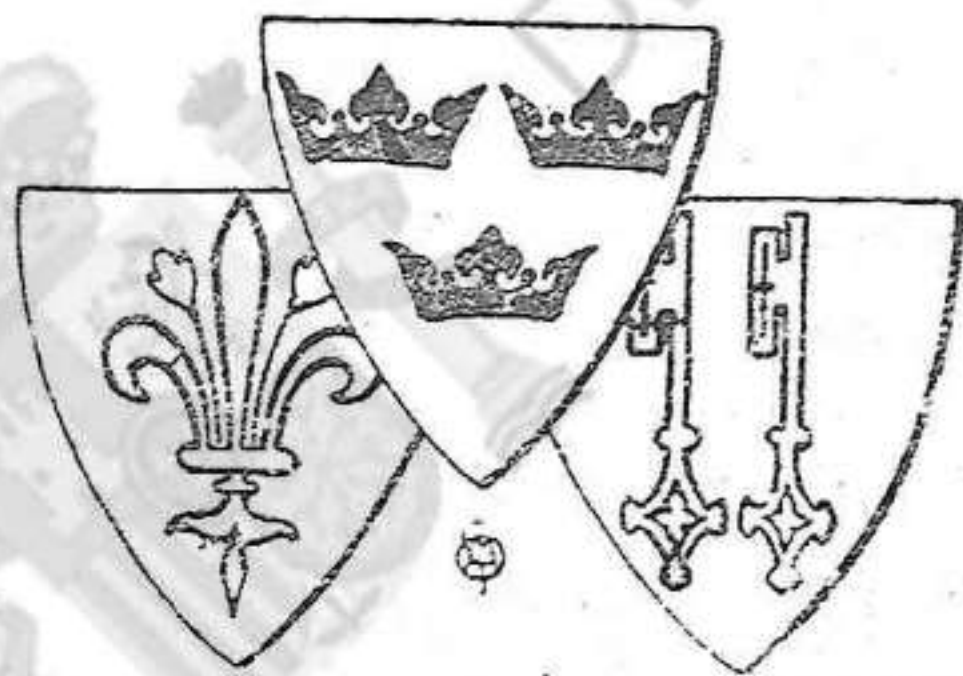
A la cuina, demunt l'encesa fogatera bull l'oli dins la caldera; madó Bet hi seu devant al costat d'un ribell gran plé de pasta esclarissada. Comença la fregidissa, s'esten l'olor pel voltant, y seguit, seguit s'en duen plats grans curulls de colrats bunyols am forat. A sobre hi tiren arrop per endolcir aquella pasta y els més fins hi posen méi de les cayeres de la casa. Tothom menja, xerra y beu malvesía y vinet ranci, qui dona nova alegría y fa creixer la gatzara.

Les cosinetes am misteri fan dins la cuina un bunyol gros y ben empolsat de sucre y m el, el presenten, voltat de flors, an el novell pretendent. Aquest queda encorregut y s'empagaix de la passada. La gent fa mitja riulla, y mentrestant la fadrina de la casa diu a sa cosina: «*D nali dolç que... te convé*».

Els ulls s'acluquen; s'acursa el bl , l'oli es fa avall y els llums badallen. La bunyolada y el ball s'acaben a mitja nit.

Na Margalida de Son Vidauba ara ja té enamorat!

JOAN ROSSELLÓ.



Desori

Premi del Rvnt. D. J. Morató

Vida montanyenca.

La pluja trinca en els vidres,
la pluja cau a ruixats,
els coloms alçan les ales
y fan golls els escarbats.

Cau a sobre les taulades
ab una fosca remor,
que porta al niu del catúfol
lo desori y l'amargor.

Cinch cors bategan a dintre
y deu ales mouen brull;
tot lo jorn plovent com are
no han pogut aclucar l'ull.

A dintre la pleta, a l'hora,
hi ha revoltes y desmays,
ovelles que resen soles,
borregos plorant com xays,

Cascades d'aygua escorrentse
per los llagrimalls dels bochs,
devantals de gayrell, cabres
enfilades als xalochs.

Esquellots per terra, estaques.....
¡y quin bat-y-bull hi hagut!
Al primer llampech que feya
lo dimoni hi ha vingut.

Hi ha al corral la bojería.....
grinyolan els porchs, el cá
esvalota les gallines
y el gall vinga escataynar.

Lo pastor, qu'es un mal génit,
ab los porchs barreja'l gruny
y amorra el baylet al óbit
tot ventantli un cop de puny.

Lo marruix á la pallissa
ab lo pel astorinat,
ulls de foch, morro de fura
y cua d'esperitat,

Bota y fuig, torna y s'entorna,
y miola que fa por;
y a dintre de la masía
dorm la lloca al covador.

Lo llamp la xica ha espalmada
y ha fugit en un recó,
y plora y xiscla y se senya
quan pel cel udola'l tró.

Lo vell agafa'l Rosari
y prén lo posat de sant,
y glories, santes y salves
va sa boca esclofoyant.

La pluja trinca en els vidres,
la pluja cau a ruixats,
els coloms alçan les ales
y fan golls los escarbats.

J. CLAPÉS y CORBERA.



Pirinènques

Premi de D. Joaquim Vancells

Pomeres florides

La neu s'ha fós, y'l plá de la Cerdanya
s'ha coronat de festa;
un riu de sol inonda la montanya,
y's pert l'últim udól de la tempesta.

Beventse l'aigua de les grans geleres
que baixan gorja-avall escabellades,
florexen les pomeres
y's quedan desmayades.

Y un vel de boira lo seu front entela,
y elles, l'esquexan tot cercant la llum...
Blanca visió de perfumada estela,
qu'hermosa que'ts, marxant a tota vela
per sobre un mar de fuml...

Montanya amunt

El bon pastor veyentles tant frissoses
els hi va obrí'l corral,
que les neus ja eren foses
y a Mantet feya un temps primaveral.

Obrí de bat a bat, y la més vella
botá darrera d'ell,
l'Andreu cantant l'hi va posar l'esquella,
després prengué'l bastó y'l gech de pell.

—Adeu amor! La darrera abraçada
l'axamplaré per sobre'ls prats florits...—
Y avansá la ramada
cridant a n'els cabrits.

Y'l bon pastor, tot el carrê axordava
am les botes de claus...
La moça amb el braç alt lo saludava,
y ell s'endugué'l recort dels seus ulls blaus.

El vell guía

Plena de llum, la boira s'esbandia
escabellant la testa dels abets,
y la neu, desglaçantse s'escorria
com una gran rialla d'alegría...
L'hivern es mort; s'han acabat els frets!...

Y la moça frissant obrí la porta
y l'euga botá a fora del corral...
La pomera s'alsava al fons de l'horta
com un himne d'amor primaveral.

—Ay pare, que'l bon arbre ha tret floral!...
baxéu, que'l cap me roda del perfum!...—

La pomera envellida
semblava un bust de verge plé de vida
gronxantse núa de mitj cos per'munt...

Y'l vell guía veyent fugir les bromes
prengué l'euga y, — Adeu! el Maig reviu;
tu't pots quedar al poble a vendre pomes,
jo, men vaig al Vernet, com cada istiu.—

L'arbre dels infants

El cirerer florit
axeca'l cap enlaire
l'axeca ben amunt
per sobre les teulades,
vol véure als seus germans
com riuen y com cantan.

El cirerer florit
porta perruca blanca,
per clenxa un raig de sol
que l'hi aclareix les branques.

—Guaytéu com riu el vell!...—
murmura la quitxalla;
y esclatan en cançons,
y rodan al bon arbre,
que si pel Mars es blanch,
pel Juny es com la grana.

Y cridan els infants
botant y fent gatzara:
—Cireres a ramells,
cantis y arrecades,
les merles y'ls merlots
riurán a tes espatlles...—

Y l'arbre dolsament
espolsa ses flors blanques!

JOAN M.^A GUASCH.

Un arrós a sa Fosca

Premi de D. Ll. Vila y Miralles

Al amic Miquel Llistosella

El día abans, dissapte, el meu amic havia cridat el noi del seu masover dientli: demá anirem a mar.

Axó devía ser una cosa convinguda y molt desitjada per tots dos, perquè en Juanet se posá a saltironar d'alegría. —Ja portaré'l cove; forsa teca, sab, forsa teca.

El cove dels arrossos del meu amic era un cove grós. ¡Dimontri, quantes coses teníen que anarhi! La pisa, alls, cebes, pebrots, tomates, ampolles plenes d'un vi de la terra verdelós y picant, la carn... que se jo, una reunió d'objectes que'ns calía apuntarho.

Els arrossos del meu amic eren uns arrossos de mil reiresdevet, d'una complicació estremada: dos hores de camí, de Solins a sa Fosca; bo y ananthi's mataven aucells a escopetades; a sa Taulera calía comprar costelles de moltó, pa, arrós y no se si quelcom mes; d'aigua (no s'havía posat en clar si a la Fosca hi havia una font) en proveiriem a l'últim mas que passessim, que tampoc estavem d'acord sobre allá ont queia. Aprés pescariem moluscos, *castanyes* de mar y algún cranc; pendriem un bany al dematí y un altre a la tarde, total dos, segóns les infalibles matemàtiques del meu amic, y ens en entornariem xano xano contents y satisfets; d'axó'l meu amic no'n duptava gens ni mica. ¡Ah! quan arribessim a sa Fosca aplegariem llenya; branquetes de pi, si no n'hi havia al sol ens enfilariem a trencarne; als pins es fácil pujarhi, condicions en teníem de sobres pera aital feina.

Ane mi tot aquest intrincament me feia mal de cap y... net y clar, per cap indret m'hi somreia'l divertiment, mes que mes quan en el llarc

programa hi veia una porció d'afirmacions que descansaven sobre hipòtesis incertes.

Oh! l'arrós amb aucells, moluscos, petxines y crancs! tenia que lleparmen els dits. Y après... ¡la mar! ¡La brisa de les ones! ¡El misteri de la ratlla recta! ¡L'horitzó! Contradirlo hauria sigut matarlo, y vet aquí que de bon jorn, un jorn d'agost, après de missa matinal ens posarem en camí.

En Juanet anava al devant: era un xicotás simpàtic, d'ulls riallers y boca grossa, de llargues cames y amples espatlles; portava el cove triomfalment y tota sa fal·lera consistia en esbrinar si l'aigua salada'l sostindria millor que la dolça.—*¡Recristo, donques, com nadaria!*

Nosaltres havíem fet seguir les escopetes, els sarróns y'ls gossos *per si acás*. Aquet *si acás* may he sabut en qué podria consistir.

El matí era xafagós, espléndit, d'una nitidesa infinida, tot somreia, somreien les masies, les surades, tot menys jo que comensava a ferme ben be'l càrrec d'ont anàvem y de lo que volíem.

Aprop d'un torrentet, borejat de pollancres, dues veus argentines cantaven saltejant; eren dues nenes de Barcelona que histiejaven y llur cant era la marxa del Tanhäuser. Jo vaig sentir com una mena de sotrac entondridor al fons del cor, y am dalit, marcant am mos passos el grandió compás, vaig ajudarles. La meva veu de baix enrogallada les va sobtar; miraren, mitjrigueren y seguiren animades y joioses.

—Adeussiáu, dolces nenes que canteu coses impensades y boniques, adeussiáu; ditxoses vosaltres que restaréu a la fresca del torrentet refiletant com aucellets cantaires; nosaltres anem al mar, a sa Fosca, a sadollarnos d'infinít, a fer un arrós am petxines que guisará aquest que va al mitj y porta barba. Ell me esclavisa y ve m'enmena. Adeussiáu.—El meu amic me deia «¡beneit!» d'en baix en baix, y en el front d'en Juanet hi regalava la primera gota de suor.

El sol s'enlairava; una bugor insoportable juntment am l'humitat de la rosada que s'evaporava, ens feia venir una angoxa de malalts y'ns cubrí ben aviat la còrpora d'una transpiració llefiscosa.

Seguint el Ridaura, espantant els aucells de les albredes am nostre tirat *marcial*, arribárem a la Taulera. Varem espargir l'alarma en el pacífic carrer, que sens malfiarse de res tenia'l placent aspecte de les festes. Els gossos lladraven empaitantnos, les criatures cridaven a llurs mares

que surtíen encuriosades, y nostre cove enlairat, enérgic, encimbellat de pisa, pujava y baxava majestuós y sublim guardat per nostres cans y nostres escopetes.

Seguits per la curiositat y l'éczit anarem a la fleca, a la droguería, al estanc, a casa'l càrnicer, a la taberna y fins a cal apotecari, perquè'l meu amic, en les caminades llargues necessitava polvos de patata.

Els tapers en mànigues de camisa, sa blanca camisa dels diumenges, drets en les portes, ens miraven am certa compassió com se mira als soldats que cerquen queviures per empendre una penosa ruta. A la penombra dels plátanos dintre una finestra guarnida de enredadoras, dos enamorats llucaren nostre pas un instant, somniosament com solen ferho aquesta mena de sers, y mes enllá dues noies espléndides, eczuberants, fitaren en nosaltres sos ulls de verges assaonades amb una assedegada insistencia que ane mí va semblarme reveladora d'amoroses promeses. Vaig pensar tot seguit en un gran pati ovirat de passades, cobert de parres, regat de fresc, ont hi havia un piano am manec y un taulell de pedre artificial ple de cristallines copes y ampolles de anissat y orxata.

Tot me tentava: la vaga dels obrers a l'ombra, aclofats en cadires mitjanes sobre l'acera humida; la felicitat dels dos enamorats; l'ullada ferma y sostinguda de les dues bordegasses, balladores segures del pati atractívol, y com avans en el torrent m'hauría quedat, pró nostre destí era passar, passar sempre, vers sa Fosca, vers l'arrós, vers la ratlla somniosa delh oritzó, vers l'infinit.

Y passárem, y'l pobre Juanet esbufegaba amarat de sol y de suor sot el cove que ja pesava més am lo comprat y un canti de torna, un canti petitó y de panxa virolada, que'ns deia que patiriem set am certesa doncs d'aigua no n'hi cabía gaire.

De primer caminavem per una carretera enfonzada entre dos marges; hi havia una galant gruxa de pols; nostres peus anaven sempre embolcallats d'una gloriosa nuvolada com els sants que ressuciten; se'ns ficava pel nas, se'ns enganxava pels polsos, la mastegavem am carriqueig paciensut; semblava que remuguessim vidre.

Dexarem a la fi aquell caxó enfarinat y anarem a cercar consol a la vía del tren de Sant Felú. Eren mes de les deu. El sol coent com un bitxo ens fiblava com esperonat per un ressentiment gros y ruí. La marinada triga, deiam am greu esbufegar, y silenciosament ensopits, sentint

el cruximent rítmic de la sorra a nostres plantes, seguíem els enlluernadors *rails* que s'ajuntaven al lluny.

Sobtadament, un gros sospir, un sospir pregon al héroe que's dona, ens feu parar en sec, y'l cove, nostre cove, devallava am pressa gens tranquilisadora de les masegades espatlles d'en Juanet. Una remor feréstega de terrissa mal-tractada s'oi al tocar al sol. El minyó blexa dos o tres cops fressosament com una gran manxa embosada y es passa les mànigues per les celles y torna a blexar altre volta. Sa clapa ombrívola d'una figureta mitj morta, de fullam ressec, havia fet pérdrer l'enteresa a n'en Juanet y allí es dexá caure, y xopa, espitregat y defallit, bo y demanant un cigarro per consol.

Mon amic regoneixía'l cove, ple d'esglai, perquè a dintre quelcom hi parlava en castellá; sacsejava y parava la orella, ara assí ara allá. El soroll sospitós era en les entranyes, sonava pregón, confós, misteriós mentres pels junts dels vimets s'escurria un suc transparent que'ls envernissava. Ens esvarém: jo miro'l líquit, el meu amic el flaïre y'n Juanet el tasta. ¿Qué dimoni deu ésser? ¿Qué haurá passat en nostre cove? ¡Ah bon Deu! Allí dins hi ha tantes coses que, ni contant amb els dits el meu amic que les ha estivades logra sospitar qu'es lo que's vessa. En Juanet declara honradament qu'ell no s'hi encaparraría gota, doncs te un gust tan dolent que encara que's vessés totres s'hi perdería. Tranquilisats hi fem un cigarro. Els gossos, penjántloshi un pam de llengua que goteja com una font, esllargassats desesperadament en terra, ens miren² amb ulls de pietat.

Sortosament pels blats-de-moro s'escampava una remor encoratjadora, una frescal alenada ens retorna acarontnos; sobre la vía els vapors roents que fan incerts els contorns de les coses, s'arrossegan mes bellugosos: la marinada els empeny. ¡Aleluya! ¡Hossanna! y apa, tornemhi.

Enfront nostre hi ha un poblet brillant de grogues teulades y parets blanques, y mes lluny un escamot de cases s'enfilen per la montanya d'un vert gris metálic. El paisatge es d'una boniquesa alegroia, ane mi'm causa una gran sensació de netetat; recordo que tinc gana y veig una palmera que correspon a un hostal. Are ho conec; som a Castell d'Aro.—¡Oh tu, bon amich, si anessim sota la palmera a fer l'arrós? Hi ha una mestressa amable que guisa be y una nena encisadora de pestanyes rublertes de poesia.—El meu amic va mirarme am la severitat d'un Colón que se li

estronqués una pensada. ¡No hi havia remey! Teníem que fer via sempre vers l'infinit; la ratlla recta ens xuglava am la tossuderia del fatalisme. Y passarem, sí, passarem ¡ay! un'altra volta y frec a frec de l'hostal.

Jo vaig sentir una flaira de rostit que'm feu dalir, jo vaig veure les branques de la palmera que's gronxaven pausadament fentme adeu am llurs verdes espases que, al tocarse unes amb altres, repicaven com castanyoles, y'm semblá que, a n'el balcó del cel-overt, hi aparexia una blanca silueta esbelta com una ilusió.

A tot axó a n'el meu amic li entraren impensadament instints sanguinaris; vetllava per son arrós. Sort que'ls moxonets vetllaven també. Y pels horts seguint curriols problemáticos y saltant recs que no n'eren tant ens perderem a la fi dintre un laberinte de monjetes enasprades.

Devia esser molt tart, perque jo sentia un decandiment gairebé insupportable y a n'el meu amic segurament li succeia una cosa per l'istil, perque parlava d'encetar un pá.

El cove no era am nosaltres; en Juanet, il-luminat per un pressentiment havia seguit la carretera, y trovar el cove era trovar la salvació.

El meu amic enfutismat, perduda l'esma y la paciencia, determinava, ja, de enjegar trets enlaire, fer un terrabastall tan gros que en Juanet, el somatent y la guardia-civil vinguessin en nostre aussili.

Benauradament, allá, al lluny, surant en la verdor de les hortes, una taca blanca ont hi lluia una cosa com un estel pujava magestuosament. Era nostre cove.

Ens juntarem aprop d'una albreda, encetarem el pá y descansarem.

Al mitj de la albreda també hi feien un arrós, empró era un arrós am molta juvenesa: hi havia galtes de rosa, lluminosos esguarts, rialles d'argent; el cuidaven mans blanques y'l vetllaven esternallades a l'herva coscos gentils, vestals de cabelleres esbullades que'l vent feia juguinejar. Jo vaig tornar el cap.—¡Prou, bon Deu! No'm feu passar, vos ho suplico, per llocs de repós. Si mon destí es anar a sa Fosca, mostreunos compassiú el camí dreturer.—Y Deu me va escoltar. Mon amic va preguntar per la dressera a un jove molt amable que'ns la volgué mostrar amb una grand generositat de paraules, tant, que no'l varem entendre.

Y tomba per así, volta per allá, tors per l'esquerra, recula per la dreta, párat y calcula, repénsat y medita, discuteix cada encreuament, malfiat de les gerigonses, pérdret y no ho confessis, y per miracle, al cap de

vall sobre la boireta del mar es destacá una pineda que semblava talment un enorme planter de bolets. Era la terra de promisió.

* * *

¡Ja hi erem a *sa fosca*! Allí al caire del penya-segat ens posém a l'ubac d'un pi raquític que's retors com si tingués mal de ventre. L'ombra es petita, pro l'oreig dissimula la ardentor del sol. Entrém en éctasis. ¡El mar! El mar s'estén a nostres plantes com un immens sector d'atzur; una gran estensió d'ell enlluerna y cega com plata brunyida. L'aigua es diáfana; sentim el vértic del fons; allí les roques cubertes d'algues y molsa formen taques d'un morat sinistre de contorns movibles y semblen colossals cabelleres sumergides que rebullen dintre verdors lluminoses de mágics reflexos.

En Juanet hi guaita ficsament, esverat, deu sentir l'obessió de tirarsi y torna a preguntar si l'aigua salada sosté més que la dolsa. Es tranquilisa y dexa sobreixir francament sa admiració de montanyenc ¡Quanta d'aigua!

Sa Fosca es una petita badía d'estructura complicada. Hi ha de tot: la domina un turó gresós convertit en vinya; per un costat penyes de color d'ocre, per l'altre roques llises y grisenques; al mig mes roques, brunes, punxegudes y arquejades com els afegits de les decoracions teatrals, y après la platja arenosa; pinedes a la dreta, pinedes a l'esquerra, canyes y joncs, verdisses, y ginestells, tot migrat, revellit, xucglan assedegadament la roca estéril o'l llot calsinat. En conjunt, dona perfecta idea d'un tarrabastall geològic, d'una gegantina esllavissada que degué sosmoure fins les entranyes de la terra.

El meu amic s'enllestex per comensar la pesquera. ¡Pobre amic meu! Drets sobre cada plataforma de les roques hi ha dos o tres homes; sota cada bauma n'hi altres tants; els primers resten impassibles esperant un avís misteriós, els altres encorvats agiten, piquen, furguen, rasquen amb eines de totes menes y dimensions: forquilles, fulles de gavinet oscades, busos de cotilla, y passen barquetes am fitores, canyes, perxes y sabrets. S'ou un petard y les estatures es despullen, es capbussen, treuen quelcom y tornen a capbusarse; sonen mes petards, y una gran munió de figuretes baxen de les montanyes que tenim enfront y també es despullen y també neden, cercant les víctimes que suren y les que no suren, les enfitoren...

En fi, desde'l llobarro de deu tersas al cranc petit com una llagosta, tenen el seu home, el seu butxí.

Quand jo penso que'l arrós am moltó es forsa de mal pendre, perdo'l consol y l'esperansa. Empró'l meu amic te fe, ell també furga, malda, grata y remena, s'ajup y mira seguit d'en Juanet que porta'l plat com un captaire de les ánimes.

Al cap d'una estoneta que jo m'entretinc vegent com dos noiets pesquen anguiles en una bassa de aigua llotosa, pudenta y plena de boques, en un plat s'hi ovira un grapat de molsa amb uns quants moluscos menuts com pésols semblants a un pesic de carbonija. Més tart après d'una empenyada lluita, de grans exclamacións y maniobres, am la punta d'un sana grills hi enfitoren un cranc grós com cinc céntims, que remena amb una desesperació ceremoniosa les articulades cames.

L'axera'ls hi curulla l'amor propi y pleguen. En terra passen balans, total: un pelat als colses, dos als genolls, forses espines de soíssos als peus, una gana de mil diables y una homéopática dosis de marisc. ¡Oh l'arrós amb aucells, moluscos, petxines y crancs que tenia que lleparmen els llambrots.

Havía arribat el moment d'obrar. El meu amic comensa a desembrassar el cove. Va flux de roba; porta solsament el barret de palla, la camisa y'l calsetets.

Estém dins la pineda revellida y espessa atapaída de branquillóns prims com terenyines, que vibren y udolen com si repétissin els sons sinistres de les tempestes de l'hivern. El sól cubert de les fulles caigudes, rellisca com vidre y te certa semblansa am un estens dipósit d'escombres: hi ha plomes, *lates* de sardina buides, clofolles de ceba, cues y granes de pebrot, ossos de tota mena, becs y potes d'ánec y pollastre, papers untats, y espaiats, com pires dels sacrificis en un bosc sagrat, rocs negrosos posats de tres en tres. Lo que es pitjor y per demés, es que, per fortuna escassós, s'axequen també piramidals resquicies de sortoses y enormes digestións portades a terme... El meu amic assegura que l'aire de mar ho purifica tot y cerca endevades el grex pel fons del cove. Allí sols s'hi veu, llefiscós y rebregat, un paper d'estrassa. El greix s'es fos, era alló que no encaparrava a n'en Juanet.

El sol, el bon sol d'agost, el que madura'ls préssecs y ensucra'ls raims, ha fet de les seves. Ara va de bó. Ric tant com puc; ¡arrós guisat amb oli!

Comenso tot just a divertir-me al veure rumiar el meu amic tan prim de roba y tan pelut de cames. Jo apunto: ¿si fessim les costelles a la brasa y un bon enciám...? La meva pregunta, feta am timidesa, no mereix resposta. El meu amic, incorruptible, es redressa heroicament, guaita a llevant cap a la plaja d'Aro. ¡El grex que deu haverhi cap aquell indret! Tan li fa, en son front se dibuxa una arruga de salvatge energia. ¡Ay! Tindrém arrós.

Les branquetes que'n Juanet ha encés axequen una fumarola espessa que s'arrossega sobre lo qu'ha gitat el cove que escampat pel sol, forma una gran parada, mitj de terrisaire, mitj d'hortalá, per ont am petjades lleu trafiqueja'l meu amic. Mes tart s'ajup, palpa, remena, cassa, regira y esmola el ganivet en el cantell del tapador.

Are'l meu amic no te res d'heróic: ajupit, ple de vulgaritat, está ridícol; la marinada l'infla'ls cuxots dels calsetets y la camisa; apar un galápat inflat y gegantí que juga a couninetes, y malda amb el foc y am l'infernall cassola que's decanta mal equilibrada russolant en les pedres que la sostenen.

Les virades del garví li tiraven sovint el fum a la cara; el desgraciat parpallejava am llagrimetj d'infant y espolsava amatent les guspieres que se li enganxaven en sa barba d'apóstol. A intèrvals es redressava impacient y neguitós per evitar la rampa que sa positura violenta li ocasionava. Allavors es refeia, esbufegava, passava les mánigues de la camisa per son rostre de color de cireret, y plé de pudorós instint arreglava am lles-tesa les ouvertures de sa frescal vestimenta.

Am tot no desviava l'esguart del benaurat clos que formaven la cassola y el tapador. Mira amb ulls pràctics, lluent de serenitat y confiança, y en les concavitats tenebroses de les dues pessas de terrissa s'hi sentien espatecs y xiulets horribles, esgarrifosos, infernals.

Ningú hauría dit que allí dintre s'hi cogués un pacífic y vulgar arrós. Mentres tant en les juntures del estris ruents y fumats que les flames llepaven s'hi apilonava un líquit espés, inquietant y fastigós, negre com sutje y pudent com creossota que ane mi em semblava atentatori á la puresa y sabrositat de nostre arrós. El bon amic ho veia també y li donava angunia; perxó posat a barlovent, mentres les vetes dels calsetets li anguilejaven pel ventre de la cama, l'axugava amb un grapat de paper y renegava de la llenya plena de reinosa sava que era l'esca del pecat.

A mida que en nostres ventrells el vuit crexia d'una manera esverdora, la pineda anava embaumantse d'una farum d'hostal de llogaret, temptador y ecsitant com el mirar garneu d'una dona esquerpa.

Y com tot arriba, arribá també aquet límit suprem dels arrossos, aquest minut altament seriós y emocionant, dicisiu per la fama dels guisadors, en qu'ells prenen dos paperets, un per cada má, els interposen entre sos dits y la cassola, la treuen dels fogóns y enlairant el tapador amb el bras rígit y'l cos enrera, contemplen amb orgull la alimenticia planuria on naxen y esclaten les bombolles amb un xop-xop plácit y convincent d'una bonhomía sens exemple.

Sols restava ja cavarlo, y nosaltres ho férem fervorosament sentats a la turca sobre'l sorral de la pineda.

Ampró no n'erem prou de turcs: nostres muscles s'ens adolorien, cambiavem de postura sens trovarne una de bona, y en la brega axecavem pols, bolves, minúscules fulles, plomissol volador, que'l garví portava a enganxarse en el munt de arrós qu'en nostres plats rumbejava fumós, daurat de safrá y encerclat de rodanxes de tomátec y llenques de pebrot vermell.

Y era bó y rebó aquell arrós, per mes que'l meu amic ple de modestia, a la primera forquillada, tombant am disgust sa testa, digué que era sobtat, pastat, fumat, salat y orfe de materia apropósit per ferlo sabrós y llaminer.

Imperava en nosaltres un dalit de mastegar ferotje. La llossa, la gran llossa de fusta negra y má nec llarc no tenia repós, mesurava sens treva y'l fons de la cassola s'omplenava de runes.

Les penalitats del viatge se'ns eren esborrades de la memoria y les que al present ens affigien: aquell constant esfors de la ma esquerra per sostenir el plat curullat de coses; aquell estiragansarse sovint per abastar el got, el pá o l'ampolla; aquell cruximent de carcanada que'ns feia remoure de continuu com si'ns piquessin una munió de bestioles tormentoses, aquell rezel en la maniobra per no estimbar les eines o'l companatge y aquell mirament de guineu am que feiem serpejar el cos per no envlordar la vianda, tot, ben tot, ho patiem resignats; fins el meu amic no parava ment en la impúdica overtura que dexava pas als raigs visuals en detriment de la honestitat y la bona criansa.

Sols ens contrariava un xic la tevió de la beguda. Cantí y ampolles

tot ho havíem endressat a l'ombra, però el maleït rodar del planeta feu arribar el sol a nostre celler y'l vi bullía com xampany.

Ferem la digestió de panxa enlaire, esternellats en la sorra. Ens invadí una gran dolcesa; la mandra'ns feu felissos. La mar, el vent y les cigalles cantaven somniosament dintre una calda enervadora, y mitj condormits, inconscientment, dexavem escapar per nostres gorjes remors d'oratjes estomacals y salutífers.

Fressa de picarols y rodar de carruatjes ens despertaren. En la pineda s'havien aturat dos tartanes am cistells als defores y gent als dintres Burgesos panxuts y damiseles esbeltes ne baxaren; blexaven ells suspirosamente y elles se desarrugaven les faldilles y s'allisaven els pentinats desfets pel viatge.

Amb ulls ensonyats vaig veure'l meu amic fugir com un salvatge, cullir de passada'ls pantalons, cercar abric en les roques: sortir apiés amb grand decencia, encara que, sobre'ls renossos dels peus rosats y contrafets pel calsat de moda, li serpejessin les malaïdes vetes dels calсотets.

En la platja de la cala s'hi apilonen un escamot de dones grasses y criatures magres que desitjen banyarse y no gosen respectant la nuesa de tres o quatre bailets mes negres que les *seques* desde ont se capbussen.

La tarda cau; el mar s'aquieta, pert son blau ferm y's fonen poc a poc les randes de escuma d'alva nitidesa am que s'enflocava. Y venen mes carruatjes y la pineda s'atapaeix de colles de gent endiumenjada. Tots duen son cove de salics blancs, covert per estovalles blanques. Parelles d'enamorats passejen; les donzelles glonxen llur cos am cert refinament de famella cobdiciada y'ls donzells les seguexen am posat mansoi embadalits d'amor, ensopits de ditxa.

Nostre fato de cassadors tremendos, nostra vitola de bohemis, nostra vaxella pobre y nostre cove ordinariot xuglen els esguarts de tothom. Jo sento pujar a ma cara els colors de la vergonya; tinc l'aprensió de que en ella poden llegirhi nostre arrós fet am moltó y guisat amb oli. Meno pressa y'l meu amic, contristat pel bany que pert, ordena: endressar la pisa, axecar el campament, y toquem ruxola passant com uns vensuts pel mitj de la gentada que's malfia dels cans y tal volta de nosaltres.

Altre cop en Juanet enlaira'l cove y'ns precedex guiantnos com la

columna de fum que per poder miraculós y diví ensenyava la ruta als Israelites.

El mar a nostra espatlla remoreja cada cop mes dévil, el garvi's mor, el sol baxa, s'engrandex y vermelleja daurant les frondoses hortes de la Vall d'Aro. En algú indret sentím molta xerradissa y al lluny s'ouen trets que retrunyen foscós, mates, apagats per la calsina que s'alsa de les fondalades.

A mida que caminém les remors cessen; no mes els tirs seguexen lents, acompasats com un foc de guerrilles. No m'esplico el perquè ni a quí tiren, empró a la primera figuera que trobém hi oviro un home a sota am l'arma als dits: sotja am traidora resignació que'ls oriols s'hi posin y endevino la causa dels espetecs que al lluny ressonen.

Ens apropém a una albreda y dins la fosca de son brancatge hi axorda la gatzara: xiscles, rialles, dringar de copes, aplaudiments y espinguets de mainada que guimben y s'empaiten.

Y fent camí veyém mes figueres, mes homes que romanen quiets per llurs fins maléfics, mes albredes y mes gent que endrapen y armen tabola.

Jo penso que les cases d'aquells afraus haurán restat desertes y dec enganyarme, car en l'hostal de la palmera y montanya amunt en altres hostals, el vinet de la terra hi esvalota cantant cansons ecsótiques. Y aném fent vía respirant farum de brenades y burinantnos les orelles un chor inmens y discordant de veus de tota mena, interromput per les escopetades dels cassadors d'oriols.

A voltes algú d'aquexos vistosos aucells passe com un llamp per sobre nostre; fuig de les figueres, cerca'l joc; pro, allí, estintolat en la soca de l'altíssim pollancre, també l'espera un enemich que, am la testa caiguda enrere a tall d'enllumenat, espía ficsament el mes petit aleteig per enjegar l'arma, que, per sort, mes que mortal resulta espantadissa.— Vola, vola, aucell de ric plomatje, tens que anar lluny pera fruir repós. No engraparás un trist branquilló am tos dits minúscols que tot seguit no ressurti en la baxa terra un fulgor espantable y no brunzexi la metralla a ton entorn.

Negreja la nit, que encara hi ha convensuts que lluquen atentament la celistia confiant que la fortuna els hi deparhi la víctima que'ls pertoca.

Me divertex en gran el retorn d'aitals cassadors: solen anar acompanyats de llurs esposes y fillets; passen frec a frec de nosaltres amcayent de guerrers moxos; de son muscle grassonet, d'home pacífic, hi penjen el fusill de canó en baix com si estessin avergonyits d'usar un instrument de males bromes, y al darnos la bona nit pregunten, neguitosos d'enveja, quants oriols hem mort. Allí ningú concebex altra mena de cassera.

Arrivarem cansats á la masovería del meu amich, mes jo guardaré per sempre un bon recort d'aquell arrós, d'aquella encontrada deliciosa ont la gent tant en mar com en terra no dexen res per vert; ont en les pinedes, els fogons rústecs hi son a centenars; ont en les albredes l'herba s'hi asseca avants d'hora, xafada pel cossos agessats que gaudexen la santa galvana dels paidors ben plens y ont les festes se celebren amb una llarga missa sibarítica encensada per l'oreig salabrós, cantada pel bon vi, resada per l'amor, enfavorida per la joia del trevall productiu, embellida per tot l'esclat d'una natura espléndida.

PRUDENCI BERTRANA.

Juliol de 1904.



Vibrant en l'aire

Premi de D. Miquel A. Fargas

I

Lo cant de joventut que l'aire entona
al fons de nostres ànimes ressona
més pur y més grandíós.
Hem vist passar l'airosa primavera
y'ns ha besat als llavis riallera.
(Un sol bes per tots dos.)

II

Jo't sento quan me miras
encar qu'estiga lluny.
Jo soch l'espiga airosa
qu'inonda el sol de Juny.
Per tu soch feta rica;
per tu soch feta gran;
quan ton esguart s'enteli,
les brises m'ajeurán.

III

Miram fit
y en les estrelles
endinsaré'l meu esprit.
Miram fit
y per entre elles

contemplaré l'infinit.
Miram fit
y sobre d'elles
pararé en son curs la nit.

IV

Més que'l foch, més que'l mar y més que'l vent
es ton esguart magnífich.
Tot ell es un vibrar de pensament,
en geste beatífich.

V

Quins pensaments més dolços me venían
contemplante engolir el raig de font!
Quina enveja després que li tenia
al véuret respirar tota enrogida,
ab los ulls satisfets y'ls llavis molls!

ANTONI MUNTANYOLA.



Eucarístiques

Premi del «Centre Catòlic» de Mová

Impresions

Mon ofici

Tinch l'ofici de forner,
fornier de l'Eucaristía
y al altar del Sacrament
tinch parada la botiga.

Desenforno'l Pa al matí,
al ser a l'hora de Missa,
per donarlo ab abundor
als parroquians que'n desitjan.

Lo Pa que'ls hi dono jo
es un Pa d'eterna vida,
que ni en terra ni en lo cel
de mellor s'en trovaría.

Qui'l tasta un cop solament,
de dolcesa s'extasía,
puig eix Pa es lo mateix Deu
dintre un vel prim de farina.

Per mes que'n dono a tothom,
sempre queda'l mateix dintre,
y per mes que tinga temps
te l'escalf de pa del día.

¡Mortals, que us moríu de fam,
veniune a tastá una mica
y en vostre cor, fret com neu,
sentireu correr la Vida.

MINISTERIO
DE CULTURA



II

Donant la Comunió

No hi puch fer més; quan obro la portella
del Sagrari, per dar la Comunió,
l'imatje dels que estan en la capella
per combregar, se pinta al daurat d'ella
y'm distrau, sens voler, la devoció.

Y quan torno a Jesús dintre'l Sagrari,
eterna font de sos amors divins,
me distrach novament, al contemplarhi,
pintada en lo daurat de la portella,
la gent que ha combregat en la capella
y'm sembla que, ab Jesús, los tanco a dins.

III

Sols queda en ma parroquia ja una vella,
que a combregar va ab mantellina blanca,
lo día que's mori ella,
s'haurá perdut eixa costum tan santa.

Quan en sa llengua hi poso'l Pa de vida
y'l foch diví fa enrajolar son rostre,
me sembla un floch de boira envermellida
d'un captart de tardor que va a la posta.

IV

Tots onze agenollats formant rodona,
vora'l Sagrari obert del Redemptor,
donava gust de véurer com dalían
per rébrer la Primera Comunió.

Eran onze angelets en forma humana,
onze brasers d'amor,
onze brillants estels de fe divina,
portant un cel a dins de cada cor.

Me vaig girar, al ser a mitja Missa,
per ferlos el sermó,
parlantlos de Jesús y'ls dotze Apóstols
y de Judes traydor.

Y al notar, sermonant, que eran sols onze,
onze brases d'amor,
de nou girantme al bon Jesús vaig dirli:
—¡Per vostra Sanch, Senyor,
no permetau que sia jo'l traydor!

V

Quan al ser Pasqua florida,
combreguen els minyons y les minyones,
me semblan un esbart de papallones,
que en la llaga amorosida
del cor de Jesús obert,
van a xuclarhi la forsa
per travessar lo desert
de la vida.

Y quan veig que Jesús surt del Sagrari,
al aproparse l'hora de la mort,
per ajudarlos a puja'l calvari
desde hont entran a port,
m'apar que Deu los torna la visita
en mitj d'un raig de sol
y a l'ànima malalta
dona la soleyada que li falta
per aixecar al cel son ràpit vol.

VI

Quan miro combregant un mut ó un cego,
me crech veure un miracle;
puig el ceguet veu a Jesús en l'hostia
y'l mut li parla...

VII

Santa Ilar

Mentres a fora hi glassa
y es tot un clap de neu
¡qué be s'hi está, bon Deu, en vostra casa,
que be s'hi está, bon Deu!

Dolsa escalfor y un benestar suavíssim
penetra per mos ossos lentament,
¿cóm no ha de ser calent Jesús, dolcíssim,
cóm no ha de ser calent,
si a dintre del Sagrari, nit y día,
hi te son forn d'amor l'Eucaristía?
¿cóm no ha de ser calent,
si cada día'l bon Jesús l'encen?

VIII

Semblansa

La llantia del Santíssim Sagrament
es una viva imatge de mon cor;
sovint l'amor del bon Jesús l'encen,
mes ay! les afeccions d'eix mon traydor
per son entorn, com papallons, divagan
y... tot sovint l'apagan.

IX

Mal rich

Malalt de cos y esperit,
lo rich moría en son llit.
Vareig durli'l Pa de vida,
que es lo mellor aliment,
mes no va voler tastarlo,
ni mirarlo solament.

Y'l Jesús que jo portava
ben estret sobre mon pit,
dintre'l copó sanglotava
mentres reya'l malesprit.

L'esperit maligne reya
y'l rich anava finant:
finava'l pobre de gana,
y tenia'l Pa al devant...

X

Combregar

Capvespre

Verneda endins fem via
de dret cap al molí,
per combregar la vella
que acaba de morí.

Lo sol s'en va a la posta
darrera del serrat,
la fosca se'ns acosta
tot travessant el prat.

Y quan ja no s'ovira
la vora del camí,
surt una llarga tira
de llums, que no te fi.

Son cuques Santjoanes
que van surtint... surtint
entre mitj de campanes
que's van obrint... obrint...

De la vida pagesa

Premi de D. Antoni Sala y Caba

Any d'aixut

(Sant Pere Martri)

Ja habem passat Sant Jordi
y en lloch se veu senyal d'espiga d'ordi.
Si Deu, ben aviat, no'ns hi ajud
no's cullirà pas res ab tan d'aixut.—

Y enfilà'l trist pagés de bon matí,
la seca torrentera,
pera tallar la branca d'abrespí,
que avuy durá a l'iglesia a benehí
ans de Missa primera.

La gent que hi va pujant poquet a poch,
tots parlan, ab condol, de la mateixa,
d'aquell mastall tan groch,
d'aquella trista xeixa,
que enloch d'anar creixent de mica en mica
cada dia es mes xica.

Y van entrant tristoys iglesia endins,
portant entre sos brassos aquells brins
d'abrespí sense flor, y d'olivera,

com uns fillets neulits per la sequera,
als qui volen tornar novella vida
ab l'aspergim de l'aygua benehida
del dia de Sant Pere.

.
.

El sol ja es alt, ben alt,
quan surten de l'iglesia parroquial;
y aquella serenor de cada dia,
que'ls dava en altre temps tanta alegria,
are'ls aumenta'l dol y l'agonia,
veyent com van perdentse aquells sembrats
cada dia mes sechs y mes torrats.

Y'l bon pagés se'n va de dret al camp,
a plantarhi una branca de son ram;
y al acotar el rostre
per resar, tot plantantlo, el pare-nostre,
veyent el cel sense un petit llegany
y a punt de perdres l'aliment del any,
sovint se pert... y torna a comensâ
y no sap dir res mes que'l *nostre pa!*

Benedicció

¡Pobres vellets! es tota sa riquesa
lo bestiar que remuga dins la cort;
y are, per sa dissort,
hi tenen l'euga mala, inflada, estesa,
qui si per cas se'ls mort
los deixarà entre'l dol y la pobresa.

Perxò de bon matí
m'ha vingut a trucar la pobre dòna,
pregantme que li anés a benehí
son animal, que tan neguit los dóna.
Y ha parlat, la pobreta, ab tal sentit,
que alsantme tot seguit
m'he posat el roquet sota l'aixella
y me'n so anat serrat avall, ab ella.

Al portal del estable
nos esperava'l vell, trist però amable:
—Ja ho veu, Senyor Rector,
si per cas ella's mort, son morralet
sera'l nostre sarró
per anar á captar.—¡Pobre vellet!
m'ha fet una tristó.

Ab una revolada ha obert la porta,
posant a nostres ulls l'euga mitj morta
y'l tendre pollinet que, vora d'ella,
tustava, en vá, sa rústega mamella.

En nom de Sant Anton l'he benehida,
y ha, alsat la pobrissona el cap ab pena
al sentirse rodar sobre l'esquena
les gotes fredes d'aygua benehida.

Després he pres de nou el meu camí,
sense poderme treurer del magí
los dos vellets plorant, l'euga malalta
y'l tendre pollinet, salta que salta.

.

Pochs jorns després ha retornat la vella,
portant, penjada al bras, una cistella,
que omplia mon despaig d'una olor fina
de poma camosina:
y en l'alegra expressió de sa mirada
hi he vist l'euga curada.

Salpás

Voltat dels escolanets
que jugan mateix que daynes
hem surtit a fe'l Salpás
dilluns de Setmana Santa,
seguint tot lo termenal
y cada una de les cases
totes ab guarnits semblants
mateix que fossen germanes.

Al travessar lo portal,
quina olor de cals l'entrada!
la cuyna, quina sentor,
de pa tret del forn suare
y de llor que's va engroguinat
ab els bulls de la bugada.

Al derrera del escó
hi ha la taula ben parada
ab un plat curull de sal
y una candela enfonzada,
una ampolla ó cantiret
ab els taps de flors boscanes,
pa y beure pels escolans
y alguns ous per bona paga.
Feta la benedicció
barrejem la sal ab l'aygua.

y la tirem als portals
sota de les creus de palma
perque no hi pugan entrar
les males arts del diable.

Quan la vaig a tirar en l'ample vora
que segueix com fistó la xemeneya,
poch s'ho pensa la gent que a prop meu riuen
que aquella volta grisa
m'encengui al cor una fornal d'ideas.

Me sembla en son color de ivori ranci
llegat de les fumeres,
la campana vivent de la familia
que ab son batall de flames
crida al escó de la payral iglesia
als fillç, baylets y mossos
pera resar y oure'l sermó del amo
que'ls escorre un capdell d'histories velles.

—
Y al tirar la sal nova en sa cornisa
al costat dels flotons de la sal vella,
m'apar que hi gravo un signe geroglífich
que es una nova fetxa
d'un altre any de recorts y d'esperances.

L'Ametller

Al sortir la professó
de la Candelera,
l'ametller cubert de flors,
nos espera al peu de l'era
com una Verge vestida de blanch,
que espera espargirlas als peus del Infant.
Tothom que passa se'l mira
y agradosaament suspira,
ab un sospir d'esperansa
d'un temps ditxós, que s'atansa.
Quan Maria haurá passat,
totes les flors de les branques
fugiran en mitj del vent,
com a papallones blanques.
Y l'arbre, guaytant al cel,
se posará un altre vel
de fulles verdes
y s'omplirá de flotons
d'envellutats ametllons
com uns cors tendres.
Y plantat al peu de l'era
gronxat pel vent de bonansa
semblará la gran bandera
de l'esperansa.

ANGEL GARRIGA, PBRE.

LI. 3 F. 1904.

Entre anyells

Premi de D. Antoni Utrillo

Cullit de la vida.

Era al bell comensar de la primavera quan el vell Jordá volgué que'l seu noy anés a aixeribirse; a corre món.

L'amo del mas Jordá no era dels que creyan ab la felicitat del no saber. Volía que'l seu Vicentó tingués esment de lo qu'era'l món al defora d'aquelles valls solives y l'enviá a passar les fronteres.

—Tres mesos de cad'any passats fora de casa, portan aires nous a la terra, y la terra hi guanya... — deya'l vell.

Y per aquesta y altres rahons, el Vicentó, l'hereu del mas Jordá, emprengué camí de Fransa.

En Lari l'acompanyá fins a vila.

¡Pobrich Lari! Quin sentimentás ne tingué de l'anada del noy y ab quant de pesar lo vegé marxar! Perque en Lari ab esser no mes que mosso del mas, era un amich mes que servent de l'hereu, y un fill, mes que criat, de l'amo.

Juntets havian passat ab en Vicentó els bons temps de brivall; junts s'havian fet homes y junts havian viscut sempre...

No li toquessen, donchs, el noy, com ell anomenava a l'hereu! Perque en Lari'l venerava al fill de l'amo; el venerava y sentía vers ell un respecte profund qu'esdevenia adoració al véurel tan fornit com era l'hereu, ab aquells muscles de titá y ab aquella empenta en el manejar-se que semblava que havia d'ensorrarho tot, mentres qu'ell, el pobre Lari, era una poca cosa en *qüestió* de forsa y robustesa. No era pas denerit tampoch; pero ni se'l veyá, posat en comparansa ab l'hereu.

En Lari no'n sentia gens d'enveja de tot aixó del noy; encare ben a l'indret se tenia per molt ditxós de que fos com era y ab el mateix urch que si's tractés de cosa propia feya apostas ab els mes valents *sobres* qui guanyaria a l'hereu en aixecar una saca d'ordi a pols... ¡Y lo que hi picava de mans al eixirne victoriós en Vicentó y ab quin dalit els hi feya als vensuts la llengota espinyántsels!

Per totes aquestes coses en Lari no's podia avenir de veures sense'l noy al mas, y per aixó era que no's podia treure del seu demunt la marronia que l'anyorament li donava y que no havia pogut espolsar ab tot y fer ja dies de l'ausencia del noy.—Y bé prou que tornarà—li feya'l vell al véureli la cara ennuvolada.—Aixís ho conto, mon amo—feya ell de resposta. Y prou que'l procurava allunyar aquell anyorament, empró com mes anava mes entossudit se li arrapava a dintre...

Sort de les cartes que'l noy escribia! Quan hi havia lletra li semblava a n'en Lari que'l Joan peató fos un portant d'un bocí de ell, de l'hereu.

Tot just el veyá arribar ab la bossa de les cartes, corria en Lari ansiós de péndreli la del noy y portarla a l'amo fos ahont fos, ni que tingués d'anar a cercarlo a l'altra bandada d'hisenda...

¡Y quin grat ne sentia al escoltar com l'amo la llegia, ab aquells acabaments de mel, que sempre deyan lo mateix pero que a n'en Lari li semblavan nous y mes nous cada cop, per lo que li plavia de veure com el noy se recordava d'ell essentne tan lluny!

—«Direu al Lari que'm va molt bé per aquí dalt. Que m'hi sento d'alló mellor; que li *hay* comprat una petaca y un mocador de seda per les festes... y li direu que voldria qu'ell vegés tot aixó d'aquí dalt per lo entanocat que s'hi quedaria de veure aquests *trenchs* que corran prou mes, digueuli aixis, pare, que l'euga torrada quan va a tota brida...»

¡Com hi reya en Lari ab tot aixó y com se li esponjava'l cor al sentirho! Se recordava de tot el noy: de l'euga torrada, d'ell... ¡Repuny de Vicentó!

Y a la vegada, quina gran admiració sentia. Mireus que saber dir lo que volia desde tan lluny; mireu que dir cosas de broma escrivint era cosa de no entendres... ¡Aixó solsament el noy era home pera ferho!

Despues de riurehi molt ell y l'amo, se quedava en Lari rumianthi com si s'hi extasiés. Pel seu cervell curtet s'hi desentortolligava el qua-

dro encantador que la fantasía meridional sab pintar ab tan bells colors fins en els cervells mes closos.

—Fransa! pensava ell.—Que grandassota que deu ser la Fransa! Ab unes montanyes alteroses com quatre puigs muntats un 'al demunt de l'altro... ¡Repuny de la Fransa! Y que lluny y que relluny debía estar la Fransa!—Mon amo! ¿Me diriau cap ahont cau assó?

—Qu'es aixó, Lari?

—La Fransa.

—Dôs cau dret, dret de les serres del Cayret.—

Y'l Lari sense respondre, sortía fins a mitja balconada; se posava les mans fent pantalla y goytava, goytava tot ulls com volguent traspasar aquella blavor de serres que li privavan de veurer la terra ahont era el noy.

—¿Voléu dir allí?

—Sí.

—Ni tampoch se deu véure, oy?

—Oh cá! Si es a centenars de lleguas lluny!

—Repuny que lluny!

Y encare seguía miranthi, rompente's'l cap debades pera ferse una comparansa de lo lluny que debía esser aquella terra ignorada.

Després se passava estonas, moltas estonas pensant ab el noy, ab lo que deuría fer a «horas d'are», y per aquí se deixava tornar a cáure en aquella melangía que l'anyorament li donava.

S'aixugava'ls ulls ab la màniga, y's feya entre ell pera deixondirse del marasme:—Ba, ba, y bé prou que tornarà a venir...—

Era ja al tercer diumenge que tenía de passársel sense la companyía del noy. En tornant de missa matinal, l'amo'l cridá y aixis li digué:

—Es hora de que't deixis de caborias y de que no fassis mes aquest posat ensopit. Que'ls primers días ne sentissis pena de l'anada del noy, no't diré pas que no, empró que passin senmanes y no't deixi la marromia, aixó no es aixó y caldrá que hi fassis tu lo que puguis pera tréu-retela.

—Be prou que ho provo, mon amo.

—Escolta'l que't dich. A las festes no't vuy veure mes pel mas. Com que la feyna no t'hi distreu, caldrá que las fassis cap al poble y allí se hi fan brenars y ballades y xirinola de la bona...

—Empro mon amo, si jo no se ballar.

—Dôs n'aprens, ó te distreus ab altres coses. A cal Patau no't rebrán pas malament, que ja sabs tu qu'es casa de bona gent y que'ns estiman be prou, y ells son tirats a fer brenades.

—Be, mon amo...

—Avuy comensarás, y a veure si t'treus d'una vegada aquest anyorament.

L'amo ho deya y calía créurel, y per aixó sense parlarne ja mes les feu aquella mateixa tarde cap el poble.

No havia pas anat errat l'ámo. Allí en Lari hi tenía bones coneixences y s'hi possá la tarda ab bona alegría.

La gent de ca'n Patau l'estimavan y'l vegeren arribar ab bona cara. Els marrechs de la casa li tenían simpatía porque'ls cantava cançons y'ls alegrava ab les rondalles que'ls hi sabia explicar. La Cileta, la gran, també l'escoltava de bon grat a n'en Lari, y per totes aquestes coses fou que prengué deria d'anarhi cada festa, passantlas d'ensá de llavoras mes distretes qu'en els primers temps del viatge del noy.

—Repuny, y que grandassota que semblas, Cileta, ab les faldilles llargues.

—Oy que sí?

—Que sí, que sí. Veyas si'm sembles gran que't trovo tota un'altra... La Cileta s'hi posava tota cofoya.

—Vols dir qu'hi he perdut—responía rihent.

—Y ca! Te dich que't trovo tot'una altra en qüestió de véuret mes macota.

—Ho dius de serio, Lari?

—¡Repuny si ho dich de serio!

—Es que no volría que te n'enfumessis.

—Vols-ta callar tonta...

—Es que m'enfadaría molt, molt sents, si'm fessis xacota. Y no't miraría mes la cara.

—Te dich que no, Cileta.

Aquella tarde, quan en Lari tornava cap al Mas se sentía tot trasposat, com si en el seu dintre s'hi remoguessen coses noves per ell que no podían explicarse.

—Repuny de la Cileta! Quín pensarse que me n'enfumía!—

Y anava fent camí, sonrihent per dintre, pensant en lo errada que anava la Cileta de creures que li havia dit de per riure lo de que la trobava bonica.

—En bona fé que li trovoch de maca; repuny que sí, y forsa que ho es...

Y fentse aquest pensar hi trobava molt goig y xarrupava com si tingues brescas de mel als llavis.

Cada festa que pasava, mes se sentía atret en Lari vers la Cileta; mes remarcats eran aquests sentiments que s'esponcellavan en el seu cor verge, y mes llarchs se li feyan els sis días de la senmana.

Y era de véure també que com mes aixís se sentía, mes encongít se trobava devant d'ella y mes dificultós li era'l parlar de lo que hauría volgut parlar.

Dues vegades s'ho havia proposat el Lari de dirli a n'ella alló qu'ell sabia que tenia de dirse, empró que a punt cert no sabia'l pobrich ab quines paraules se deya. Dos cops s'ho proposá, y aquella gran veneració ab que's mirava a la Cileta a mida que's donava compte de lo molt que la estimava, el mantenía aturat devant d'ella, com si fos un curt de génit que no sapigués treures les paraules de la boca.

També aquell diumenge hi anava en Lari decidit:—Sí, sí. Avuy li diria'l *qué*. Li parlaria de com ell se sentía tot trasbalsat de pensar ab ella. Li demanaria de primer que no se n'enfadés, y en quant vejes qu'ella no s'hi enfadava... Oh, oh! Llavoras...

Per malestruga aquell día la Cileta feya mes goig que may! El cos net y blanch, senzill y endressat, li donava un cayent de verge que no hi havia ulls que aguantessin sense enlluhernarse. La faldilla florejada y cayguda senzillament sense endróminas ni farvalanería de noya de poch cap, se cenyía airovement al seu cos vincladís ab una gracia maravellosa. En Lari no era pas poeta, pero se li acudí, al véurela, pensar ab flors, ab lliris d'aygua de gentil frescor, y ben cert que no trobava res que tingúés tant d'hermós com aquell cos jonquívol de la seva Cileta.

Hem dit que per malestruga feya mes goig aquell día que'ls altres, y malestruga era per en Lari; porque com mes hermosa la veyá mes detu^rrat se sentía, mes adoració li inspirava y aixís mes esmaperdut esdevenia.

¡Se hi veyá tan poca cosa ell al costat de la seva Cileta! Fins al véu-

resela al devant no s'explicava com havia pogut esser qu'ell s'hagues fet la ilusió de que aquell àngel de Deu pogués arribar á escoltársel sens enuig.

Entrá en Lari corraló endins fins a la cuyna.

—Deu te guard, Cileta.

—Vindrás bé, Lari. M'ajudarás a amanir el brenar. Te, llesca'l pa si't ve bé.

—Que si'm ve bé? Ja ho crech que'm ve bé... Jo volria que sempre'm manessis...

Y content de poguer fer cosa de profit que fos per gust d'ella, se posá en Lari a tallar el pá.

—Te'n compte a ferte mal, que la ganiveta es esmolada d'avuy.

En aquell mateix instant en Lari se quedá goytántsela...

—Qué miras are?

—Dôs, que ja me n'hi fet.

—Reyna Santa!

—No t'esveris, que no es res.

—Aveyam, porta...

Ell ab la ma ferida al derrera, no gosava a mostrarli.

No, déxala correr—digué en Lari rihent.—T'espantarías; ne raja sang...

La Cileta pogué abastarli la má y quedá com esglayadã a la vista de la ferida borbollanta, de la que n'eixian regals que li resseguían las junturas dels dits, acabant de gotar en terra.

Anava la Cileta a cridar a sa mare y en Lari la deturá.

—No, no la cridis, que's trasbalsaría.

La Cileta corregué a l'ayguera.—Te, vina; posa la ma assí.

Y ab una de sas manetas li mantenía la d'ell debaix del raig, mentres que ab l'altra li feya grapadets rentantli els regals agafosos.

En Lari se sentía perdut. El palp d'aquelles manoyes estimades; la dolsa sollicitut de la Cileta; l'esverament que havia tingut al véureli la ferida,... tot li dona voltas pel cap com si las boiras s'hi empaytessin, fentli venir per dintre rialles y ploralles a l'hora.

—Ara no't moguis, que portaré l'esprit... No t'espantis: no mes cou un instant...

¡Qué li feya a n'en Lari que cogués poch ni molt, si d'ensá que havia pres mal sols dolsura sentía!

Torná la Cileta ab l'esprit bó y un pols de sal.

—Repuny! sí que cou!—cridá no poguent soportar la cohissor. Però en el mateix moment, mirant en els ulls d'ella hi vegé aytal expresió de dolor y de compadiment, que com per encant li fugí tot el mal y aguantá la cohissor gairebé sonrihent.—Are una vena...—Y com un aucellet pujá la Cileta escalas amunt, tornant tot seguit ab retalls de drap y una vena cuidadosament entortolligada, ab serrellet a les vores y les betes lligant al demunt fent baga.—Aixís, veus. (La desentortolliga ab aire.) Porta la má... Te faig mal?

—Oh cá!

—Ara voltada per aquí... y per aquí... y are un lligada.

Pera aquest moment havia guardat en Lari la ocasió de dir la cosa. Are, donchs, li diría, are...—Que n'ets de bona minyona, Cileta!

—Dôs voltes que't deixés ab el mal?

—La feyna que t'hi donat.

—Oh, la feyna ray. El susto que hi tingut... Me creya que...—Y aquí la Cileta hi feu tan tremolosa veu y tan ennuegada de sentí, que's girá apressada pera amagar las llágimas.

—Cileta... no ploris... no.—

Repuny! Ja no li sortía a n'en Lari paraula mes enllá. Prou volía dir, prou volía empescarse mots d'agrahiment que'l portessin a lo qu'ell volía, pero no venían, y si algún arribava a formarse en son enteniment, al esser arrán de gola se hi quedava com si s'entrabanqués ab algún obstacle, no sortía.

Havían ja passat molts y molts días de tot aixó y si bé en Lari no li havia encare dit la cosa á la Cileta ab totes les lletres, ben aprop hi era. Are no era com avans que temía que ella no li fes cas; are havia endevinat un decantament vers ell que'l feya felís.

Per are ja s'havía atrevit a dirli que se li feyan llarchs els días feyners y curtes les festes; y que cada día pensava ab ella de ganes que tenia de tornar á véurela...

Y ella hi havia fet un posat que feya fondre de goig. S'havía tornat tota roja, havia baixat els ulls clucantlos dolsament, com si hagués tingut por de *veure* les paraules d'en Lari, y responía ab un mitj riure:—No te n'enfumis...

Ja no anyorava al noy en Lari, empró sentía un gran desitj de

véurel pera parlarli de la Cileta, de lo que la estimava, de les pors que tenia de dirli'l *qué...*

Per axó se posá tant content quan l'amo'l cridá un matí y li anunciá que'l Vicentó escribia que a tot trigar fora a casa avans del diumenge.

Volgué en Lari donarli la sorpresa grossa. Ell s'ho tenia ja ben empescat com ho faria; y en tota aquella setmana no pensá ab altra cosa.

De primer no li diria res. Ell, el noy, no havia vist a la Cileta vestida de llarch: aixó ja fora una sorpresa... Aixís el diumenge anirian abdós a ca'n Patau. Ell la veuria, y en sortint de la casa, llavors camí del mas, li contaria tot.

¡Com hi gosava ja per endevant ab tots aquests propòsits! Ja's vey a l'hereu tot parat y admirat de véurer que havia sabut tan ben escullir. Ja se'l sentia com li diria qu'ella era molt maca; com se'n alegraria; com ne parlarían y... Oh! llavors sí que agafaria en Lari tota la empenta pera parlar a n'ella'l diumenge després y dirli tot lo molt que l'estimava!

Tal dit, tal fet. El noy arribá fet una *elegancia*, segons mot del seu pare. Parlava ab uns aires de senyor que deixavan tonto al pobre Lari; y lo que mes era d'admirar era ab aquella gracia que deya coses en francés tot contant lo molt que s'havia divertit. ¡Qué content se hi posava en Lari al sentirlo, y ab quina admiració mes gran se l'escoltava!

Tot el disapte se'l passá en Lari fent les grans forces pera no deixar escapar res de lo molt que li sobreixia del cor. Temptat estigué molts cops de contarho tot al noy, pero se sapigué contenir.

Encare's sentí molt mes content quan l'hereu accedí a passar la tarde de la festa a ca'n Patau.—La sorpresa que li esperava allí—pensava en Lari.

Y vingué la festa tan desitjada, y cap a ca'n Patau falta gent.

En Lari se passá tota la tarde esbrinant l'efecte que causava a n'el noy la seva estimada, y'n quedá satisfet.

Tota la conversa fou del viatge per la Fransa. La Fransa! Alló era un gran país, ab uns pobles que feyan escruixir y unes casasses que feyan feresa. Era una gran cosa la Fransa! La gent anava a pilots per tot arreu; a cada pas un café; a cada dues passes un teatre; a cada carrer un futral de cotxos lluhents corrent a mes no poder... Se veu que a Fransa tothom te tart... ¡hi ha tant de negoci!...

Decididament era un gran país la Fransa.

Aixís ho convingueren els de ca'n Patau, després d'haver sentit de molt bont grat les explicacions de l'hereu del mas Jordá.

La Cileta s'ho escoltava sorpresa, y'l noy, que ho coneixia, no tenia deturador, exagerantho tot; contant lo que havia y lo que no havia vist; lo que existia de fet y lo que sols era fruit de la seva fantasia.

—Te dich que t'agradaria, Cileta.

—Oh, me faria por!

El noy somreya bondadosament sentint aixó y li plavia molt y molt véure'l posat ab qu'ella se l'escoltava. Si semblava que no tingués mes orelles que per ell, y com si de les cosasses maravelloeses que d'ell sentia se'n omplís tota ella.

En Lari hi disfrutava molt. El noy, en Vicentó era un gran home, y la Cileta era del gust d'ell. Are sí que se sentiria animat a parlarli a la Cileta y fora felís del tot.

Repuny! Com se las hauria compostas si'l noy no li hagués aprobat la cosa!

Are ja estava tranquil, porque bé prou que ho veyia que l'hereu sentia grat de parlar ab ella y se la goytava molt, y se li dirigia mes que a cap altre al parlar.

¡La sorpresa que tindria el noy al saber qu'en Lari era l'enamorat d'ella!

Sortits que foren de can Patau, en Lari s'amaní a explicar a l'hereu el seu enamorament.

—Dôs que te n'ha semblat, Vicentó?

—De qué vols dir?

—De la noya.

—Ah, un pom de flors.

Ja sabia en Lari que aixis tenia d'esser.

—Y es bonica de veritat, oy?

—Que si ho es! M'ha deixat parat de véurela.

—Te la afiguravas aixís?

—Oh ca! Ni hi pensava tampoch. Te dich que s'ha fet una galan noya.

—Dôs t'agrada?

—Aixó vaig veyent, Lari. Ab tantas com n'hi vist a Fransa, te dich

que cap m'ha fet l'efecte d'ella. Es noya que'm decanta, vethoaquí.—

En Lari probá de sonriure.

Are, are li diría tot, y'l noy se'n quedaria de parat!

—Dôs...—aná pera comensar en Lari.

—Donchs—interrompí l'hereu—tinch fet un pensament que a tu te'l vull dir, Lari. No't creguis que tot parlant aquesta tarde m'hagi enmandrit de pensar lo que'm convé.

—Oh prou...

—Es un pensament d'aquells que venen en un dir Jesús... Era tot parlant que hi pensava... No't sembla qu'endevines a que vaig?

—Ves a saber—barbotejá en Lari.

—La gent de can Patau no'm van pas malament y son del bon gust del pare...

—Oh prou...

—La Cileta fa posat de bona minyona, eh que sí?

—Que sí, que sí—respongué en Lari ab veu defallida.

—Y jo crech que fora una galan mestressa de casa... Tú ho sabs, Lari, que al mas nos hi falta una dona. El pare no vol pas res mes sinó que li porti una jova d'enteniment que vagi be pera manar la casa... ¿Que, fas Lari, que ensopegas?

En Lari ja ni hi sentía. Un bronzit insistent y aixordador a les orelles li'n privava, y un sotrach al cor l'havía entontit de per dintre.

L'hereu anavà fent cábalas, sens adonarse qu'estava masegant el cor d'anyell del pobre Lari.

—Tu me hi pots ajudar, Lari. Jo no faría un pas a la insegura. No voldria que l'hereu Jordá se n'emportés una carada... ¿Vritat que tu m'hi ajudarás, Lari?

El pobre mosso sortí de son marasme.

—Qué dius?

—Dich que tu m'hi ajudarás.

—A n'a qué?

—A esbrinar si jo fora ben rebut per la Cileta.

—Que jo ho esbrini!

—Sí, Lari; be m'hi ajudarás; oy que sí que m'hi ajudarás?

Repuny! Quina suor mes glassada li inondá el front al pobre Lari!

¡Quina nit, gran Deu, la que passá'l pobrich!

Boca enlaire en el llit, sentía arrán de polsos un martellejar insensat que l'atontía. Se trobava acofat al llit sens esma de moures, com si estés valb de tots els membres y com si en el clatell hi hagués rebut vergassades a dojo, d'adolorit que se'l sentía. Els ulls embutits de llágrimes no podían arrancar el plor d'atapahits qu'estavan. Y en el pit hi sentía'l pobre Lari un pes feixuch, que l'oprimía, ferotgement, sotragant a voltes com si volgués fer sentir mes sa pesadesa.

Aixó durá fins que no poguent resistir la forsa impetuosa de la grandesa del dolor, esclatá a plorar, ab un plor fondo, vingut de dintre de tot, com si ab les llágrimes se n'anessin per sos ulls bocins de la sev'ánima adolorida.

Les llágrimes apaybagaren el dolor y la opresió del pit cedí.

Llavoras, vegenthi mes clar s'atormentá a pensaments.— «¿Per qué havia estat tan covart? ¿Per qué no li havia dit tot d'una: No, mon amo; la Cileta es meva; jo la estimo, jo la vuy...»

Y tant si la estimava!...

Are ho veyá'l pobre Lari lo que la estimava. Are qu'era a punt de pérdrela sentía encare mes créixer aquell gran amor que'l seu cor atre-sorava... ¡Deu del Cel! y quines coses mes desesperades li passaven pel magí. «¿Per qué Deu li enviava aquest sufriment? ¿Per qué'l feya prendár de la Cileta, si no tenía d'esser per ell? ¿Qué havia fet ell de mal pera sofrir tan terrible cástich?...»

Y per aquí planyentse de la seva dissort se deixá cáure'l pobre Lari en una mar de negrors, d'ombres y de tenebres. .

Per primer cop en la seva vida sentí greu d'esser pobre, d'esser un ningú, de veures menos que altres, de no esser ell l'hereu del mas en lloch de l'altre...

Li feu mal a n'en Lari parlar aixís del seu Vicentó. «L'altre!» li deya l'altre al seu amich de sempre!

¿Hi tenía l'hereu cap culpa en tot aixó? Ne sabia res, per ventura'l noy de qu'ell fos l'enamorat de la Cileta? Hauría fet tots aquells pensaments l'hereu si ho hagués sabut?... Oh! aixís encare hi havia esperansa; encare no era pas tot perdut. ¿Per qué plorar y malehir donchs?

Sí; ell mateix era'l culpable d'haver sigut covart, de no haverli dit. Pero si no havia sabut dirli de bones a primeres, prous días quedavan pera esmenarho.

Demá, demá mateix li diria tot a n'el noy, y ja's veuria com el noy. que no era dolent, ho deixaria córrer.

Ab aquet pensament consolador no trigá en acudirli'l son y's quedá el pobre Lari adormit plascévolament.

Mes al sendemá no debía pas veure les coses de la mateixa manera, perque ja a punt de contarho tot a l'hereu se repensá de sopte: «Quin drét hi tinch—va pensar—d'esser jo primer qu'ell? Li *hay* dit res jo per ventura a la Cileta? M'ha dit ella que'm volgués a mi? No? Dôs no tinch dret a res. Estem a les mateixes el noy y jo. ¿No podria ser qu'ella s'estimes més al noy que a mi?»

Aquet derrer pensament lo deixá amargat y pesarós. Oh si, be prou que ho veyá ell que l'hereu se la enduria. Era bon xicot l'hereu, era for-sut y de gran presencia, era rich; ella ab ell casada fora la mestressa del Mas Jordá; y sobre tot, al demunt de tot, en Lari reconeixia aquell ben parlar del noy, la *desinvoltura* ab que deya les coses, ben al indret d'ell qu'en tres mesos d'anar pera dir la cosa no n'havía dit paraula... Sí, era mes que segur que la Cileta, y ni que fos la mateixa reina li dirian que no de res a l'hereu, perque s'ho ben mereixia.

Per altra banda, y encare que l'amor sia avassallador com es, el taranná del pobre Lari no era pera pujarse a les barbes de l'hereu, del fill de l'amo, del seu amich tan lletrat, tan sabiás, a qui ell estimava tant que se sentia prou capás d'ofegar en son cor aquella malura, perque pera en Lari no li semblava ja mes que una malura aquell amor que per la Cileta sentia, sols pera no donar aquest trastorn al seu amich de tota la vida.

Aquestos pensars tornaren a n'en Lari al seu centre, a la seva condició de gos fidel prompte als majors sacrificis.

¿No li havian donat en el mas una vida felissa? No havia estat el seu amo un pare bondadós per ell, y l'hereu un germanet estimat? Els hi pagaria donchs are ell ab tan presumida treta de disputarse la promesa ab el seu estimat noy?

Oh no. Aixó no hi cabia en el cor d'en Lari. Ell fora felís sacrificant-se. Callaria tota la vida y d'un cop feria felís al seu hereu y a la seva estimada.

Fet aquest propósit se sentí molt gojós; sentí el goig de l'héroic; del martre, que l'inondá deixantlo dolsament aconhortat.

Feya tres dies de tot aixó.

Camí del poble, al costat de l'hereu, en Lari se sentia defallir.

Tants cops com l'havia passat aquell camí ab el cor batent d'alegría y'l cap curull d'ilusions, are sentia com si la terra li abrusés els peus fentlo mal caminar.

L'hereu li havia dit el dia avans: — «Com mes vá, mes delit me trovo a tirar avant lo que varem parlar de la Cileta. N'hi mitj parlat ab el pare, y tu haurás vist com de dos dias ensá no sembla pas el meteix de content que s'ha posat. Tu que tens amistat ab la Cileta, podrás parlarli com a cosa teva, y de lo que a tu't digui ne podré treure jo partit de lo que tinch de fer.»

No hi havia, donchs, mes remey. S'empassá les llágrimes traidores que anavan a devallar de sos ulls y s'hi avení.

Sortiren abdós del mas, y pel camí convingueren en que l'hereu no entraria pas a la casa: se quedaria al corraló, y desd'allí podria véure y sentir.

En Lari s'hi oposava, empró l'hereu sentia aytals esperonaments que no s'avení a esperar qu'en Lari li dugués la resposta.

Abdós feyan camí avall sense badar boca. Cada un d'ells tenia'ls seus pensars y no se n'adongueren que ja passavan el carrer gran y tombavan cap al defora fins a trovar el barri de c'an Patau.

L'hereu sentia báttrer el cor desacompassadament arrecerat en el corraló, mentres en Lari ab el seu sospés y flagellat entrava al casal.

Quina alegría ne tingué la Cileta de véurell!

—Y dôs, tú per aquí, Lari!—cridá.

—Sí... jo per aquí.—L'amo m'envia per... per d'aixó... per si li vendrían planter...

—Aixó la mare.

—Be, no la cridis. Aixó ja ho arranjarém... No ve pas d'un dia...

Restá en Lari callat una estona cercant la manera de comensar.

La Cileta se sentí tota confosa. De temps que tenia endavinat que'l Lari volia parlarli y esperava de molts dies sentir dels seus llabis la confessió del seu amor. No podia pas pensar ella de quin amor anava a parlarli en Lari.

Passat l'engorrós silenci, aquest s'atreví a dir:

—Are potser que no'ns vejem tant.

—Per qué, Lari?

—Com que are a les festes no hi haurá cas de venir.

—Ah, bé... Y com li va al noy?

—El noy... aixó... al noy li va bé, que diguessem.

—Sabs qu'es tot un mossás l'hereu?

En Lari sentí abrusarse de galtes, mentres l'hereu desde'l corraló al sentir les paraules d'ella costosament podia contenir el bategar del seu cor.

—Sí, es molt ben plantat el noy—digué en Lari.

—Y te un parlar que dón goig—afegí ella.

—Y es lletrat de valent...

—Prou se coneix.

—Dôs, dôs... t'agrada, Cileta?

—De qué vós dir?

—De tot...

—No t'ho dich...

—Empró que m'hi dius en el dir de qu'ell se volgués casar.

—Oh, oh. Es un gran partit—feu ella espolsant els dits.

En Lari mudava de color a cada resposta d'ella. ¡Repuny, quin sofrir, Deu del Cell!

—Y a tu t'agradaria'l partit Cileta?

Ella's goytá a n'en Lari ab els ulls inmensament oberts. Y ¿qué li deuria veure que al mirarlos se sentí tot'ella sotragada?

—No t'entenç, Lari...—digué.

—Dôs volrás que t'ho digui ab totes les lletres y ben pel clar, Cileta?

—Te dich que no se de qué'm parles.

—Dôs te parloch de que l'hereu m'ha dit de tu que si'l volías—cuytá a dir en Lari omplintli la cara de tota la seva gran mirada.

Ella esdevingué tremolosa y esgroguehída. Els llabis vacilants, y'ls ulls en terra ni hi veyan, ni les seves orelles hi sentien, com no fos un trontollar a dintre del seu cap que se li enduya l'esma.

—Sí, Cileta. M'ha parlat de tu y fins n'ha parlat a l'amo. Tu m'has de dir si hi vens bé, y en dihentmho... ell farà lo que tinga de fer... No es cosa de que t'hi pensis, ni de que t'hi posis aixís—anava dihent en Lari sentintse defallir.—Ell te vol... t'estima... m'ho ha dit be prou... Tu serás del mas... al mas hi falta jova; l'amo no espera res mes... axís m'ho ha

dit el noy... Ja veus, el noy te vol, tots te volem, tots, tots te volem, Cileta!

No perquè mes. Se portá les mans al rostre y un plor immens que portava en son sí tota la desesperació del seu cor, brollá de sos ulls.

La Cileta alsá'l cap sobtadament; se'l goytá inondantlo ab una gran mirada inexplicable y resolta, ella tan temerosa, li prengué les mans apartántlashi del rostre, y li cridá arran mateix de la cara: — ¡Lari, Lari!

¿Qu'es lo que devía sentirhi en Lari en aquell crit de la Cileta, que s'asserená tot seguit la seva mirada?

—Cileta!—feu ell ab tota l'ánima.

—Que't creyas de mí, Lari—torná ella.—Ho sabs are lo que li has de dir al noy?

En Lari se hi tornava liró.

—Qué li haig de dir, Cileta?

—Que ha fet tart; que tu li has passat al devant.

—¿Qué dius?—exclamá ell; y com si a l'hora's desbordés de son cor tota la felicitat que sentía, eixí de sos llabis un crit de joya inexplicable ple de sonoritats de l'ánima enamorada, eixit dels fons de tot d'ella mateixa...

Teníá encare entre les seves les mans d'ella, y aixís se quedaren abdós mirantse fit a fit; parlantse ab el bell parlar de les mirades, omplitse l'un del esser de l'atre com si entre ells no hi hagués mon ni espay ni vida, car en sos ulls hi lluhía tot un mon, tot un espay, tota una gran vida.

Mes de prompte un'ombra los embolcallá; uns brassos forts y amplement amorosos lligaren a tots dos en una abressada, y l'hereu del mas Jordá, en Vicentó, ab la veu mes dolsa que trobá en el seu cor, exclamá al demunt mateix de sos caps:

—Siau ben felissos!

En Lari revisqué; se'l goytá espahordit, y al anar a parlar l'hereu li tapá la boca suaument ab la má, tot dihentli:

—No parlis, Lari. Deu te remerciá'l sacrifici que per mi feyas, y jo no seré pas desagahit.

—Mon amo...

—Mon amich vols dir, Lari—y afegí sonrihent:—La Cileta no volia esser mestressa y no li toca mes sort que la d'esserne. Jo li faré'l dot a n'en Lari y no't mancará casa y terres que menar...

Y aixó ho digué l'hereu reflectint son rostre la llum del bé, y'l goig de veure la confusió dels dos enamorats, quin cor batejava pels dos mes enlairats sentirs de l'esperit: l'amor y l'agrahiment.

JOSEPH M.^A FOLCH Y TORRES.



Discurs de Gracies

En aquell Llibre ahont s'obre, tota llum y tota frescor, l'història dels homens, llegim qu'al setè dia Deu vegé que les coses eran bones. Déu mercès a n'Ell, primer qu'a tots, per haver posat la Bellesa en totes les essències, per haver soterrat en els nostres esperits aquèxa dèu immortal de la Poesia qu'en els moments suprems brolla impetuosa, enlluherant ab sa claror als malenants y als tristos qui per tant temps havian fangat en una terra estèril.

Heus aquí, senyors, qu'aquèxa Vila estava avesada a veure els nostres Reys y a riure ab llurs folgances y deports, y a resplandir de la gloria de aquèlla nissaga incomparable, y heus aquí que Moyá vol encare el prestigi de la Realesa. Vol nova Cort y noves festes. S'enjoya y s'engarlanda per l'arribada de [la Poesia y remembra els jorns antichs sentintse retornada a juvenesa. Grans mercès, oh fills de Moyá, qui rebeu ab colors y perfums a la Menyspreada. Jo us puch dir que s'acosta'l temps que la Poesia será Regina de Catalunya: molts no la conèxen encara perquè va entre humils, però vosaltres, avesats a tractar ab Reys prou vegéreu ab el fulgor de sos ulls qu'era Regina.

Grans mercès, oh Poetes, d'esser vinguts a la nostra Festa. Erau esbarriats per totes les terres, però l'amor es el crit mes fort y no es una penya arreconada, es tot el cel qui li fa de tornaveu. Y tots ens volgueu respondre; aquells del capblanch ab el rytme savi, y el seny tan grande saver moure el plectre, y aquells jovensans del or petit y suau en la barba, ab aquelles furies dels amors primers. Oh amich, feu rajar llargament les cançons, qu'els Jochs Florals son etèrns en les estrelles, y els rius, y els boscos, y les montanyes y en tot l'esbategar dels universos!

Y a Vos, oh Regina, a vos encarnació lluminosa del Amor y la Bellesa en l'esquisida gracia femenina; a vos, dolsor en la lluyta, blancor demunt de nostres neguits y nostres cansaments, a vos puresa y serenitat inalterables, quin homenatge prou gran y prou infantívol podèm adreçarvos? Hermosa verge, vostres mans ens oferexen els guasardons, vostre esguard ens dú a revolades vers aquell foch qui engendra l'immortalitat. Un poeta us ha donat flors y tot un poble us en demana. Y a vosaltres qui heu sigut les seves gentilíssimes companyes, grans mercès. Tremoleu com flames joyoses en les nostres llars, y sian els estels de Catalunya vostres suaus sonriures.

JOSEPH CARNER.



Cap millor perpetuina ens pot rememorar nostra bona amiga y col·laboradora Emilia Sureda—qual darrer triomf sigué en els últims Jochs Florals de Palma,—ab tanta suavitat y sentiment com eixes ratlles que ens ha enviades Maria Antonia Salvá, eixa *Complanta*, dolorosa vibració d'un ànima privilegiada.

Complanta

A na Emilia Sureda (a. c. s.)

Avuy per primera vegada després de ta mort som anada a fer una volta llarga p'el camp. Era l'hora que'l sol s'en va a la posta, aquella hora dolça y quieta que allarga l'ombra dels arbres y fa les anyorances més fondes, les amors més vives, les tristors més intenses... Com el cor y el pensament eren ab tu, t'he sentida prop. He sentit com si ta má pietosa, condolguda de la meua desolació y esquexant els crespons que cubríen el meu esperit, l'embolcallás ab la color moradencia de l'horabaxa, y he plorat... mes no llágrimes cruels y renoueres, calabruixades de temporal que carregan el cap sense alleugerar el cor, sino llágrimes humils y callades, que venen a esser l'oli sant que ungeix la pena y la consagra.

Emilia, Emilia! Que recordances desperta per mi la teua mort! Converses trencades, confidencies a mitx fer, projectes que no's cumplirán... De vegades sent un fort impuls de comunicarme ab tu, y tot seguit m'adon de que ja no hi ets, de que ja no't veuré may mes en aquest

mon; y pens en tan bones estones com passávem plegades, pens en tes cartes, que ja no me'n arribarán pus. Ah! les que'm son romases, com estela del teu esperit ardent y apassionat, jo les guart, com una reliquia. Deu t'haja pagat lo bon afecte que m'has tengut y que jo no merexía!

Quin cor el teu! Gran y bo com el sol qui nos escalfa, senzill com una floreta del camp.—«El mon no es fet per la meua mida (m'escrivies encara no fa un any), no arrib a definir si es massa ample o massa estret; pero no m'hi sent a pler.»—Y Deu el t'ha baratat per un altre millor. Alla en el cel haurás trobada la plena correspondencia a tos afectes y la pau del cor que aquí baix cercares debades. ¡Ditxosa tu!

Sembla que Deu vulga purificar mos afectes més íntims de tota part material per dexarlos axí més vius y lluminosos. Solament dins el cercle de les meus amigues, que de dolços lligáms he haguts de rompre! Una d'elles—¡beneyta sía la seua memorial!—ja de bon-hora me dexá, per entrar dins un claustre; a l'altre, ay! se li apagá la llum de l'enteniment; l'altra eres tu, ma bona y anyorada Emilia, que tant t'eres identificada ab mi, y te n'ets anada a no tornar.

Jo no t'he poguda donar la besada de despedida, y mon cor s'es escruixit al rebre la nova fatal que com un llamp de veu esquerdada l'ha ferit de ple, dexantli la senyal per tota la vida. Jo no aufegaré ton recort dins el brugit y les rialles: aquestes coses no m'aconhorten, y allá hont n'hi ha sempre m'hi trob eterna; ton recort será ab mi, dins la pau y quietut de ma cambra, malavetjant encobehir aquesta soletat que m'ha tocada per companyía, t'enviaré flors y garlandes d'aquelles que brosten en les regions de l'esperit y vessen son perfum més allá de la fossa. Axí, ab les bones inspiracions que tu m'obtinguis, establirem una nova comunicació, fins y tant que nos reuniguém altra volta per escoltar el càn-tich, no ja d'aquesta lira terrenal que venturosament ens acoblá, sino del himne d'harmonía eterna que canta la gloria de Deu tres voltes sant...

MARÍA ANTONIA SALVÁ

Lluchmajor, 18 de Novembre 1904.

Com a «Títols presidencials» d'En Joaquim Ruyra y Mossen Miquel Costa y Llobera, publicuèem els Sonets que té en Ruyra en el llibre «Sonets de uns y altres», y la maravellosa «Cala gentil» del eminent poeta mallorquí, qu'es exida recentment a la «Il·lustració Catalana».

Esteton

No diu res a la carn sa celestial nuhesa;
hi ha en sos ulls d'atzur llunyanses d'infinit;
del dia té son cos l'albor y esplendidesa;

traspuen sos cabells la fosca de la nit,
y en son ayrós volar qu'encanta l'esperit
hi ha tots los remors de la naturalesa.

Com en un gran mirall, sa divinal figura
reflexas en lo si gegant del univers.
Es a la terra, al mar, al cel... Arreu fulgura
y un goig de Paradís infón en tots los sers.

Es l'únich ángel bo que cullida la poma
no'ns es restat ocult per l'ombra de la mort.
Fins el dolor metex don regalada aroma
que fa cantar al trist ab inspirat transport.

Una guspira

De la vida
benehida
pel Senyor,

n'es exida
l'exquisida
flor d'amor.

Llucifer
no'n sent pler,
va y hei tira
vil guspira.

Y'l foch creix
y d'ell neix
una furia
de Luxuria.

LOS CORS

En dupte no ho poseu, senyora mia:
cada cor es un mon ab pahisatges.
Cors he vistos hont may l'amor hi nia;
son mons d'eternes neus, sens flors ni arbratges.

N'he vistos que son cors de fantasia:
molts palaus fets de boyra, molts miratges...
No volguéu pas tenirhi vehinatges
vos que sou veritat y poesia.

Lo meu, senyora, es un verger de lliris
esllanguits, pàlits, tendres, tremolosos,
de rosada de llágrimes remulls.

D'anyorances de llum entre martiris,
s'alsan en l'ombra y pel desitj desclosos,
esperant la claror dels vostres ulls.

La llegenda zoroàstrica

Lo be y lo mal s'han declarat la guerra:
Arimán, lo deu llord, vol la batalla;
Ormuz, son enemich, pressós devalla
del Albordí llumínich a la terra.

L'exèrcit d'Arimán marxa a tres testes:
lo d'Ormuz en columna armat de llanses,
com llarga espiga de brillants arestes:
lo topament té horrenses ressonanses.

Passan los segles... y'l combat no para...
creix y recreix... los brassos may flaquejan...
la terra ab sanch dels combatents s'amara.

L'Etern mira impassible com guerrejan,
y sos mil ulls, estels de la nit clara,
ab calma inalterable parpellejan.

JOAQUIM RUYRA



Cala gentil

Sobre la cinta de blanca arena,
que besa un'aygua de célich blau,
grans pins hi vessan a copa plena
olor de bálsam, ombra serena,
remor suau...

¡Oh dols estatge de bellesa y paul

Un aquí troba la llum més clara,
les colors varies de tó més viu;
pura delicia de tot s'hi ampara,
y sol o lluna mostrant la cara,
tot hi sonriu...

¡Oh de mos cántichs inefable niu!

Per puigs y serres s'acaramulla
frondós boscatge de vert etern,
qu'exa floresta de varia fulla
la tardor trista may la despulla
ni'l fret hivern...

¡Oh Paradís qu'apar al mon estern!

Si aquí s'acosta qualque mal dia
de nuvolades en negre estol,
sols hi du tendra melancolía
com una verge sens alegria
qu'en pau se dol...

¡Oh bon refugi de callat consol!

Aquí, ben jove, pensi abrigarhi
un niu d'humana felicitat:
després la tomba volguí posarhi
ahot tindria tot solitari
repós més grat...
¡Oh lloch per vida y mort fantasiat!

Es qu'en la calma de tals paratges
tan dols es viure, veure y sentir,
y vora l'ona de purs miratges,
al ritme eólich d'aquestes platges,
tan dols dormir!...
—Mes jo tal sort jamay dech possehir.—

¿Que hi fa? D'aquesta cala opalina
prou el misteri n'hauré gustat,
mentre ara, a l'hora que'l sol declina,
m'hi sent corfondre dins la divina
serenitat...

¡Oh dols moment, oh glop d'eternitat!

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PBRE.



MINISTERIO
DE CULTURA



INDEX

	<u>PÁGS.</u>
Jochs Florals de Mallorca:	
Discurs presidencial, per Mn. Costa y Llobera..	V
Fruint de la Natura, per Jaume Bofill y Matas.	XII
Primaveral, per María Antonia Salvá.	XIX
La Poma Escullida, per Joseph Carner.	XXI
Del plá, per María Antonia Salvá.	XXII
Instantanies, per J. M. Tous y Maroto.	XXVI
Els Profetes, per Llorens Riber y Campins.	XXVIII
Aucells de niu, per Joan Rosselló.	XXXVIII
Jochs Florals de Moyá:	
Discurs presidencial, per Joaquim Ruyra.	XLIX
El Secretari Roig y Raventós.	LIX
Endressa.—Gloses.—Resposta, per Rafel Masó y Valentí.	LXI
Are y sempre.—Revelació, per María Antonia Salvá.	LXVIII
Contrició, per R. Surinyach Senties.	LXXIII
Los aucells, per Joseph Franquesa y Gomis.	LXXVIII
Macabra, per Enrich Paz y Marcalló.	LXXXII
Cabotatge, per Artur Girbal y Balandru.	LXXXV
¡Oh, aquell Sant Pere!..., per Joan Llongueras.	LXXXIX
La pedrada, per Mn. Ramon Garriga Boxader.	XCI
Posta de Sol, per Jaume Bofill y Matas.	CI
Lluna plena, per Joseph M. ^a Tous y Maroto.	CIII
¡Pobres víctimes!; per Joan Rosselló	CV
Desori, per J. Clapés y Corbera	CXII
Pirinenques, per Joan M. ^a Guasch.	CXV
Un arrós a sa Fosca, per Prudenci Bertrana.	CXIX
Vibrant en l'aire, per Antoni Muntanyola	CXXXI
Eucarístiques.—De la vida pagesa, per Angel Garriga, Pbre.	CXXXIII
Entre anyells, per Joseph M. ^a Folch y Torres.	CXLVIII
Discurs de Gracies, per Joseph Carner.	CLXIV
Complanta, per María Antonia Salvá.	CLXVI
Esteton.—Una guspira.—Los cors.—La llegenda zoroástrica, per Joaquim Ruyra	CLXVIII
Cala gentil, per Mn. Miquel Costa y Llobera	CLXXII

MINISTERIO
DE CULTURA

